

„legfennebb messze van a hold”

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
VII. ÉVFOLYAM 1996. 5. (211.) SZÁM — MÁRCIUS 5.

ára 500 lej

Szervátiusz Tibor: Dózsa (részlet)

- Szöveggyűjtemény:
GARCÍA LORCA, ELUARD
- Létay Lajos versei
- Szócs István: Számok nyúgében
- Sigmond István: Molekulák
- Sebestyén Mihály: Tutti frutti
- Lászlóffy Csaba novel.ája
- SERÉNY MÚMIA

LÁSZLÓFFY ALADÁR

AZ ÉGBOLT MÁRCIUSBAN

Metamorfózisok

Mohács-tavas, mely sikerekkel
kicsit felold és elvakít.
Petőfinek tűnik az ember,
a hold leér az ablakig —

dühös sugár a szolga-égből,
remény, hogy ez az átlagunk:
jelkép-ember csupa elégből
vagy inkább mégis meghalunk!

Így talpig dachban, mint a gipszelt
törött bokájú betegek,
elolvassuk, hogy mire tippelt,
s elmozdítjuk a hegyeket.

Csak ne lenne már díszkötésben,
mint Kufsteinban államfogoly,
túl Márványtengeren, szökésben,
vagy Torinóban valahol.

Csak ne szeretnék ők is váltig,
akikkel patvara vala
s vitatták még, hogy "mind egy szál"ig
vagy várhat még szegény haza.

Olyan, mint védtelen szabadság,
lejáró gyógyszer, mely nem segít.
Hol elszedik, hol visszaadják
nekünk az Összesverseit.

Tavas-Mohács lesz mindenünnkből
és rendes csárdáskiskalap...
Török kimegy, a Habsburg megdől,
sajnos a magyar megmarad.

Göncöl-ügyek

"Anyám, az álmok nem hazudnak"...
legfennebb messze van a hold.
József vagy, legmélyén a kútnak?
sötét van s félsz? — hát ezt dalold.

Istráng szakad, a malom messze,
a lejtő mindig erre lejt —
kell valaki, hogy ne eressze,
valaki aki nem felejt.

Huzassuk el a táltosokkal,
már minden batyu benne van.
Megrakva emberi jogokkal,
reménytelen és tárgyaltan.

Atlasz, az álmok... ez a nyitja:
legfennebb századokon át
"átok reá, ki elhajítja"...
Büntetlenül hagyhatja rád!

Valaki kell hogy állja mindig —
istenfi, költők, váteszek,
felfeszítik vagy csak leintik —
mit számít, ha még ráteszek

közös bajunk súlyára grammnyit,
elbírja, "erős, mint barom".
Hogy más helyett kell húzni annyit?
csekélység, ezt elhallgatom.

Nekifohászkodik a rúdnak,
vonul a szózatok szekér —
"Anyám, az álmok nem hazudnak",
még minden gondunk belefér.

"301"

...És eltemetnek arccal lefele,
s a parcellának lesz már csak neve,
a névtelenek rétege felett
vagy negyven nyár követ negyven telet,
és szimbólum lesz akkor már a szám
egy temetőnyi ég homlokzatán.

OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!

A postai lapterjesztő nyilvántartásában a HELIKON katalógus-száma 3012
Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKON-t

5

EZERSZÁZ

Az akkori Magyarországot így írja le Anonymus: «A földet pedig, mely a Duna és Tisza között fekszik, Keán, Bolgárország nagy vezére, Szalán vezér ősapja foglalta el a ruthének és lengyelek határszéleig, s oda szlávokat és bolgárokat telepített lakni. A földet pedig, mely a Tisza és Igfon erdeje között van, mely erdő Erdeuelu (Erdély) felé fekszik, a Maros folyótól a Szamos folyóig, Morout vezér foglalta el magának, kinek unokáját a magyarok Menumoroutnak nevezték, mivel hogy több ágyast tart vala, s azon földön úgynevezett kozár népek lakozának. Azon földet pedig, mely a Maros vizétől Orsova váráig vagy, bizonyos Glad nevű vezér foglalta el, ki Widdin várából a kúnok segítségével kijött s kinek nemzetségéből származott Ohtum».

A magyarok a hungi (ungi) részekre megérkezvén, azon helyet, melyet legelsőben elfoglaltak, Munkácsnak nevezték el s negyven napi pihenőt tartottak. A szlávok pedig, kik e földön laktak, önként meghódoltak. Együttal elbeszéltek, miként foglalta el Attila király halála után a Bolgárországból kijött nagy Keán vezér, Szalán ősapja a görög császár segítségével és tanácsából azon földet, miként hozták magukat a szlávokat Bolgárország földjéről a ruthének határszélére s miként bírja most vezérok, Szalán őket. Hungvár parancsnoka Lobarczy ispán volt, ki a magyarok elől menekülni akarván, a várból megszökött s a magyarok kezébe esett. Ezt a Lobarczy folyó mellett felakasztották. Álmos Hungvárba bevonulván, fiát, Árpádot tette fejedelemmé; «és Árpádot Hungvári vezérnek, és Hungtól minden vitézeit hungváriaknak nevezték az idegenek nyelvén».

GYÖRFFY GYÖRGY

Radicsné Kovács Éva

Kossuth Lajos azt üzenté...

G. A. Wimmer (1791-1863) Egy német ajkú magyar forradalmár

Gottlieb August Wimmer — vagy ahogy hazánkban nevezik — Wimmer Agoston evangélikus lelkész, tudós, reformer, Kossuth munkatársa és barátja, terveinek hű segítője, aki az 1848/49-es magyar szabadságharc idején diplomáciai szolgálatot is vállalt, csaknem 200 évvel ezelőtt, 1791-ben (egyenes feltevések szerint 1793-ban) született Bécsben. Két ország emlékeztet rá tisztelettel: Ausztria és Magyarország. Oberschützenben (Felsőölvő, Burgenland) szobor őrzi emlékét, Szombathelyen utcát neveztek el róla, nevét a múlt század magyar történetészei is megörökítették.

Wimmer tízéves korában árva gyerekként kerül Magyarországra, s itt különféle protestáns intézményekben nevelkedik. Eperjesen Kossuth Lajos diáktársa. Teológiát Sopronban tanul, majd 1813-ban a győni gimnázium tanára lesz. Igen sokoldalúan művelt ember, elsősorban a földrajztudomány érdekli. Sokan felfigyelnek tehetségére, s a főúri körökben is szívesen látott vendég. József nádorral és családjával is közeli kapcsolatba kerül, gyakran megfordul a budai nádori palotában és az alcsuti kastélyban.

1818-ban kerül az akkor Vas megyéhez tartozó Felsőölvőre, a község evangélikus lelképásztoraként. (...)

Ekkor már nemzetközileg is elismert földrajztudós, akinek tehetségét a híres német professzor, Alexander von Humboldt is nagyra tartja. Életük végéig leveleznek egymással, Humboldt Wimmert még a porosz királynak is bemutatja.

Wimmer rengeteget utazik Magyarországon és külföldön egyaránt, ugyanis élete fő feladatának tekinti a Biblia terjesztését. 1837 és 1848 között 60 000 teljes bibliát és 70 000 újszövetségi Szentírást ad a nép kezébe. Ezek egy részét maga nyomtatja, javát azonban külföldről szerzi be. 1840-ben Angliában jár, itt a Brit Külföldi Bibliatársaság tagjává választja. (...)

Tevékeny ember. Kertjét gondozza, ápolja, Felsőölvőt és környékét ő tanítja meg a gyümölcstermesztésre. A himlő elleni oltás egyik fő propagálója. Saját kezűleg 15 000 embert olt be.

1840-ben sikerül rábeszélnie a lakosságot, hogy váltsa meg magát a jobbágyi terhektől. A község Batthyány Gusztáv birtoka volt. Kakasd után Felsőölvő a második község a magyar királyságban, mely függetlenné vált földesurától. Ugyancsak 1840-ben gyűjtést indít hívei körében régi kedves tervének megvalósítására: tanítóképzőt és gimnáziumot akar alapítani, hogy a környék elemi iskoláit megfelelően képzett tanárokkal lássa el. (...)

Egyházi előjáróitól nem kér engedélyt az építkezéshez, nem is nézik jó szemmel tevékenységét.

Barátai is féltik, hogy anyagilag belebukik a vállalkozásba. A kételkedőket így bátorítja: "Bízom benne, hogy a mi urunk, Jézus sohasem jut csődbe". Híveire azonban számíthat. Ma is élnek Oberschützenben azoknak a családoknak a leszármazottai, akik elsőként adakoztak a nemes célra. (...) Előkelő pártfogói is támogatják: IV. Frigyes Vilmos porosz király 10 000 aranyat, Mária-Dorothea főhercegnő, József nádor felesége 2000 aranyat adományoz az iskola építésére. A volt földesúr, Batthyány Gusztáv gróf ingyen adja az épülethez szükséges fát. A Gusztáv Adolf alapítvány is segít az adósságok törlesztésében.

1842. május 17-én rakják le az iskola alapkövét. Az építkezés kétkezi munkájának nagy részét a falu népe végzi. Három év múlva, 1845. május 12-én Wimmer egyházi szertartás keretében felavatja az iskolát. Még ez év szeptemberében megindul a tanítóképzés tizenkét szegénysorsú tanulóval. A tanulmányi idő négyéves. A következő tanévben a gimnáziumi oktatás is megkezdődik. Az iskolának nagy természettudományos gyűjteménye és könyvtára is van. A hat főből álló testület igazgatója Ferdinand Karl Kühne, Wimmer veje, a tanfelügyelő maga Wimmer.

Az iskolaalapítás után a 615 lakost számláló Felsőölvő (1844-es adat) hamarosan ismertté válik nemcsak hazánkban, de a szomszédos Ausztriában, sőt Németországban is. Bécsi, pesti és pozsonyi diákokat is nevelnek az intézet falai közt.

Az 1848-as év nagy fordulatot jelent Wimmer életében is, aki osztrák származása ellenére a magyarsághoz kötődik, a magyar forradalom hívének tartja magát. Nemcsak ő, hanem Biebrauer Richard evangélikus lelkész, Haubner Mátyás, dunántúli evangélikus püspök — később Kufstein rabja —, valamint a mai Burgenland német anyanyelvű lakosságának nagy része is. Lefordítja és terjeszti Kossuth kiáltványát: "Ungarn sieht auf Euch deutsche Mitbürger..." — "Reátok tekint, német polgártársak Magyarország, s unokáitok is beszélni fognak tetteitekről, melyek által Isten az ő szeretett Magyarországot megmentette. Föl! Föl! Aki Magyarország fia, mentse meg a szabadságot és a hazát!" — Sokan ragadnak fegyvert Kossuth szavainak hallatára.

Wimmer a nyugat-magyarországi politikába is bekapcsolódik. Részt vesz a Vas megyei közigazgatás munkájában, Széll József alispán javaslatára felveszik az országgyűlést előkészítő választmányokba.

Felelevenedik barátsága Kossuthal, akinek a kérésére 1848 tavaszán és nyarán Poroszországba és Angliába utazik, hogy pénzt, fegyvert és diplomáciai elismerést szerezzen a forradalmi magyar kormány számára. Palmerston lorddal is igyekszik kapcsolatot teremteni — kevés sikerrel. Némi pénzt és fegyvert szerez: hétézer puskát és kétszáz vadászfegyvert személyesen sikerül becsempésznie az országba. (Kijátszva az osztrák határőröket, bibliák közé rejtve hozza át a fegyvereket a határon.) Bécs hamarosan kiadja a parancsot: el kell fogni "ezt a rendkívül veszélyes embert". Előkelő barátai azonban értesítik az osztrák szándékról és menekülésre biztatják. A lelkész 1848 decemberében hagyja el Felsőölvőt, mit sem sejtve arról, hogy soha többé nem fogja viszontlátni szeretett faluját. Hívei Kukmirnből boroshordóba rejtve viszik át az osztrák határon. Svájcban és Franciaországban keresztül Amerikába menekül, mindenütt a magyarság forradalmának igazát hirdeti. New Yorkban rábírja az emigráns magyarokat, hogy kiáltványban nyilvánítsák jogfosztottá a Habsburgokat. Később visszatér Európába, 1850-től Brémában ismét lelképásztorként működik. Megkísérel kapcsolatot teremteni Felsőölvővel, de hazatérésére az osztrák hatóságok nem adnak engedélyt. 73 éves korában végre lehetőséget kap arra, hogy Felsőölvőn élő beteg lányát meglátogassa. A sors azonban közbeszól: az idős ember útközben súlyos beteg lesz és Bécsben, 1863. május 12-én meghal, anélkül, hogy viszontláthatná híveit, szeretettét, a tornácoss házat, melyben lakott (s melyet éppen most restauráltat az Oberschütteni evangélikus egyház). Bécsben van a sírja is a Triester Strasse és a Südtiroler Platz kereszteződésénél álló evangélikus templom melletti temetőben. Halálának 100. évfordulóján a bécsi Bornemisza Péter Társaság magyar és osztrák nemzetiségű szalaggyal átkötött koszorúval itt róta le kegyeletét emléke előtt.

Méltán felmerülhet bennünk a kérdés: mi tette Wimmert magyar hazafivá?

"Lélekcserélő idők" — mondhatnók Jókaival. S e "lélekcserélő" időkben nevelkedik Wimmer is. Az evangélikus egyház bensőséges hangulatú intézményeiben élén, feltehető, hogy már gyermekként vonzódni kezd népünkhöz. Testi jólétéről magyarok gondoskodnak, szellemének kibontakozását a színvonalas magyarországi iskolák tesszik lehetővé. Élete egy része a reformkor légkörében telik el. E kortól Thó Árpád a "magyar reménykorszaknak" nevezi. A program, hogy egy nemzetet kell kiemelni a "mély süllyedésből", Wimmert is megbabonázza. A "hass, alkoss, gyarapíts" eszmevilága sokakat buzdít tevékeny hazaszeretetre. Wimmer is a tevékeny hazafiak közé tartozik, s amikor veszély fenyegeti a felemelkedés, a szabadság ügyét, szívvel-lellekkel azok mellé áll, azokat támogatja, akik a magyar vívmányok fegyveres védelmére is készen állnak.

LÉTAY LAJOS VERSEI

Tanóra

Az arcom összeszárad
mielőtt szétesik,
jó lennék múmiának
egy-két évtizedig.

Néznének rémült szemmel
iskolás gyermekek:
mivé is lesz az ember,
írjon bár verseket!

Mivé is lettem, kérdem,
(immár elbomlóban)
ha volt jele, hogy éltem,
szétporlott, mint fogam.

Síromra fiúk, lányok
dőlnek szerelmesen,
de én már mitse látok
(kilocsant a szemem.)

Igaz, amennyit láttam,
két életre elég:
sok szép volt a világban,
de több volt a szemét.

Mondani egy s mást erről
még tudnék én neked,
ha futna az időből
(s a szám is szétrepedt.)

Leckének mára ennyi
elég is lesz talán:
tudj nálam többre menni,
ha fiú vagy, ha lány!

Ne légy te gyorsan romló
tetem, se múmia,
bár hozzám vagy hasonló
te is — ember fia.

Csillagok emléke

Elromlott bennem valami:
a szív? az ész? a lélek?
Nem is merném bevallani,
hogyha nem ismernélek.

De te megértesz. Hajdani
másom is tudod, mikor érted
magasra tudtam tartani
a semmiben a mindenséget

Tengerek, földek, csillagok
emléke még fel-felragyog
előttünk egy-egy pillanatra.

De most, hogy létünk ellebeg,
jól látni: minden egyre megy
s nem volt semminek semmi haszna.

Öregek

Magukra maradt öregek,
akik már csak a halált várják,
mert elhagyottan olyan ároák,
amilyen ember csak lehet.

Amilyen csak ember lehet,
ki előtt az ajtót bevágják,
vagy éppen az utcára tárják:
keresse ott a meleget!

Így vagyunk. S mások is sokan.
Kályhánk beomlik kormosan,
hol vannak, kik begyűjtanák? —

Magukra maradt öregek
tűnődnek életük felett,
amikor apák voltak, anyák.

Kutyáink emlékére

Takács Tiboréknak Budapestre

Bici künn a Törökvágásban,
ott fedi a nehéz agyag.
nem ásóval — könnyekkel ástam
sírját az őszi ég alatt.

A létben csak múlandóság van,
de hadd higgyem, ő megmarad
s látja majd a tavaszi jákkal
az égen a madarakat.

Kócos, Bici... mindkettő elment,
de ti, város fölötti kertek,
Törökvágás, Tyúkostető,

őrizték, hogy majd szavunkra
(ha nincs már többé semmi munka)
boldogan fussanak elő.

Kisértés

A mindennapos kínhalál
helyett nem jobb volna egyszerre
az éles gilottin alá
tenni nyakunk, hogy kettészelje?!

Jaj, elborzasztó gondolat,
mely itt setteng kísértve s nem hagy
egy percnyi nyugtot: — boldogabb
leszel — suttog — ha nem vagy! nem vagy!

Újra születni nem lehet
se más helyen, se más időben.
Hajtsd le hát szépen a fejed
s lehet majd álmodozni bőven.

Egy közénk tartozó író

— A 60 éves Veress Zoltán köszöntése —

Veress Zoltánnak és feleségének, Telegdi Magdának — el kellett mennie az országból, a diktatúra bukása előtti években. El kellett menniük közülünk, hogy megőrizhessék emberi méltóságukat. Akkor kellett vándorbotot vágniuk, amikor Magyarország még nem fogadta be az oda menekülő erdélyieket. Ezért kerestek Svédországban menedéket. Erről azonban, ha szükségesnek tartja, valljon szóban vagy írásban maga Veress Zoltán, valljon Telegdi Magda, valljon az íróházaspár.

Most — ünneplünk. És reméljük, megbocsátja Veress Zoltán, az ünnepelt, ha néhány nappal 60-ig születésnapja után köszöntjük fel, közel 40 esztendő óta írói jubileuma küszöbén. Mert akkor — harminckilenc-negyven évvel ezelőtt — kezdtek nyomdafestéket látni a későbbi megbecsült költő-író, szerkesztő első munkái: Veress Zoltán jelentkezése irodalmi életünk eseményének számított. Első novellái meglepő írói érettségről vallottak. Az 1957 januárjában indult Napsu-

gár első évfolyamainak — immár biztos elmondhatjuk — legkitűnőbb írásai éppen Veress Zoltán folytatásokban közölt, kedvesen tréfás verses meséi voltak. A gyermekekkel tartott író-olvasó találkozó évtizedeken át legkedveltebb műsorszámára Veress Zoltán szereplése volt, a "Tóbiás és Kelemen", "Irgum-Burgum Benedek" és más verses meséivel, amelyek csengő rímeit a (szándékosan) bakizó, el-elakadó Szerző helyett a hallgatóság mondta — mennydörögte be. Idézhetném tovább írói pályafutásának egyéb állomásait, jelentős regényét, a Szeptembert, kiérhetnék többször is (méltán) díjazott műfordítói, az UTUNK-nál, majd a KORUNK-nál végzett értékes szerkesztői munkájára — amelyet a 80-as években, immár tíz éve megszakított hirtelen távozás. Ezt azonban, a számbavételt, végezzék majd el az irodalomtörténészek. A régi barátunk most az a dolga, hogy felköszöntse Veress Zoltánt.

Amikor tudomásunkra jutott,

hogy feleségével és unokáival Budapestre szállt a stockholmi repülőre — megdöbbenünk ugyan, de nem kételkedtünk abban, hogy nyomós oka volt a kétségbeesett lépés megtételére. Mégis, nagyon sajnáltuk, hogy el kellett szakadnunk tőle — tőlük, sajnáltuk, hogy a romániai magyar tollforgatók nem túllontúl népes tábora két tehetséges alkotóval lett szegényebb, hogy kedves barátaikkal immár — ki tudja meddig — nem gombászunk együtt és Telegdi Magda nem tudott — nem is akart teljesen elszakadni tőlünk: a diktatúra bukásáig titokban váltottunk üzeneteket, ám utána megindult a nyílt kapcsolattfelvétel is. Erdélyhez, Kolozsvárhoz, az erdélyi magyar irodalomhoz és barátaikhoz való ragaszkodásuk — nem érzélgős nyilatkozatok szintjén nyilvánult meg. Ha már el kellett menniük közülünk — mindent megtettek, hogy velünk maradjanak. Nem csupán "lélekben", képletesen. Svédországba menekült erdélyi magyarokkal megalakították az Erdélyi Könyv Egyletet, amely — célkitűzése szerint — az erdélyi magyar irodalmat népszerűsíti és támogatja: 1991-ig el kezdődőleg évente egy-egy könyvet adnak ki — első közlésben — a romániai

magyar írók munkáiból. Az Erdélyi Könyv Egyletnek immár nemcsak Svédországban, de más országokban is vannak tagjai. Létszámuk a kezdeti két-háromszáz után ma már az ezret közelíti. Majdnem azt mondtam: Veress Zoltán (és Telegdi Magda) odakint többet tehet értünk — mint idehaza tehetne. Mégse mondom. Mert bármennyire velünk van is Veress Zoltán, a Veress házaspár — nincsenek közöttünk.

Hiányoznak a meghitt, időnkinti beszélgetések. Hiányzik állandó jelenlétük irodalmi lapjainkból. De — immár ez így van. Így kell tudomásul vennünk. A 60 éves Veress Zoltánnak most szívből kívánunk hosszú életet, jó egészséget, boldogságot az életben és elégtételt munkájában. És kívánjuk — egyúttal a magunk örömeire is — vegye kézbe ismét szépírói tollát — akár az emlékirót is. Nem soknak adatott meg közülünk megélni azt, amit Ő megélt. És kívánjuk: ha már el is sodorta közülünk a történelem forgószele, maradjon meg velünk, közénk tartozóként az emberi kor legvégső határáig.

Öreg barátja,
FODOR SÁNDOR

[illegible]

nik ez, velem, aki sohasem guggoltam ájtatosan csontakás előtt, pláne romlott szűzek kolostorában! Az ördög művére sem irigykedtem soha: felfuvalkodott Faustusként hátrakacsintgatva. A józanság úgy tapadt rám mindig, mint zsákruha a halálrafitélte. A bűbáj — idézze elő rontófi vagy gonosz mágia —, ami a mocsárban megfog, mindig mosolyra készítetett.

Kijutottam a fényre, a levegőre. Szánalmas, szemüregből hiányzó szempár, befellegzett neked! Már úgy sem vagy képes hatni rám, mint festményeken továbbélő tekintet.

A képzelt kénsszagot egy kiadós záporosó mosta el. Kerestem az eleven tájat, hogy átfesse ötleteimet.

Először viharban s meggőnyeszítő tanulsággal váltam meg a kínos emlékü helytől. A tapasztalás, a környezet mennyi mindennek okozója lehet. *Ki tévelygésünk vethetné szemünkre, vádolja a napot!...* Igen, a fényt, mely szertepazarolva magát, hagyja, hogy – olykor még a költő is – nyomorultul kiszolgáltata, vesztesként éljen. A bűntudattól meg nem szabadíftva.

Még hogyha kételkedsz is létezésében, kérdés: képes vagy-e felülkerekedni a szörnyön?... A pokol realitása nem elevebb vagy halványabb a halálénál. Ez is, az is ellentmond a tapasztalásnak. A rád törő láthatatlan, mely mindent bevégez — csak a ragály, a rontás útja kivethető, látható — kizárja az érzékelést; ezért választhatja a mindent uralni tudó szörny álarcát. (Lie-Ji mester keze talán emiatt reszketett megfesteni a sárkány szembogarat.) A levegő, melyet szívunk, gyakran maga a halál, s úgyszintén az étel és az ital. De ha éhség, szomjúság gyötör, vajon nem a halálra gondolunk?

Hányszor döbönt rá a halál sa-
ját mulasztásunkra!... nem a csont-
tokba kell lelket verni, hanem a
reszketeg végtagokba, a szagló
testbe, mely illatos párnák közé en-
gdi az emberhúson élő végzetet. S
olykor még ölelkezik vele.

Egy lélek sem járt a házak között. A férfiak kocsmában ültek, búslakodtak, a fehérnepek vágyakozva vagy nyögdécselve húztak tiszta ágyneműt, igazgatták a derékaljat. Kegyetlen nyilallást érzett a csontjaiban, s durván taposta sárba az első hópelyheket.

Azon az estén, rajongóinak, barátainak szörnyülködésére Erasmus bort ivott és sört ivott, s alaposan berúgott. "Éldegélni és emészteni..." — ismételtette akadózva, mint aki beletörődött abba, hogy borzalmasan rövid nappalok jönnek. S már ébren is — csak a mákonv.

"Még egyet" — tartotta oda a csaposnak a kiürült kupát. A rászáradt hab azon is, akár az ő szája szélén. Mint a penész.

1995. XII. 2.

ISKY ANDRÁS

PLAINAIR

Enikőnek és Csabának

1.

csak harmadnap bukkán föl a test, mondja a fiára váró apa a parton. Inge szakadt vitorláját szél kapdossa, az átvirrasztott éjszaka szürkés morzsáit fölszúrta a bánatos sörte. A lány csak festi tovább a tájat, foltos kézfeje közel megy a vászonhoz és eltávolodik tőle, mint egy órainga. Beszél a férfihoz, ahogyan ilyenkor szokás, hány éves volt az eltávozott, volt-e már szerelme, aki a hajadonokkal gyászolhatná, s ha ismerte az úszás fortélyait, miért merült el mozdulatlanul a habokban. A szemközti hegyek óarany vonalát követi az ecset, hal ugrál föl, hogy a tekintet sugarát elérje, mindig ugyanaz, és csillogva hull vissza a lány tükörképére, mint egy melltű. A másik parton, tisztára mosott kövön idős férfi ül és a nyugodt folyóra mered, kalapja árnyéka arcára dobott, sötét színű kendő. A víz színén egymáshoz tapadt buborékok lebegnek: csomóka nyál fut el.

2.

ez itt a Történelem, mutat az öreg kertész a Martinuzzi romra, és ujjai, mintha ismernék az elporladt ablakok kereteit és a kapubéletteket, amelyeket hiába keresne a szem, griffet és harci szekeret formálnak a forró levegő puha anyagából. Abban a mélyedésben érte a gyilkos csapás a frátert, aki, még mielőtt a koponya hasítékán át eltávozott volna belőle a Lélek, látta hátrahőkölni a reneszánsz rémült paripáit és nyugodtan halt meg, kétélű éles kardját még egyszer magához öelve. Gyom verte fel az utakat, füvek magvát szórta a falakra a szél, a kövekből már csaknem minden nedvet kiszívtak, boldogok az ártatlanok. Őket látja Isten a magasból, ha lehet, ennyit tudhatunk.

3.

kő kövön hogyan maradna, az újfent sima és a vésett homlokú, ha nem a járó-kelő ember vállán nyugszanak előbb, aki a kapukat nagy döndüléssel kitarja, ablakba áll, ha fáradt, romló lélekkel várakozik a hírt hozóra? Nem foszlik addig a durva habarcs.

4.

amott a Hatalom van, szól a kertész, semmit nem tud az időről, úgy él, új nevet ad a kőnek, áthordja új telekre a templomromot, a sírjukon nyugvó márvány fejedelmek testéről még egyszer eltávolítja a koronás főt meg a címet, változásnak nevezi a mindig ugyanúgy történt. Körbekeríti magát, egyre. Jónőnek fogsora villan, kifordított tenyerek nyugszanak el tenyerében. Legyen munka, újkori cirkuszi játék, és legyen kenyér is, van, van, a nem szűnő elégetlenség együvé tereli a kettőt, derüljön fény az igazságra, kiáltják zsíros arcok, nyirok út át az ingen, nem vér, de a bőrhez tapadó vászon

már az egész testet föltakarja. Szerves trágya fojtja meg a vetést, mire a végére érünk, és a növények némelyike porba taposott kalapú házak meredező falaira fölmenekül. Mértéket szabó vesz és a takarékos koporsó készítő, de számításait, miért a világ, rejtegetik egymás elől.

5.

az ország, akár a megszokás. Csak hetek múltán, mialatt folyton dörög az ég, mint mikor alapnak földet döngölnek, hogy le ne sülyedjen a ház, érint meg a felismerés, hogy csöpp víz sem esett, felhőnek is legfennebb foszlányait terelgeti odafent a szél. Nem a kilencvenkilenc és az egyetlen egy sem. Az elveszett sem és a meg sem találtatott. Ha esne netán, egyetlen lyukon ömlik le a víz, iszapot gyűjt, falak kőre rakja, míg nem a boltívek pázsiton fekszenek. Ennyi tapintat van még. Van még ennyi tapintat.

6.

nőre férfi bukk, de kompromisszumokra nyitott mindkettő, ha úgy hozza a sors vagy a vér, a parancsolat, mondják, teljesül. Megosztható a vágóállat kedve az emberével, nincs szabály, csak elnevezés, mely az ítéletben bízik. Azt, aki ott ül — lány még — és a folyó felett messzire néz, hogy ami előtte elterül olajos színekre bontsa, Oféliának hívnám. Amolyan szóbeszéd ez is, evangélium az angyal érkezése előtt még. Eszményien él, azt látja, amit senki, és ami még fennforog, arról neki sincs tudása. Mire elkészül a nagyjelenet, ő már nincs, a kettő egymást, érthető, kizárja. A vászonra kár szót vesztgetni. Mutatkozik bizonyos rend.

7.

nincs fölemelkedés, halak ugrálnak a víztükör fölé szüntelen, mintha kések dobálnának fel a sötét mélyből, nincs fölemelkedés, mondhatnák azok is, akik a parton várakoznak, hogy aztán megosztozzanak a testeken, ha fölbukkannak, hazatérjenek végre és sírjanak, jöhet majd a gyógyító álom, hangos szuszogások terelnek össze legyeket a tátott száj köré, mely a tortól szaglik még sokáig. Apró természetű vámszedők kora jött el, az ablaknyílások is egyre kisebbek, legfennebb ha maga elé tekinthet az ember. De vannak magyarázatok, lehiggad a pöffeteg tömeg, csak élvezet dolgában hajhataatlan. Ráhajol a biliárdasztalra, kalapját hátracsapja a horzsolt tarkóra, tűzbe hozza a megkopott dákö és a golyók. Karnyújtásnyira tőle a legújabb hamisítvány egy bajor város címerét büszkén viselő pohárban, jól lehűtve, íze, állagra biztonságosabb így, az üvegfalon lecsapódott pára csordul alá. Minden egy képernyő már, megszólalásig, műanyag pálma dacol a tűző nappal, hars napernyő glóriája az asztalok felett, bejátszott hirdetés, nem több, mely a szöszékekről adakozásra felszólító tiszteletes máztól alig különbözik, csak a fogak pudvásakés körömgomba üli szerény diadalát.

Alvinc, 1995, 7, 11-18.

>>>>>>>>>>

— "szent", azaz bűvös szám volt. ²⁾ A "szent ház" magyarul — egyház; ezt egy *id* töből vezetik le; *id*, *üd*, amiből az *üdv*, *üdvösség*, ünnep — *idnap* ered; az egy ugyanannak a tőnek lehet változata, legalábbis köznapi nyelvérzékünk szerint, mint az igaz, az igen, az egész töve. Ami igaz, az egész, az: *egyben van*; — ez ép szemléletünk előtt világos. Egy az isten, mondjuk, de ez nemcsak azt jelenti, hogy az istenből egy van, hanem, hogy az *egység* és az *istenség* és *szentség* fogalma azonos. Természetesnek hat az is, hogy az *egyesnek*, mint a görbeség és ferdeség ellentétének ugyancsak az egy lehetne a gyökere. Az iráni *yak* — ami szintén egyet is jelent — az istenség egyedülvalóságának, önazonosságának a kifejezése. (Csak mellék-érdekességgént emlékeztetek rá: szumír nyelven é-kur=templom=hegyház, azaz "házhegy".)

A Fejedelem is *monarcha*, — *egyeduralkodó* — és a fejedelmi bot, a jogar, az igazságosztás jelképe az "egyetlen egy" fogalmát hordozza.

Mint szexuális jelkép a *fallus erectus* kifejezője, a nemi aktivitásé. A szumírban az *ás* szó egyet és férfit jelent, a *min* kettőt és nőt!

Az egyes szám azonban mindenekelőtt az első személy! "Az első személy én vagyok". Ez az egyetlen biztos valóság — hiszen valahol mindenki szolipszista, ha nem is filozófiai, de lélektani alapon — és amire vonatkozólag az ember szintén biztos, hogy csak egyetlen egy van belőle: az ő maga, tehát ez a legbiztosabbban egy. Emiatt feltételezik, hogy az első személy névmásának sok nyelvben közös forrása lehet az *egy* szóval. Például az említett szanszkrit *eka*, azaz egy, a latin *ego*, német *ich* között már "szabad szemmel" is látni vélne az ember az összefüggést.

A magyar nyelvben? Talán ott is lehetséges. Hiszen mikor *én*magam, *ön*magam vagyok, *egyedül* vagyok; ha valaki *ön*maga intézett el valamit, az *egymagában*, azaz *magában* tette. Így hát elképzelhető, hogy az *en*, *ön*, sőt a *maga* szó első tagjának, a *ma*-nak szintén *egy*, *egyes*, *első* jelentése lehetett? Elképzelni elképzelhetjük, anélkül hogy végérvényesen elköteleznénk magunkat egy ilyen etimológia mellett.

Hogy ez nagyon hasonlítana az indogermán nyelvek *un*, *on*, *hen* szavaihoz? Igen, de hát ez a kísérteties, fantomhasonlóság már a múlt század óta kísért, az első latin-magyar, majd Kőrösi Csoma első szanszkrit-magyar összehasonlítása óta. Mit tegyünk vele? Elméletet alapítsunk rá? Annak még hiányzik az alapjai. Tagadjuk, mint a kockafejűek? Előbb-utóbb még nevetségesebbé válnánk. Nem tehetünk mást, mint hogy ezt a kísértetet — tovább figyeljük. És jegyezzük felbukkanásait.

1.) Mindenekelőtt Karl Menninger: *Zahlwort und Ziffer* (Számnév és számjegy. A számok művelődéstörténete, Göttinga, I. k. 1957, II. k. 1958.) című munkára támaszkodom; nemcsak bírálom, de sokat meríték is belőle.

2.) Sokat használom (a továbbiakban is) F. Nork műveit, pl. *Etymologisch-symbolisch-mythologisches Real-Wörterbuch...* Stuttgart, 1843-45 c. művet. Ő a modern exegetika, illetve hermeneutika ősnagymestere.

Használok továbbá minden rangú-rendű lexikonokat, régieket és újat; sok cikket az ún. "magazin-tudományosság" köréből is. Persze "óvatosan"!

Sigmond István MOLEKULÁK

Ha ordítani kell, nem fordulsz arccal az ég felé. Ásod a földbe a lyukat, odalent bizonyára jobban meghallják a hangokat. Hogy válasz sosem érkezik? Nézd meg azt az asszonyt a mező közepén. Elnyűtt testében bent rekedt a hang, s ráncai sírjában elenyészik a gondolat. A kapa örzi a betűt és a nótát, a siratót és a táncot, a kezdet mosolyát és a göröngyökbe zárt imát, a dédnagyapja is ezzel kapált. Miért kell neked a föld s az ég? Hiszen te vagy a világ ura. Létrehozta Istent, bemocskoltad, megölted, s most imádod Őt. Magirtad a Bibliát, hogy imával töltsd az időt. Asszonyt ölelsz, dorbézolsz, káromolod a makk alsót és elárulod anyádat, s egy rongyos bankóért lefetyeled a szentek valagát. Látod azt az asszonyt a mező közepén? Nappal ébren van, éjszaka álomra hajtja a fejét. Te meg felborítod a rendet, éjfélkor lyukat vájsz a földbe, patkányok és szellemek másznak az öledbe. Egy tetű lelkében nyugalomra találnál. Csakhogy ezek a fránya tetvek oly igényesek lettek, már a sántáknál is sorba állnak az emberek. Az az asszony ott, akiről szóltam, sosem látott tetűt, patkányt és szellemet.

Giling-galang, szól a harang, rabok legyünk vagy gerlicék? Ki mondta neked, hogy itt élne s halnod kell? Rohanj ki a térből, vagy dobants egy nagyot, hogy kiszakadj az idő börtönéből (a vasfogú istennel vívott örökös párbajozást számlalmas, időtlen hancúrozásként jegyzik odafönt), s ne áhítozz egy kedvedre való, másik dimenzió után. (Nemlétben a létezőt keresni, lehet, hogy biblikus tett, de oly hasztalan, mint a kavics álma, amelyik hegynek képzelet magát.) Az időtlenség a te közeged, ahol a szoborként becsült képzeletet boldoggá, majd szentté avatja a nyájban üdvözült sokadalom, a földet ragyogó csillagként tisztelik, a konkoly rügyet fakaszt, csábos angyalok ringatják a nyoszolyád, s ha úgy adódik, hogy csaholni kell (a kórusban elmotyogott imák divatjammúl kellékei a mindenkor lelki öninkvizíciónak), vakantásod felér egy misével, te magad lehetsz végre, nyüzszítő szörpamacs az időtlenség fényes valagán. S ha nem tesszene neked ez a teren, időn és földön kívüli, alantasságában is hozzád méltó kompozíció, élheted tovább a kufáriádát ezen a vemhes, megtetvesedett csillagon. Hiába dobárod a gyilkos köveket a réges-rég bezúzott ablak-szemekre, a csörömpölés muzsikájától is megfosztottak a kíméletlen tegnapok. Majszolod az alázat penészfoltos kenyerét továbbra is, jó helyen vagy, kushadj szépen a küszöb alatt. S ne káromold a Fentvalót, egyszer tévedni mindenkinek szabad. Tudathasadásos Messiások próbálják jóvátenni a végzetes melléfogást, de az Írás, a leírt szó örökre megmarad. Hogy himnusz-koszorúba foglalt, fenyegető bogáncsok halmaza? A te igazságod a föld igaza. S hiába rázod az öklöd a küszöb alatt, ordításodtól nem állnak talpra a rögök, bohóc maradtál a patkányok között. De azért mondd, mondjad szüntelenül az igazat, hogy az eredendő bűn a teremtés maga. Lefetyelhetik az istenek százezer imával az agyamat, a mankón járó, cseléd-sorsba taszított szellem nem fog megbocsátani neked soha.

A föld Isten órája — mondják —, és a visszafele haladó fogaskerekerek is előreviszik az óramutatót. Elérzékenyülve hallgatjuk a hatalmasok bölcsességéből kivirágzó gondolatot, mi, fogaskerekerek, a visszafele haladók, akik egymást tiporva dicsérjük, imádjuk és áldjuk az Urat, szívünkben Mária-képbe csomagolt angyalhaj csillog, agyunkban dögkeselyűk tatarozzák az eltékozolt tegnapot. Az égre kacsintgatunk minduntalan, hátha kiosztják nekünk a kioszthatatlant, a manából emelt sírhantokat, csakhogy az ármány is reánk zuhan, felveszi testünk formáját s a gondolatnak is keretet ad, s persze magával hozza az ősi proféciát: guanó lesz, guanó, bizony, de kijár neked az ősi bódulat, a mankón járó hit is téged támogat, s a remény botladozva, sarat taposva fogja a kezdet, s énekelgeti veled a győzelmi dalokat, kinek a győzelmét, az ő titka marad. Nincs kiút? Dehogy nincs, kedvesem. Csakhogy te halott imákban keresed a fényt, s úgy ugrabugralsz a nem létező csóvák között, ahogy a megveszekedett farkascordák üldözik az égbe menekült hangokat, a kuvaszt, mely szerenádót vonít a hullócsillagnak, s az öngyilkosát, ki irgalomért vinnyog, s közben megbocsát a hívők urának. A kiútatlanság az egyetlen, amely a kiút maszkjában előttem terem, ragadd meg, öleld, szeresd, s tedd magadéva szenvedélyesen, mert előbb-utóbb úgyis az övé lesz. Nem a testedre fáj a foga (kinek kell a kromoszómákban kushadó, öröklött mocsok?), a lelkedből csinál bohócot. Jobban jársz, ha behunyod a szemed, az élők egy másik bolygón tanulják az egyszeregyet, téged ide vonzolt sorsod szekere, ahol csonka keresztet lengetve mondják az Igét, s szemfedőt viselnek pelenka helyett. És megátkozták a kenyeret. És a prostituált szellemek elfelejtik a hazát, melyet talpuk alól kirángattak a hóhérmaszokban ágáló, elvetemült, ribanc istenek, ám a szívdobogás megmaradt, csakhogy nem a lélekben rezonál, hogy kikongassa benne a himnuszokban elrejtett, évezredes csodát, a zsigerekben terjednek a hangok, az agyban, a csontvelőben, az inakban és a véregekben lüktet a zsákutcákban otthonra lelt, életet mímelő halál. Mondjam el neked a történetet? Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy Isten. S úgy rendelkezett, hogy mindennap halottak napja legyen. Egy hatalmas cellában éljük a végső perceket, mi, istenhívők és hitetlenek, Istenemberek és ember-Istenek (ne keresd köztük a különbséget, egyazon tolokocsiban várják az irgalmatlan végzetet, csakhogy az egyik elhitheti magával, amit a másik nem hihet), és trágyaszagot lenget a szél a fogaskerekerek s az óramutatók felett. Guanóként — oh, te, szegény, te, balek — átkaid alacsonyan repülnek, s noha állandóan készenlétben állsz, hogy megkorbácsold velük az eget, tolladat a felhőkbe döfködd, tintád a fejre csepeg. S mielőtt végleg lehunynád a szemed, a mennyei démonok a pófádba röhögnek. S ha még egyszer, utoljára körül akarnád járni a lelkedet, egy helyben topognál minduntalan, a léleknek nincs térfogata, színe és szaga, semmije sincs, merthogy nem is volt soha. Vagy ha volt is valamikor, bábuként tologatják a színpalak mögött, vagyis hát statisztaként jegyzik a lajstromon, és azon derül a limlomok között, hogy hiába a jajszó, a dal, az ima, az agyagba döfött keresztek sem menekülhetnek az enyészet elől. Hinned kell, hinned kell, testvér, higgyed a halált, mert halott voltál, halott vagy, te magad vagy a halál. És neked jutott az a szerep, hogy elföldeld magad, a hit és a remény elrothad veled a föld alatt.

SERÉNY MÚMIA 59

ha majd minden rabszolga nép
jármát megünne olajra lép

szerkeszti:
Fekete Vince '96

LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ

Állampolgári kötelesség felfüggesztése

Íme, a toborzó:

"Babrálnunk majd a környezeten".

És ami ezzel együtt jár: "Az ornamentika
majdani sikerét latolgatva."

Ha tehát balul sül el
az akció, nem lesz csoda.

Csak megnyugtató legalább
a születő Közöny.

Amihez a másik oldalról közelít
a bizonytalankodó sereg:
Szerelmi Bánát az élen, mögötte
többtucatnyi eféle lélekállapot.

De ez itt igenis egy másmilyen
csillag. Nem ahhoz az újszülötthöz
vezet. Örömmel üdvözöltem
a vázolt lehetőségek közepett.

Csak lassan áll be a különbség
az elfoglaltságban, és paraméterei
megtévesztőek. Mert nem más ez,
mint várakozó álláspont:

halványul ugyan az agóra igézete,
helyét mégis üresen hagyom —
napi harmadik kávém, egyéb
gondom majd kitölti.

Végül is: buta mulatság.
De ez esetben indokolt.

Buta mulatság, hogy mi minden lehet
legemberibb probléma.

Feladvány egy értékről

A naivitást megbecsülendőnek
tartom. Olyan jól felszerelt.
Kár, hogy legkésőbb bérmláskor
vége van neki. Azután már
olyan művi. A naivitás, az más.
(És nem szokás megemlékezni róla.)

Az építőkockák leporolása
továbbra is az én tisztem.
De a nosztalgia itt nem kellene
belekeverni. Ez himnusz.
Nem kellene elrontani.
Még tiszta. (De már nem fehér.)

Melyik milyen nap

Terobe vettem még az idillikust is
(elmaradhatott valahogy.) S ha Móni,
mondjuk, egy fokkal simulékonyabb, most
már precedense

is lehetne. Ámde alapvetően
egy szemérmes lény, s hiba lenne kurtán
— ennyiért csak — ejteni. Így is, úgy is
kész az idillnek.

Eltemetem az ősz

Ilyenkor szenzációhajász vagyok.
Ez így korrekt! Hogy észreveszem
az amúgy is színes
óriásplakátot. És Móninak is ma

valahogy tetszetős aurája van.
Szinte mindegy már, angyal-e
vagy micsoda. Azért mégis
eltemetem az ősz. (Megvan az

— eléggé — nyomós okom rá.
Mert másképp, ugye, nem.)
Eltemetem az ősz,
és pátosz nélkül teszem.

Már-már fenyegetőzőm

D.-né B. A. emlékére

Egy eminens figura közli majd
ővatosan, hogy nem könnyű vele.
De amit elküld, tényleg elbocsátó,
szép üzenet marad. (Mert utálja

a tragédiákat.) Én pedig csak kivárom,
hogy ő legyen. Addig persze történik még
ez-az, de őt nem téveszthetem szem elől.
Sok minden függ tőle.

Szakirodalmat olvasok,
és már-már fenyegetőzőm.
A tesztek szerint még mindig
zöldfülvű kamasz.

Hazafias lelkület

Lehet bennem egy nemzeti
lobogós rész. Hisztizni is
szoktam ennek ürügyén. Van
úgy, hogy jó sokáig eltart.

Kolozsvári Zelma rajza

BLÁGA SÁNDOR

A hajótöröttek éneke

béna végtagokba kell az erő
de motiváció gyanánt
tengerre hág a nap
sellőt fognak a halászok
vízbefülők kiáltanak
a hálók a horgok
itt a lehetőség
mint pezsgóban felszálló
apró buborékok

de mi abból mégse innánk
mert nem kell
a mosolyogva felajánlott kötél
csak ijedtünkben kaptunk feléje
s már bánjuk hogy megtévesztett
a félárbcra eresztett vitorlák
biztosnak mondott menedéke

inkább vízbefülést játszanánk
Istenem de azt se hagyják
idejönnék a bitangok
kezükből hoznak harangot
erkölcsöt és ítéletet
ki-ki a maga zöldostorosával
s néha-néha nemespenésszel

Woodstockért

kezdetben csak ritmus
nem több mint
bőr és fa
acélból varázsolts
harmónia
húrokat ringató
puha kezek
az ujjak hegyén
a bőr megkeményedett
de ezt csak kevesen
veszik észre
csak az aki
belülről élte
a sárga szélbe fagyott
falevelet
csak azé a ritmus
aki mindent levetett

Pro primo

nyisd fel szép szemedet
suhanj a jó széllel
húzd a köteleket
emelkedj kincseddel
hajolj a forráshoz
szomjadat eloltja
az vagy kit látni vélsz
tükrében

Párok

mindig forogni az oszlop körül
perzsa görög sumér azték
jelekkel díszített faragott oszlop
körül keringeni megállás nélkül
nincs más választásunk

kiújuló makacs próbálkozások
minél messzebb kerülni tőle
csak az arcát ne látnám
olyan mintha égne
s szét sem szórhatom hamvait

DEMÉNY PÉTER

Múmia- napló

1995. december 23.

Ez a nap nem indult valami fényesen. Gondoltam, nyugodtan bevásárolok — nagyanyámnak már megvettem az ajándékot, öcsém elment apámmal Pestre, úgyhogy csak anyámnak kell vennem valamit. Arra persze nem számítottam, hogy mindenki az utolsó napra hagy mindent. Így aztán a Central teli emberekkel, óriási sorok mindenütt. 5-ös harisnya sehol, illetve ahol van, ott csak fekete. Rádadásul ronda idő, a hó elolvadt, az utcákon folyik a sár. A-val tizenegy órára beszélünk meg a találkát, a Central jobb sarkán levő lottós elé kellett mennem. Készt egy picit, egyik ismerősétől mákos-diós kalácsot hozott. Bemegyünk az üzletbe — anyámnak végül két Nana Mouskouri-kazettát vesz. Mintha egy könyv két köteté lenne. A. fűrészt vásárol az apjának, percekig gondolkodik a pult előtt, hármat is lekér, végighúzza az ujját a fogazaton, mintha valamit is értene hozzá. Bemegyünk a Sorexbe is, a házigazdám zugát meg unokahúgát egy-egy zacskó aprósüteménnyel fogom meglepni. A. is akar vásárolni édességet, de nincs elég pénze. "Hadd csak, van nekem" — legyintek magabiztosan. Aztán a pénztárnál kiderül, hogy alig van pénzem kifizetni azt, amit én vettem. A. vissza kell tegyen egy süteményt a polcra. Ettől roppant ideges leszek, szid, mint a bokrot. "Te Demény, te olyan egy málé vagy!" Nem értem a dühét. "Azt hittem, van, nem érted?!" Ingerülten legyint. Hazakísérem, majd elindulok nagyanyámhoz. Megmutatom neki az ajándékokat, de sugárzik az arcáról, hogy nem tetszenek neki a kazetták. "Hol fogja meghallgatni őket anyád? A kazetefon itt van!" "Meghallgatja itt." — válaszolom, de nem sikerül meggyőzőnem. Később megjön anyám is. Megbeszéljük, hogy másnap öt óra felé találkozunk nagyanyámnál. Beszélgetünk, szinte össze is veszünk. Elmesélem, hogy valamelyik nap inter-

jút hallottam a Petőfi Rádióban Hernádi Judittal, akit Eszményi Viktóriának szólítottak. Nagyanyám, száját túl nagyra tátva, erőltetetten kacag: "Hát akkor az Eszményi Viktória volt!" — visítja. "Mit röhögsz úgy, nem lehet ez nyugodtan álnév?" — üvöltöm. Szerencsére már indulófélben vagyunk. A kétágú templom előtti sarkon válok el anyámtól.

december 24.

Az istenek, úgy látszik, vigyáznak a barátokra. Tegnap egész délután ingerült voltam — valahogy nem tudtam kivenni a fejemből a reggeli veszekedést A.-val. És alighogy hazaérek, csejtenek, és A. hangját hallom az előszobából. "Nincs itthon Demény?" — kérdi a házigazdám-tól. "De itthon van, csak meditál." — válaszolja Z. Szobámban ugyanis eloltottam a villanyt, az ágyon fekszem. A meditálásból alvás lett — a csöngetés riaszt fel. Kolozsvárról elszármazott bécsi fiatalok jöttek haza — egyiket én is megismertem Tatán, az idén nyáron. A srác föl hívta A.-t, meghívta sörözni, és kérte, hozzon még valakit. Hétkor kell találkozunk a Matyi-téren, a ló farkánál. A. elsi a barátnőjéhez, én meg bekapok valamit. Így is későre készülök el, hét óra előtt öt perccel lépek ki az ajtón. Szaladok, de a téren senki, legalábbis senki olyan, aki bécsi lehetne. Később érkezik két pár, de nem ismerem őket. Aztán látom jönni zenész ismerősömet is, a húgával. Szép ez a lány, állapítom meg magamban. Persze, nem most jöttem erre rá, már láttam a kislányt előbb is. Az anyjuk is szép, viszem tovább a gondolatot, ebbe még A. is beleegyezett, pedig a nők esetében gyökeresen különbözik az ízlésünk. Odaintek a zongoristának, de nem vesz észre. Sebaj, nemsokára, negyed nyolc felé megérkezik az a srác is, akit Tatán ismertem meg — meglát, odarohan, és bemutat a többieknek. Már csak A.-t várjuk; tőlem kérdezik, hogy hol van, de én csak annyit tudok, hogy a barátnőjéhez ment. Végre ő is átma-

sirozik a téren (nem vicc, tényleg úgy jön, mint valami baka), és lázas megbeszélés kezdődik. Hova menjünk, a Heltaiba vagy a Dzsessz-klubba? A. most jött el az utóbbi előtt, és olyan csönd volt, hogy attól tart, nincs nyitva. Akkor hát elindulunk a Heltaiba. Az úton A. a zenéssel beszélget — párizsi élményeit meséli: a bécsi és barátai egy csoportban mendegélnek. Kis habozás után A.-ékhoz csapódom. Belépünk a kávéházba, levetjük kabátainkat, aztán rendelünk. A zenész, a húga, A. és én — ez az ülési rend alakul ki. Ők hárman zenéről beszélnek, én csöndesen gubbasztok, iszom a bort,ogyorót ropogtatok. Aztán. A. kimegy, és a lány mellé ülök, a zenész meg az én helyemre. Mindenféléről beszélgetünk a kislánnyal — irodalomról, és főleg Pilinszkyról, vallásról, még zenéről is. Most jövök rá, hogy nem szép, nem úgy szép, ahogy én gondoltam — sokkal több annál. Óriási kék szem van, és suhogó barna haja. Suhogó vagy zuhogó? Talán mégis inkább suhogó, mint a selyem, bár a zápor is eltakar, a nyári zápor. Az ember áll a térdig érő fűben, és boldogan rázza vizes sörényét. Kedves a mosolya, és remek a humora. Szóval, tökéletes. Meghívom szilveszterezni, de nem tud eljönni — eldöntötte, ezt az óévet otthon búcsúztatja. Jövő héten találkozunk, hisz focizunk a bécsiekkel, és drukkolni fog.

Tizenegy óra körül elmennek, a bátyja könyörtelenül elviszi, bár ő sem akar maradni. A srác meghív szerzői estjére, mely január huszadikán lesz a konziban. Mi maradunk még, aztán egyóra tájban, többé-kevésbé elázva hazamegyünk.

És most jönnek a mai nap történései. Egy éjjel-nappaliban vásárolok anyámnak egy testápoló krémet, és közös használatra kólát meg banánt. Anyámtól pizzamát kapok ajándékba, nagyanyám ötezer lejt ad könyvre. Betöltöttkáposztázunk, diós kalácsot eszünk. Kipróbáljuk a kazettákat, és egyik sem jó. Nagyön el vagyok keseredve: a kazival nem lehet baj, mert a többi kazettát viszi. Tízíg ott ülök nagyanyámnál, aztán hazamegyek. Itthon kiderül, mindkét kazetta jó. Z. szerint nem nyomtam be eléggé a gép ajtaját. Megnyugodva fekszem le.

december 25.

Fél tizenkettőkor kelek föl, és alig eszem valamit — kettőre ebédre vagyok hivatalos anyámhoz. A torkom fájogat, beveszek egy Paracetamolt. De anyámnál kiderül, nem kellett volna kímődulnom otthonról. Érzem, hogy

gyenge vagyok, mégis ebéd után elmegyek a színházba, mert kíváncsi vagyok a műsorra. Azenészek utcáján jövök, hátha találkozom a család valamelyik tagjával. Hiú ábrándok. Hazaérek, ég a torkom, alig van jártányi erőm, ráz a hideg. Vásároltam Aspirint és Penicilint, most az utóbbit veszem be, komolynak érezvén a bajt. A. anyja, aki rendkívül érdeklődik az orvosi dolgok iránt, azt tanácsolja, Aspirint vegyek, meg C-vitamint. Éjjel is ráz a hideg, többször arra riadok, hogy fáj a bokám. Magamban jajgatok, mártírkodom.

december 26.

Az állapotom mintha javulna; éjjel jól kiizzadtam, múlik a torokfájásom. Viszont étvágyam egy csöpp sincs, és hihetetlenül gyenge vagyok. Mégis felöltözöm, teszek-veszek a lakásban. Fölhívom anyámat, megkérem, hozzon valami ebédet. Délben meg is érkezik, töltött káposztával. Z. is ebédel, hülyéskedünk. Anyám kölcsönkéri Nemes Nagy Összegyűjtött verseinek kötetét. Z. németországi rokonai jönnek, bemutatkoznak. Anyám elmegy, én a szobámba vonulok. Hallom, a rokonok fenyőfát is hoztak, fel akarják díszíteni. Mikor végezek, elviszik Z.-t ebédelni. Ó szabadkozik, de nincs pardon. Elmennek, én meg kiülök a konyhába, gépelni. Elgondolni is rossz, mennyi adósságom van. Napló, kritika Térey legújabb kötetéről, egyoldali vers, nyolc oldali próza a Helikonnak; írnom kell Visky Hamlet elindul című könyvéről az Erdélyi Naplónak, és Vince kötetéről a Látónak. A Látónak legalább egy éve ígérem Jeszenyint és Radnótit a Kis Irai antológiába. Pedig valamikor megbízható voltam... Igaz, a SeM-nek Vince két hét alatt kérte ezt a rengeteg anyagot... Mindegy, törlesztek, ahogy tudok, de ez a betegség nem segíti elő a sebességem gyorsulását. Alig tudok olvasni, mert ég a szemem, a gépelés pedig olyan, mintha kubikusmunkát végeznék.

Este előveszem az Ördögök-et; A. már annyit mesélt róla, föl is olvasott belőle. Elég sokat olvasok, aztán a Duna TV-t nézem. Cserhalmival van egy műsor; nagyön vártam, de annyira kiábrándít, néha úgy tűnik, unja az egészséget, rutinból szaval és énekel. Karácsonyi kívánságműsor következik — hát, ez is lehetne jobb. Nagyön népszerű emberek vannak meghíva, de úgy látszik, a képernyő előtt mindenki csak közhelyeket és zöldségeket tud mondani. Lefekszem, abban a reményben, hogy holnapra makk-egészséges leszek.

Bogáti Bokor Ákos: Hideg kiáltás

GYÖRGY ATTILA karcolatai

Mikor a boszorkányok banánt esznek

Tudvalevő, Institoris barátom tanítása szerint, minden mindennel összefügg, az analógiák sora pedig végtelen. Vannak dolgok, amelyek látszólag semmiféle kapcsolatban nem állnak egymással, a bennük rejlő princípiumok azonban találkozásukkor hihetetlen energiákat szabadítanak fel — és ezek közé sorolható az is, mikor a boszorkányok banánt esznek. Férfi és nő, pólus és antipólus találkozik ebben a műveltségben, a teremtmény két, ellenkező előjelű komponense: a befogadó, salakmentes nőiesség, a boszorkány és a férfi teremtményének szimbóluma, a formába, gyümölcsbe zárt fallosz-allegória. A szimpatikus mágia révén az említett aktus tulajdonképpen rituálé, varázslat — még hozzá a leggonoszabbak közül való. Nem véletlenül nevezem aktusnak — hiszen nem más ez, mint a teremtmény aktus megidézése. Hatása, a létrehozott erők azonban rombolnak és pusztítanak — mint minden, ami a szentségek megbecsülésének, eltorzításának által keletkezik. A boszorkány egyesül a banánnal, a szó szoros értelmében: azonban az egyesülés módja, a szájon át Chassiel bűnös angyal utálatos tanításait idézi, ennek során pedig eltüntet, elfogyasztja a banánt; befogad, de nem ad vissza a természet rendje szerint, végezetül pedig, születés helyett elemeszt, élő helyett holt salakot termel belőle. Egyféle feketemise ez — de annál súlyosabb, minthogy az isteni princípiumot meggyaláznia nem lehet, a természetet és törvényeit ellenben igen. Az innen keletkező rontást használhatja aztán a boszorkány kedve szerint — részben, mert másrészt a romboló erők keletkezésük pillanatában szétszóródnak és önálló életet kapnak. A boszorkányok ugyanis, amint az Agrippa, Lévy, Sprenger atya és mások is megállapították, élő tudják idézni a gonoszt, uralni azonban nem.

Évekkel ezelőtt volt részem egy ilyen borzalmas művet megtekintésében, s megvalom, manapság is bizseregni kezd bőröm, és izzadságpatak folyik le gerincemen, ha emlékezetemben felidézem azt az estét. Nemcsak nézője, egyenesen előidézője voltam az aktusnak, hiszen én szolgáltam fel ama boszorkánynak a banánt — s minden bizonnyal csak felkészültségem, s a boszorkányságok ismerete mentett meg azon az estén a kárhózzától.

Akkoriban egy virágnevű boszorkány üldözött, s én üldöztem őt — gyűlöltük egymást, de mert elfogadtuk a törvényszerűséget, és egymáshoz láncolt a küzdelem, egyféle szerelem is volt közöttünk. Annyira, természetszerűen nem, hogy küldetésünk végrehajtva, megégethettük volna egymást — szerelemnek csak a közönséges emberek szemében tűnhetett, kik nem ismerték fel benne a boszorkány és az inkvizítor szent harcát.

Nem állt szándékomban a kísértés, mikor átadtam neki a banánt. Akkoriban nem voltam még bölcs ismerője az analógiáknak. Nem is gondoltam semmire, csak amikor kezébe vette a gyümölcsöt, és szemében megvillant a jól ismert fény, kezdtem sejteni, hibáztam: innen azonban nem volt visszaút. S hogy ma mégis itt vagyok, és nem ő nyerte meg az akkor még el sem kezdődött háborút, az csakis annak köszönhető, az eset nyilvánosság előtt történt, hogy megoszlottak a pusztító következmények.

A város egyik könyvkereskedőjéhez voltunk hivatalosak, más előkelőségekkel együtt: afféle tivornyába hajló művelésre a szellemnek. Néhány jó hírű poéta volt műsoron, kik műveiket szavalni voltak hivatalosak — re-

ménykedve a mecénások jóindulatában. Már készen álltak a poéták, s a várakozás csendje feszült közöttünk, mikor meggondolatlanul átnyújtottam neki a csemegével felszolgált banánt. Átvette, éppen abban a pillanatban, mikor az első poéta nekilendült a csengő szavaknak — s a művészet által áthatott atmoszféra külön súlyt adott az aktusnak.

Pár pillanatig mozdulatlan állt, aztán jobb kezébe fogva, bal kézzel megbontotta a banánt. A barnássárga héj egynegyede nesztelenül bomlott le a testről — a közelebb ülők azonban szinte egyazon pillanatban fordultak felé, s tapadtak tekintetükkel a látványra — ő pedig, megfürödve és megdicsőülve figyelemről, lassan lebontotta a második negyedet is. Végig, egészen addig, hogy éppen csak kézben tartható legyen. A harmadik negyednél a szavaló poéta szeme is rátapadt, homlokán veríték ütött ki, és hangja megreszketett.

Aztán szünetet tartott. Rámosolygott a poétára, ujjával, mintegy céltalan megcirkózta a lecsüngő hédarabokat. Az izgalom, a megfoghatatlan varázs elült — ez azonban vészjósló csend volt, s benne a poéta szava lélekharang. A meghívottak ismét versre igazították érzékelésüket, mindaddig, míg hatalmas robajjal le nem esett az északi falról a remekbe festett csendélet, megtörve az áhítatot. Senki más nem látta, csak én, hogy a banán ekkor vált teljesen meztelenné, a boszorkány elmosolyodott, s ha a robaj el nem tereli a közönség figyelmét, mégoly vak és érzéketlen ember is ráérezett volna a történések eredőjére.

A moraj elült, a poéta újabb versnek készült — ezt a verset azonban soha nem tudta többé elmondani. A rituálé folytatódott: egy kecses, lassú mozdulattal a banán az ajkai elé ért; lehetni távolságra megállt, aztán egy pillanat után megérintette az ajkakat. A poéta székébe csuklott, s ettől fogva soha többé nem volt képes kimondani a szájban már megformázott szavakat. Nem vált némává, azt a verset azonban, amelynek akkor kívánt hangot adni, többé nem tudta szavakba önteni. Művész volt, fogékony művész, azonban gyenge, és tudatlan, a boszorkányból áradó érzékiséget, a bűnös mozdulat által létrehívott erőket mágnesként vonzotta magára, anélkül hogy ezt elviselni képes lett volna.

Ő pedig, meggondolta magát, leengedte a banánt, szeme egy pillanatra megpihent az összeroskadt poétán, majd felém fordult, s a bűnös ősanjai mozdulattal nyújtotta, kínálta felém a banánt.

Soha semmit, mi létező, úgy nem kívántam, mint akkor azt a banánt. Egy pillanatra hajlandó lettem volna újra bűnbeesni, elkárhozni a Tudás kertjéből a gyönyörű fájának gyümölcséért. Már mozdult felé a kezem, és nyílásra készült a száj; ebben a pillanatban azonban kialszadt a terem minden világító eszköze, meleg, illatos szél csapott át a csarnokon, kioltva a fáklyákat, gyertyákat, mécseket. Ez térített magamhoz hirtelen, hogy a beállt homályban szelíden, de határozottan eltoljam kezét.

Mire a szolgálk újabb fáklyákat hoztak, a rituálé elvégeztetett. Csak a láng égett valamivel fényesebben a szövétnekeken, s a versek csengése fakult meg kissé. Némely vidéken, messze tőlünk, megrázta magát a föld, néhány hajó elsüllyedt, és pár napig nem születtek gyermekek a banántermő helyeken. Erről azonban úgyszintén nem tudott senki, ahogyan a banán végső elfogyasztásának titkáról sem, mert három dolog van, melyet nem foghat fel az értelem: a kígyó útja a sziklán, a hajó útja a tengeren, és a boszorkány útja a banánnal.

A hamis boszorkányokról, valamint hogyan, s miként védekezhetni ellenük

Vannak némely nők, akik valódi, öröklött hatalom nélkül, boszorkánynak tetszenek, azonban mindössze utánzatai ezeknek — álcájuk azonban annyira tökéletes, hogy még a legtapasztaltabb lovagot avagy inkvizítort is megtéveszthetik, a közönséges férfiakról nem is beszélve. Fő veszélyességük abban rejlik, hogy legtöbb esetben ők maguk sem tudják, boszorkányságuk csak utánzat, melléktermék, akár a fénynek az árnyék. Cselekvéseik és megnyilvánulásuk majd minden esetben boszorkányra vall, és némelykor többet árthatnak az igaziknál: a jó és rossz tudásának hiányában olyan súlyos bűnöket és következményeket idézhetnek elő, amitől a valódi boszorkány visszahátrálna.

Az ilyen utánzat azonban ritka, s még ritkább az eset, hogy férfiember mellé szegődve, azt tartós ideig hatalmukba kerítsék — noha erre is van példa. A boszorkányokra jellemző kvalitások: a függetlenség, makacsság, szerelemhiány, etc. rájuk is jellemzőek, talán valamivel fokozottabb mértékben is, szerelmük éppolyan édes a kezdetekben, mint Lilyth lányaié, különleges képességeik éppolyan szeszélyesen és hatásosan nyilvánulnak meg, és testi szépségük sem marad el a valódiaké mögött. Mindezek a tulajdonságok azonban nem valódiak: nem az örökkévalóságtól kaptak, így nem is tarthatnak örökké. Folytonos táplálékra, új és új, mindig dús termőtalajra van szükségük — ennek okáért a műboszorkányok ragaszkodóbbak a férfiakhoz, s néha áldozatokra is képesek megszerzésükért vagy megőrzésükért. Szerelem, testi szerelem nélkül ugyanis lefoszlik róluk az álca: báj, kedvesség, szépség, és elsozvadnak képességeik is, hiszen mindezek csak ebből, a hús csodálatos vétkéből táplálkoznak.

A férfiak teste azonban, hála a Gondviselésnek, védekezik az ilyes művi boszorkányság ellen, ahogyan minden, mi él, és érzékelését nem homályosítja el a tudat, védekezik a betolakodók, az elősdiék ellen. Itt táru fel a különbség igazi és művi boszorkány között, és válik szét a valódi a hamis szenvedélytől. Az első, káprázatos szeretkezések után ugyanis, látszólag minden ok nélkül megváltozik a testi szerelem, a férfi pedig egyre kevésbé kívánja az álboszorkányt. Okát ennek pedig nem tudhatja, mert továbbra is éppoly szeretetreméltónak, szépnek ítéli meg, csak éppen a vágy hiányzik, szeretkezni nem tud vele; s ha igen, nem lélekkel, csupán egyszerű fizikai, kényszerű közösülésként, mely mámor helyett csalódást és keserű szájízt hagy maga után. A test, a szexus ugyanis érzi a kizsákmányolást, és ellene szegül ennek, — ideig-óráig a tudat parancsának hajlandó engedelmesskedni, azonban kielégülést már nem nyújt.

Ennél a foknál pedig választás áll a férfi előtt: sorsára hagyja a romlásnak induló boszorkányutánzatot, megváltik tőle és másokat enged áldozatul, vagy karmaiban maradvá ökörként húzza az ígát, a kényszerű szerelemben sorvasztva el a testét, lelkét. Menekülést jelenthet az is, ha az áldozatra kiszemelt férfi megcsalja valamely más nővel a műboszorkányt, erőt merít az egészséges szeretkezésből — ilyenkor ugyanis könnyebben ellenáll a tudat kényszerének, a megcsalt utánzat pedig előbb-utóbb távozik más préda után.

Ezért mondom hát: óvakodjatok azoktól a szeretett nőktől, akikhez nem fűz testi kívánság, mert olyanok, mint a kábító, és tisztátalan ital: rabjává tesz, holott élvezetet már nem talál szívében.

Serény Múmia

GARCÍA LORCA

GARCÍA LORCA, Federico (Fuentevaqueros, 1898. 6. 5. — Viznar, 1936. 8. 19.) spanyol költő, drámaíró, folklorista, zeneszerző; egész életművében visszajár délspanyol szülőföldre, Granada, Sevilla, a Guadalquivir folyó, a tenger, az andalúz táj napfényes ragyogása és éjszakai komorsága, a jelképes holdfényrel és zöld színnel, a szerelem és a halál kultuszával; munkássága nagyszabású kísérlet a spanyol és az egyetemes irodalmi örökség (barokk, romantika, realizmus, modernség, Góngora, Cervantes, Lope de Vega, Whitman), a szürrealizmus és a népköltészet egybeötöztetésére. Apja módos paraszt, anyja tanítónő. Szülőfalujában már kora gyermekkorától hallhatja az andalúz nép dalait, meséit, a közeli Granadában pedig, ahol középiskolai és jogi tanulmányait végzi, magába szívja az ősi város római, arab, cigány és keresztény elemekből szövődött kultúráját; Manuel de Falla tanítványaként gyűjti a népzene és komponál. 1919-ben bölcsészeti stúdiumokra Madridba költözik, ismeretséget köt a festő Salvador Dalíval, a filmes Luis Bunuellel, valamint később "1927-esre" keresztelt nemzedékének rajta kívül talán legnevesebb tagjával, a költőráfá Rafael Albertivel. (Az "1927-es" elnevezés onnan ered, hogy e költők, akik eredetileg valamennyien a metaforára és a formai tökélyre esküdtek föl, 1927-ben, Góngora halálának 300. évfordulója alkalmából pompás ars poeticákat, tanulmányokat közöltek.) Költőként 1921-ben jelentkezik először kötetekkel, ez a *Versek könyve*. 1929-30 az Egyesült Államokban találja. Amerikát a rideg tervezés és önzés, a lélektelen gépi

civilizáció, a pénzhajhászás, a tömeges magány, a fajgyűlölet, a mesterkéltség, a "bádög és hintőpor" honának látja és látatja vad szürrealista látomásokkal, végítéletes jóslatokkal áradó verseiben, és "kis bécsi valcert" költve, "Magyarország ódon fényére vágva" menekül haza az óvilágba. 1934-től az általa szervezett egyetemi színtársulattal járja a vidéket, elsősorban spanyol klasszikusokat mutatnak be, de jelenkori szerzőket is, köztük magát Lorcát. 1935-ben a középkori chanson de geste, a hősi eléga műfajába sorolható nagy verssel búcsúzik torreador barátjától, akit bika ölt meg az előző évben: *Torreadorsirató* (teljes címén: *Siratóéneke Ignacio Sánchez Mejías torreador fölött*). Bár tevőlegesen sohasem ártotta magát a politikába, nem egészen egy hónappal a polgárháború kitörése után a falangisták kivégzik; valószínűleg vele együtt porladt el a tömegsírban utolsó, befejezetlen versgyűjteményének, *A rejtélyes szerelem szonettjeinek* javarésze.

Korai lírájára a népköltészet, az andalúz solear és flamenco, a cigány siguiriya meg a közvetlen elődök (Dario, Jiménez) művészete nyomja rá bélyegét. A húszas évek elején keletkezett, de csak később kiadott, mind egyénibb hangú *Andalúz dalokból* (1931) és *Dalokból* (1924) aztán sötétre csap ki a bujaság és a vallásos áhítat, a színpompásan kavargó tömeg és a fehérbe vagy feketébe öltözött magány, a napfényben égő táj és a zárt kolostor homálya közötti feszültség, az életben a halál mindenkor jelenvalósága. "Minden más országban — így a tanulmányíró Lorca — a halál — befejezés. Megjön a halál, és behúzzák a függönyöket. Spanyolországban nem. Spanyolországban széttárik őket. Nálunk sokan élnek négy fal közé zárva holtuk napjáig, és csak halálukkor viszik ki őket a napra. A halott Spanyolországban sokkal élőbb, mint bárhol másutt a világon: arcele metsző, mint a beretva. Még lenyűgözőbb az említett ketősség a lorcai líra csúcspontjának tekintett sejtelmes *Cigányrománok*ban (1928). A spanyol barokk, az "arany század", majd a romantika által is felélesztett középkori versformának, a románcnak, García Lorca új, de a hajdanihoz közelebb eső tartalmat ad. Ismét a szerzőt idézzük: "Ez az én legnépszerűbb művem [...] és a legegységesebb. [...] Egészében a könyv, noha cigány-nak címeztem, Andalúzia poémája; csupán azért mondom »gitanó«-nak, mert az én szülőföldemen a cigány a legnagyobb emberfajta, tipikus alak, aki megőrizte az andalúz és egyetemes életigazság belső tüzeit, verbőségét." A *Tamarit-kert* c. kötet már Lorca életében összeállt, ám csak halála után került nyomdába. A Tamarit volt az arab hódoltság korában a legfőbb közigazgatási szerv spanyol földön. Innen Granada gyönyörű városi parkjának, a Tamarit-kertnek a neve, és a cím egyszerre céloz arra,

hogy az egybegyűjtött költemények a Tamarit-kertben íródtak, meg arra, hogy arab versformák: a gázal és kaszida köntösét viselik.

García Lorca drámai érzéke már ifjúkori verseiben is megmutatkozott, és már egészen fiatalon írt színpadi műveket. Legjobb darabjai azonban a 30-as években születtek. Az általában trilógia részeként számon tartott *Vérnász* (1933), *Yerma* (1935) és *Bernarda Alba háza* (1936): az elfojtott szenvedély drámái. Mindegyiknek falusi nők a főalakjai, és mindegyikben a természettől egymásnak rendelt emberpár tragédiája játszódik le, a merevéletemlélet, az évszázados spanyol elmaradottság következményeként. A hősnők döntésében fontos szerepet játszik a hagyományt képviselő közvélemény ítéletének súlya, maguk is vallják: "A becsület mindekelőt." A *Vérnász*ban a menyasszony, engedve vére szavának, elsőöki ugyan kedvesével, Leonárdóval, mégis visszariad szerelmük beteljesítésétől. A gyermek után epedő Yerma elveti azt a gondolatot, hogy házasságtörés révén essék teherbe, a végsőként férjében reménykedik; a világ haragját nem meri kihívni, viszont eljut a megaláztatás elleni lázadásig — megfojtja férjét. Egyedül Bernarda Alba legkisebb leánya, Adela száll szembe a mindent lebíró szokásjoggal. A tilalmas vágytól és lappangó gyűlölködéstől fülledező, soklányos házban, ahol csakis a legidősebb nővért, a hozomány várományosát illeti meg közös imádatjuk, a fiatal és gazdag kőrő, Adela életével fizet vakmerőségeért: öngyilkos lesz abban a hiszemben, hogy kedvesét eltalálta a bosszúszomjas anya puszkagolyója.

Gyűjteményünkben a kötetcímek mellett évszámok a versek keletkezésének idejét, időszakát jelzik, s az anyag természetesen ízelítő csupán e kötetekből.

GARCÍA LORCA VERSEI

VERSEK KÖNYVE (1921)

Nyári madrigál

Piros ajkad szomjú ajkamnak add,
Estrella, szép gitána!
Dél napja izzó aranya alatt
haad marjak az almába.

A dombtetőn, zöld olajfák felett,
egy mór minaret szétnéz,
színe, akár a te vad hús-színed,
íze, mint hajnal és méz.

Égett-barna tested felém-kináld:
ott az isteni étek,
mely folyóparti fűznek rügyet ad
és csillagot a szélnek.

Mért lettél enyém, te bronzbarna
fény?

szerelmed telt edénye,
liliomos öled mért lett enyém
s kebled halk rezzenése?

Talán, mert arcom bús és színtelen
és járásom egyetlen?
Talán megszűntél, mert az életem
elfonnyad énekekben?

Mért nem szeretsz gyászadalaim
helyett
egy régi Szent Kristóft,
kinek combjai lomha-léptűek,

de jól érti a csókot?

Velem a kék Danaidája vagy,
ó asszonyi Szilvána!
Csókjaid ontják nap-illatukat,
mint a nyárvég buzája.

Dalod fátylával takard be szemem.
Hajad pompáját tárd szét,
bomoljon szerte ünnepelesen,
mint síkságon az árnyék.

Vérző ajkadál festesz: föllobog
ege a vonzalomnak
s a hús-háttér előtt a kín ragyog,
e bíborlila csillag.

Andalúz pegazusom rabja lett
kerék sötét szemednek;
bánkódva roppen, tüdődik, remeg,
ha látja elveszettnek.

Ha nem szeretsz is: szeretlek, tudod,
szemed mély bánatáért,
akár pacsirta a kelő napot,
csupán a harmatáért.

Piros ajkad szomjú ajkamnak add,
Estrella, szép gitána!
Legyen enyém e déli hó alatt
tested édes almája.

WEÖRÉS SÁNDOR

Szomorú ballada

A szívem pillangó, fiúk,
ti ré-járó, derék legények,
az idő szürke pókja tartja fogva,
és himpora csalóka végzet.

Gyermekkoromban mint ti,
úgy daloltam,
ti ré-járó, derék legények,
macska-körmű, rettentő keselyűmet
vigan röpttettem az égnék.

És jártan Cartagena kertjén
s a verbénához szállt az ének,
és elvesztettem boldog gyűrűmet,
hogy lábam a képzelt patakba lépett.

Lovag is voltam én,
lovagja friss, májusi éjnek,
a lány nekem a rejtély volt maga,
ártatlan mellem kéklő csillaga;
lassan ügettem fel az égnék,
dongó-virágos, dús vasárnap égett,
s láttam: rózsá, székfű helyett
ő liliomot tépdesezt.

És mindig nyugtalan voltam, fiúk,
ti ré-járó, derék legények,
románcok lánya elveszejtett,
eszem világos álmodásba révedt:
vajon ki az, ki leszedi a székfűt,
és májusi rózsát ki téphet?
És mért látják a gyermekek csupán,

szárnyas lován?

Ót hívja-e, hogy: csillag, csillagom,
szomorúan, ki a körtáncba lépett,
ő kéri-e, hogy: jöjj a táncba már,
hogy: Vágy nekí a rétnék?

Gyermekkorom szép április havában
daloltam én, derék legények,
románcok áthatolhatatlan
lányát, aki dalolni készlet.
S öntudatlan szerelmemet
motyogtam a gyötrelmes éjnek,
s a holdak holdja mily mosollyal,
micsoda szájjal nevette, hogy égek!
Ki lehet az, ki leszedi a székfűt,
és májusi rózsát ki téphet?
S a gyönyörű, a kicsi lány,
kit anyja elad feleségnek,
a temető melyik zugán
altatja a keserűséget?

Itt járok egyedül, szerelmem
ismeretlen,
nincs szívem, könny nem éget,
botom az óriási nap,
az égből képtelen hegyéig érek.
Mily szomorúság árnyékolja arcom,
ti ré-járó, derék legények!
s mily édesen derengnek föl a szívtoban
a messzi órák, távol évek...
Ki az a lány, ki letöri a székfűt,
és májusi rózsát ki téphet?

NEMES NAGY ÁGNES

>>>>> folytatás a 12., 13., 14. oldalon

ANDALÚZ DALOK (1921)

Gitár

Lassú rfvásba
kezd a gitár.
Széttörnek a reggel
kelyhei már.
Lassú rfvásba
kezd a gitár.
Csitítani kár.
Hallgatni nem tud,
zokog, ha fáj.
Egy hangra jár,
mint víz sírdogál,
mint hófúvásba
szél sírva száll.
Hallgatni nem tud,
zokog, ha fáj.
Jaját zokogja
távoli tájért.
A Dél izzó homokja
fehér kaméliakért.
Hogy alkony ez, s hol volt a hajnal,
hogy a nyíl sehoval nem talál,
s az ágon az elhallgatott dal,
első halott madár.
Ó, szíve, gitár!
Ót húrral, ót karddal
járt át a halál.

VAS ISTVÁN

Hajnali dal

Córdoba harangja,
hajnali harangja,
granadai harangok
pirkadati hangja...
Ébredvén bánatra,
társtalan panaszra,
minden andalúz leány
zúgástok hallgatja.
Felső-Andalúzián,
Alsó-Andalúzián
véges végig, valahány
lengő szoknyás, pici lábú
spanyol lány van, mind kiáll,
s feszületek fáinál
gyertyácskákat gyújt ma.
Ó, harangos hajnal,
Córdoba harangja!
granadai harangok
pirkadati hangja!

KERESZTÚT

Keleti szél;
lámpa ing.
A szőföben a tör
markolatig.
Az ucca körben
úgy remeg itt,
mint húr, mit a kéz
kifeszít;
surrogo, mint
darázs, kering.
S ott látom mindenütt a
szíve
mélyén a tört,
markolatig.

TIMAR GYÖRGY

Menet

Te Szűz, harangruhában
maga a szűz Magány,
kinyitva óriási
tulipán,
fénylő gyertyás hajódon
puhán
lebegsz te át a város
duzzadt taván,
felcsap köréd a zsolnár
s üveg-csillag kerít,
ó Szűz, harangruhában
így jársz te itt
az utca nagy folyóján
a tengerig.

Zsoltár

Nézd, fekete Krisztus
lából
Judea liliomától
spanyol-földi székfüig.
Nézd csak, honnan költözik!
Jön Spanyolországból,
tisztá, éjszín ég alól,
perzselt, pusztá földről,
medrek mellől, hol a hullám
meg-megállva visszahököl.
Nézd, fekete Krisztus,
égett hajbozontja,
éles pofacsontja,
s hősín szembogár.
Nézd csak, merre jár!

Soleá

Feketébe öltözött
azt hiszi, hogy csepp a föld,
és a szív, az véghetetlen.
Feketébe öltözött.
Azt hiszi, hogy szerteröppen
drága sóhaj és kiáltás
szélfúvásban, messze ködben.
Feketébe öltözött.
Erkélyét ha nyitva hagyja,
erkélyén a hajnal átfut,
s föl, föl, föl az égbe szökken.
Jaj, jajajajaj,
feketébe öltözött.

Tánc

Carmen táncol odakint
utcádon, Sevilla,
hófehér haj s csillogó,
táguló pupilla.
Lányok!
csukjátok a rácsot!
Sárga kígyó, mint a láng
tekerőzik a fejére,
s rémlik benne táncolóban
régességi száz legénye.
Lányok!
csukjátok a rácsot!
NEMES NAGY ÁGNES

Malaguena

A halál
be és kijár,
a korcsma-ajtón.
Fekete lovak járnak,
rajtuk fekete árnyak,
sötét, mélységes útján
a gitárnak.
És sónak illata száll,
és nőstényi vérnek,
nyugtalan nárdusárol
a tengeri szélnek.
A halál
be és kijár,
ki és bejár
a halál
a korcsma-ajtón.
JÉKELY ZOLTÁN

DALOK (1921-1924)

Körhinta

Az ünnepnapok, lám
kereken görgögnék,
körhintán tűnnek el, aztán
újra beköszönnek.
Kék Úrnapja,
Fehér Karácsony.
A napok, mint a kígyók,
a bőrüket levedlik,
ámde kivétel az ünnep:
nem változik szemernyi.
Ugyanez ünnepnek jártak
hajdan, anyáink idejében,
suhogtak az aranyhimű szoknyák,
a hosszú uszályok az éjben.
Kék Úrnapja,
Fehér Karácsony.

És a körhinta fordul,
függvén egy csillagocskán,
a világ öt részének
tulipánja az tán.

Párducfoltos lovacska
hátán lovagolva,
gyermek fájja a holdat
mintha cseresznye volna.

Dühönghetsz, Marco Polo!
Varázs-kerekre szállván,
a gyermekek a Földgömb
titkos táolatait csodálják.

Kék Úrnapja,
Fehér Karácsony.

Meghalt hajnalban

Négy holdnak éjszakája
s egy elhagyott fa,
egyetlen árva árnyék
és egyetlen madárka.
Keresgélem húsomban
emlékét ajakadnak,
forrást csokol a szél is,
s elsuhanhat.
A Nem-et, amit te adtál,
kezemben hordozom én már,
mint egy citrom viaszból,
olyan fehér már.
Négy holdnak éjszakája
s egy elhagyott fa...
Látom egy tű hegyében
szerelmemet, forogva!
JÉKELY ZOLTÁN

Kivágtak három fát

Három volt.
(A nappal fejszéje vágta.)
Kettő maradt.
(Vízűkrön lomb ezüst-szárnnya.)
Egy maradt.
Egy se maradt.
(Ó, vízűkrön pusztasága.)

Augusztus

Augusztus.
Kontrapoztjai
őszibaracknak és cukornak.
A Nap úgy ül a délutánban,
mint gyümölcsben a dús mag.
Sárga, kemény kacagásukat őrzik
a szűzi kalászkok, meg nem hajolnak.
Augusztus.
A gyerekek falnak
fekete kenyeret, édes holdat.

Kislányom

a tengerpartra indult

Lányom indult a tengerre,
habot, követ megszámlálni.
De Sevilla nagy folyója
lép elébe, meg kell állni.
Leanderek, harangok közt
öt kis hajó ringott éppen,
evezők mind a vízben,
vitorláik mind a szélben.
Sevilla sok cifra tornya:
ki lát bele? mi lakik benn?
Egyszerre csak öt hang kondult,
mint a gyűrű, oly kerekén.
Lovagol a deli mennybolt
a folyamodon parttól-partig.
Napsugaras levegőben
az öt gyűrű ringatózik.

WEÖRES SÁNDOR

Lucía Martínez

Lucía Martínez.
Vörös selyem hűvös árnya.
Két combod, mint a délután,
fényből tart a félhomályba.
Elrejtett agátköveknek
éje hull magnóliádra.
Jöve, Lucía Martínez,
elemésztet a te szád ma,
és hajadnál fogva húzlak
gyöngyházkaagylók hajnalába.
Mert kővőnom, mert tehetem.
Vörös selyem hűvös árnya.

Szerená

(Lope de Vegának, hódolatul)
A folyó partján az éji
árnyékok esőben áznak.
Lolita kebléhez érve,
vágytól halnak meg az ágak.
Vágytól halnak meg az ágak.
Márciusi hidak fölött
meztelen éj dudorászgat.
Sósvízből, nárdusolajból
készül fürdő Lolitának.
Vágytól halnak meg az ágak.
Ánizsillatú ezüsthéj
önt el minden éji házat.
Vizek s tükrök fénye. Ánizs-
szaga combjaid havódnak.
Vágytól halnak meg az ágak.
KÁLNOKY LÁSZLÓ

A kiszáradt narancsfa dala

Favágó.
Vágd le, vágd le árnyam.
Ments meg a kintől, önmagam
narancstalan ne lássam.
Tükrök közt mért születtem?
A nap forog köröttem.
És minden éj lemásol
arany csillag-körökben.
Éljek, s magam ne lássam.
S majd álmodom magamba,
hogy levelem, hogy madaram
bogáncs és közte hangya.
Favágó.
Vágd le, vágd le árnyam.
Ments meg a kintől, önmagam
narancstalan ne lássam.
NEMES NAGY ÁGNES

CIGÁNYROMÁNCOK

(1924-1928)

A holdas hold románca

Tubarózsás krinolinban
jött a hold a rézhámborba.
A fiú csak nézi, nézi.
Ámul a fiú a holdra.
Szel támad és emelkednek
karjai a holdas holdnak,
s tömör ón-mellei tisztán
s buján előtolakodnak.
Hold, hold, fuss el, mert megjönnek
a cigányok, vetnek koncra,
szívedből is gyúrát vernek,
fehér pénzt a nyakláncokra.
Gyerek, addig hadd táncoljak
s ráhagylak a cigányokra,
megtalálnak itt az üllőn,
szemecskéid zárva, oltva.
Hold, hold, fuss el, én már hallom,
cigánylovak dobokolnak.
Gyerek, ne dülj e fehérre
keményített sok fodornak.

Dobogott a síkság dobja,
verte lópaták galoppja.
Hámmor homályán a gyermek,
szemecskéi zárva, oltva.
Olajfák közt a cigányok
bronzalommént lovagolnak.
Jönnek. Szemük félig hunyva,
de a fejük égbe horgad.

Jaj, de huhog az a bagoly!
Csupa jajszó a fa orma!
Sétál a hold föl az égre
egy kisfiú kezét fogva.

Rézhámborban a cigányok
sikonganak, háborognak.
Szel az öre, szel az öre,
Szel az öre hámoruknak.

A cigány apáca

Mész és mirtusz némasága.
Mályva nyílik gyenge fűben.
Ó meg ibolyákat hímez
sárga tüllre gyönyörűen.
Csillárra száll a szivárvány
hét madara, büszke, tündé,
távolban a templom dörmög:
öreg medve, hanyatt dülve.
Szépen hímez! Milyen édes!
Ó, ha végül sikerülne
ráolteni, amit képzelsz,
rá a szalmasárga tüllre!
Magnólia, napraforgó,
szalag, inda, flitter-ünnep,
sáfrány, s hold — a szent oltári
terítőre testesülnek.
Ót vérnarancs künn a konyhán,
most érik be cukros üdve,
Krisztus öt sebe — a forró
Almeria napja küldte.
Káprázattól ragyog, izzik
az apáca szeme-tükre,
két lócsiszár üget benne,
tépik ingét kihevülve.
A messzeség: magasság lett,
hegy mered föl, felleg csüng le,
lujzafüves cukor-szíve
most reped meg üdvozúlve.
Ó, meredek, tömör fennsík,
nap fölötté húsz is lüktet!
Ó, megindult folyók zúgnak
s képzeletén elterülnek!
De ő itt ül, ő csak hímez,
virágokat ölt a tője,
s fény játszik a rácsok sakkján
szélben állva, eltűnődve.

A hűtlen menyecske

S még a vízhez is kivittem!
Nem mondta, hogy ura is van,
asszony volt, de szűznek hittem.
Szent Jakabkor, éjjel történt.
Nem szerelem volt, csak illem
s kötelesség. Tücskök gyűltak,
lámpák hűnytak el szeliden.
Én meg ott a szélső háznál
alvó mellét megérintem,
s íme, tömzsi jácint-melle
hozzám bukik át az ingen.
Keményített alsósoknya
ropog, sikolt füleimbe,
tíz kés mintha feszes selymet
hasogatna, szétrepítne.
Nőttek a fák óriásra,
ezüstjüket elvesztve.
Túl a folyón láthatár sincs,
ebcsaholás csak a hűre.

Szederfákon, csipkefákon,
nádásokon túlra vittem.
Kontya alá a füvenybe
gödöröt kellett kerekítenem.
Én levetem nyakkendőmet,
ő a szoknyát, hederintve,
én revolvért, derekszíjat,
ő mellénykét s mindent szinte.
Nincs oly finom bőrű nárdus,
oly bársnyos kagyló sincsen,
holddal áldott drága kristály
nem sült olyan mese-színben.
Combjai, mint riadt halak
szöktek tőlem eleinte,
egyik, mint a hó lehűtött,
másik mint a tűz hevített.
Hosszu út volt az az éjjel,
gyöngyház-kanca vitt nyerítve,
lovagoltam kengyel nélkül,
kantárt, feket elvesztve.
Férfi vagyok, nem kereplő,
magam nem is dicsőítem,
mit ő mondott: nem is mondom,
tiltja azt az ész, az illem.
Csók és homok maszatolta.
Illendően hazavittem.
Liliomok sötét szellőt
űztek fehér tőreikkel.

Úgy tettem, mint igaz cigány,
úgyelve a névre, hírré.
Varródobozt adtam neki,
szalmasárga volt a színe.
Megkedvelni mégse bírtam,
asszony volt, de szűznek hittem,
nem mondta, hogy ura is van,
mikor a folyóhoz vittem.

A fekete bú románca

Míg a kakas csákány-csörrel
az éjből a hajnalt bontja,
alászáll a sötét hegyről
búsan Soledad Montója.
Meleg sárgaréz a teste,
csupa homály-szag és ló-szag.
Mellei, a füstös üllők
nyögnek, nehéz dalt borongnak.
Soledad, kire vadászol,
ilyen korán kóborolva?
Akárcikre vadászni is,
nem kötném a te orrodra.
Vadászok én önmagamra,
örömmre, jobb sorsomra!
Soledad, a ló ha elfut
gyöttri magát halálusra,
eléri a tengert végül,
temérdek víz besodorja!
Kár a tengert emlegetni,
a fekete bánat bokra
olajfák között is fel nő,
lombja serken sátorosra.
Soledad, a bánat benned,

A szerelem halottja

Jaj, mi csillog jaj, mi villog
hegytornácok magasából?
Tizenegy már elmúlt, fiam,
be kéne a kaput zárnod.
Négy lámpa a szemeimbe,
nem akarom, s bevilágol.
Fiam, az a fönti népség
rezet reszel, azt sikárol.

Holt-ezüst a hold gerezdje,
fogy halálos harapástól,
nagy sörénye szétsugárzik,
sárga tornyon sárga sátor.
Balkon-üveg rezzen, roppan
a szorongó éjszakától,
ezer kutya őt csaholja,
mint akit még sose látott.
Illatozik bor és ámbra
hegytornácok magasából.

Járnak ázott nádszál-szellők,
s görnyedt vén siránkozások,
hol az éjnek fve hajlik,
hol az éjfel öble tátony.
Alusznak az ökrök, rózsák.
Hegytornácok magasából
mintha Szent György dühe volna:
négy harsogó lámpa lángol.

Bús nők szállnak le a völgybe
férfi-vérből venni vámot,
csendjük letört virág csendje,
combjuk fanyar tűzzel áldott.
Vízparton, a hegy tövében
vénesszonyok hangja gyászol
fürtös haját, nevet, percet,
ami elmúlt, ami távol.
Fehér négyyszög lett az éj is
fehér falak satujától.

A szeráfok, a cigányok
ölen harmonika táncol.
Édesanyám, az urak is
hadd tudják meg a halálom:
Sok kék sürgönyt észak felé
küldj a déli éjszakából.
Hét sikolytól, hét folt vértől,
hét szál iker-mákvirágtól
megrepednek mind a tükrök,
pattognak az éj faláról.
Tengerdörgés az a visszhang,
amit ver a szitok-átok,
lehőhört kezek úsznak,
koszorúba font virágok.
Égi ajtók csapkodása
erdőt zúgat, roskaszt, hántol
s harsognak a fényes lámpák
hegytornácok magasából.

síralmasan bánatos vagy,
citromlevet sírsz, a könnyed
várakozó szádat mossa!
Nagy bánat bánt, bolond lettem,
sörényemet földre ontva
konyhától a kamoráig
forgok, mászkok tébolyodva.
Ó, fekete kővé válok,
testem, ruhám beleborzad.
Jaj, a fehér gyolcsingeknek!
Jaj, ennek a pipacs-combnak!
Soledad, pacsirta-vízzel
mosd a tested, az megóvja.
Hagyj a szívednek már békét,
békét, Soledad Montója.

Mélyen lent a folyó mormol.
Felleg és levél a fodra.
Índás tökvirág a hajnalt
arany koszorúba fogja.
Cigánybánat, ő, te tisztá,
ő, az árva eljajongnak.
Ó, rejtőző medrü bánat,
bánata a hajnaloknak!

Preciosa és a szél

Csörgős hold-pergamen dobját
Preciosa üti, rázza,
itt jön, üveg és borostyán
holt-eleven útját járva.
Ritmus a csillagtalan
csöndet úzi más világba,
tengerfodrok éjjelére,
tátogató halpofákba.
Fönn az ormon kemény őrség,
karabéllyal alvó gárda,
őrzi a sok, fehér tornyot,
ott az angolok lakása.
Lent a vízparton cigányok
úgy mókáznak, úgy cicázna:
csigahéjből, fenyőzöldből
építenek pici házat.

Csörgős hold-pergamen dobját
Preciosa üti, rázza.
Hallja a szél, felkönyököl,
éberen csak őt vigyázza.

Egek szentje, póre Kristóf,
szent nyelvekkel jól megáldva:
távolba néz, lányajakra
képzelt pásztor-fuvolára.

Lány, a szoknyád fölemelem!
Öreg ujjam régi álma,
hogy hasikád völgyét járva
kék rózsádat megtalálja!

Preciosa dobát eldob,
megdöbbenve kezd futásba,
behemót szél ordít érte,
forró karddal fut utána.

Ráncot vet a tenger, mordul,
sápaszt olajfát a lárma,
zendül a hó cintányérja,
sír az árnyak fuvolája.

Szedd a lábad, Preciosa,
jön a zöld szél, agyonhágna,
szedd a lábad, Preciosa,
itt jön, itt jön, tekints hátra!
Bukó csillag vén szatírra,
sok a nyelve, sok a lángja!

Lát egy házat Preciosa,
beront sápadtan, zihálva.
Fönn a fenyők tornyán is túl,
itt az angol konzul háza.

Riad három karabélyos
Preciosa sikolyára,
Csákót vonnak halántékra,
szénfekete köpenyt vállra.

A cigánylányt langyos tejfel
ím, az angol invitálja,
kupicába gint is csordít,
de a ledny meg se látja.

Ami történt, zokog arról
angol urak hallatára.
Kint pattog a palatető,
haragos szél harapdálja.

Alvajáró románc

Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Zöld szél. Zöldbe borult ágak.
Bárka ring a tenger fodrán,
ló és lovas hegyre hágnak.
Lány álmodoz könyöklőben,
árnyék borul derekára,
zöld a haja, zöld a húsa,
húlt ezüst a szeme-párja.
Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Cigányhold süt cigánylányra.
Már minden a leányt nézi,
ő nem érzi, nem is látja.

*
Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Dércsillagok vonulása,
uszonya a homály-halnak
virradatot hoz világra.
Im, a szelet, mint a smirgli,
édes füge-lomb síkálja,
a hegy agavé-bozontja
nagy vadmacska borzas háta.
Ó, ki jönne? Honnan jönne?
Könyöklőben a lány ároa.
Zöld a haja, zöld a húsa,
ecet-özön lett az álma.
Cimbora, én elcserélném
hátsomat a házával,
tükrével a kantárt, nyeret,
késemet a pokrócával,

mert én vérben lovagoltam
a cabrai hegyen álta.
Kis cimbora, ha tehetném,
egyezséget kötnek bátran,
de én nem én vagyok immár,
és a házam se a házam.
Cimbora, a magam ágyán
illón várnék a halálra,
vaságyra, ha ledülhetnék,
jó hollandi gyolcs havába!
Mellem torkig fölhasítva,
ekkor a sebem, látja.
Lát a szemem barna rózsát
fehér ingen háromszázat.
Ökenád is vértől büdös,
dagadozik vérben ároa.
De én nem én vagyok immár
és a házam se a házam.
Akkor menjünk föl a hegyre,
hegy-párkányok határába.
Haad menjek föl a magasba,
föl a magas kő-házába,
hold-párkányok alá menjünk,
vízömlésbe, zuhogásba!

*
Két cimbora megy a hegyre,
föl a magas kő-házába,
elcsöppentett könnyük, vérük
azt az utat kicifrálja.
Imbolyognak bádog-lámpák,
borítják a tetőt lázba.

Fölsebzí a hajnal bőrét
üvegdobok roppanása.

*
Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Zöld szél. Zöldbe borult ágak.
Két cimbora megy a hegyre,
hosszú ott a szél fuvása —
epe, ménta, bazsalikom
ízét szárítja a szájba.
Cimbora! A lányod hol van?
Hol a kesergő, az ároa?
Várt az téged számtalanszor,
szüntelenül jöttöd várta.
Zöld könyöklőn arca harmat,
fekete volt haja sátra!

*
Ciszternában a cigánylány.
Sima vízen ring az ároa.
Zöld a haja, zöld a húsa,
húlt ezüst a szeme-párja.
Fönn lebeg, mert a hold vette
fényes-jeges agyarára.
Édes lett az éj is végül,
mint egy kedves tér magánya.
Künn a kapun részeg zsaruk
zörömböltek, de hiába.
Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Zöld szél. Zöldbe borult ágak.
Bárka ring a tenger fodrán,
ló és lovas hegyre hágnak.

TAMARIT-KERT (1936)

A szörnyű látvány gázelle

Bolygjon medre nélkül minden vizek árja,
bolygjon minden szellő, völgyét nem találva;
az éj ne akadjon tündöklő szemekre,
színarany virágát szívem sose lelj;
szóljanak az ökrök szóval a levélnek,
hulljanak az árnytól minden földi férgek;
Csattogjon a csontfej fénylő fogorával,
árásszon el minden selymeket a sárga;
Küzdjön bár előttem véres éji óra
párbanban a déllal, összegabalyodva;
zöldes esti mérgek látványát is allom,
és az idők kínját boltíves homályon, —
ám ne tárd ki villó tiszta póréseged, —
mint fekete kaktusz, duadva közt, úgy éget;
tőlem messzi bolygók álmait ne vedd el:
húvös érintésű csípőd sose fedd fel.

WLASSICS TIBOR

A százéves szerelem gázelle

Ballag a felvőgen
négy legény az éjben.
Haj, haj, haj, haj.
Ballag az alvőgen
három legény szépen.
Haj, haj, haj.
Nagy köpeny a szélben
leng a két legényen.
Haj, haj.
Egyedül a széllel
egy-szál legény lépdel.
Haj.
Mirtuszok tövében
csak a senki lépdel.

Kaszida a rózsáról

A rózsza
Sose vágyik a pirkadásra:
Szinte örökkévalva ágán,
Vágyik valami másra.
A rózsza
Sose vágyik az árnyra, tudásra:
Test és álom határán
Vágyik valami másra.

A rózsza
Sose vágyik a rózsára:
Lebegve az ég simaságán,
Vágyik valami másra.

WEÖRES SÁNDOR

Kaszida a sötét galambokról

A babérfa lombja közt
két sötét vadgerle játszik.
A nap vala egyik,
A hold vala másik.
Meggzólítottam őket:
Szomszédasszonykák, sírom hol van?
Farktollaimban, szólt a nap,
Begyemben, a hold válaszolta.
És én, aki vándoroltam,
övemig sárosan loholtam,
két márvány-sast láttam ottan,
s egy pucér leányt a hóban.
Az egyik volt a másik,
s a lány nem is volt valóban.
Sasocskák, szólítottam,
sírom merre, hol van?
Farktollaimban, szólt a nap,
Begyemben, a hold válaszolta.
Cseresznyefának ágogában
Két pucér galambot láttam.
Az egyik volt a másik,
s egy sem volt ott valóban.

JÉKELY ZOLTÁN

A spanyol csendőrök románca

Fekete ló, fekete ló.
Patkók fekete zenéje.
Tintapecsét, viaszpecsét
köpönyegük ékessége.
Ólom-gömb a koponyájuk,
nincs könnyük a világért se.
Lakk-lelküket feltűnteti
országutak messzesége.
Púposak és éjjel-járók.
Rendelkeznek és itélnek
súlyos, tömör gumi-csendre.
S porzó riadalmat mérnek.
Akkor mennek, ha akarnak.
Eszük tokjaiba téve,
horáják asztrónómiáját
sötét pisztolyok csövének.

Ó, te árva cigányváros!
Zászlók sarki lebegése,
holdnak, töknék, aszaltmeggynek
fényessége, édessége!
Ó, te árva cigányváros.
Emléked már sose vész el,
állsz kínokkal, illatokkal,
tornyaid fahéjszínével.

Eljött az éj, földre szállott
éjje éjje éjje.
Cigány-üllőn fölszikrázó
napok és nyílak zenéltek.
Egy véresre-szagott ló
jött, a kapukon benézett.
Üvegkakas kukorékol
Jézus felől föl az égre.
Póré szél a meglepetés
utájába lép merészen,
jár az ezüst-éj éjben,
éjes éjjel éjjelében.

*
Szűz Mária és Szent József
kasztanyettét keresgélnek,
kérdézik a cigányokat,
mert lehet, hogy ők lették meg.
Szűz Mária beöltözött
polgármester-feleségnek.
Csokoládé-sztaniolba —
visel mandula-nyakéket.
József keze mint bugyorban:

saját selyemköpenyében.
Pedro Domecq s három fényes
perzsa szultán áll mögéje.
Extázis a félhold álma,
tekereg már gyólyaképpen.
Lampion- és zászló-ünnep
a teraszok tetejében.
Csípőtlenül a táncosnók
rínak a tükörbe nézve.
Víz meg homály, Jézus de la
Frontera egész vidéke.
Ó, te árva cigányváros!
Zászlók sarki lebegése,
zöld sugárzás — bujj el, bujj el,
mert a zsaruk ideérnek.

Ó, te árva cigányváros!
Emléked már sose vész el.
Ne bántsdátok ezt a várost,
álljon kocosan a szélben.

És rátörtek párosával,
rá a város ünnepére.
Örököldék visszazsongnak
patron-rezek zöreijére.
És rátörtek párosával.
Zsávolypárok, noktürn-rékek.
Képzeld az eget fényes
rézsarkantyúk üzletének.

Tárt kapukkal állt a város,
mulatott és mit se féltett.

NAGY LÁSZLÓ
fordításai

ÉLUARD

ÉLUARD, Paul; családi nevén Eugène Grindel (Saint Denis párizsi külváros, 1895. 12. 14. — Párizs, 1952. 11. 18.) francia költő. Apja számvívó, ingatlanügynök, anyja varrónő. Elvégezve a középiskolát, két évig tudóbját kezelte egy svájci szanatóriumban, itt ismerkedik meg első feleségével, az orosz származású Galával. Az első világháborúban frontkatonaként. 1919-ben csatlakozik Aragonék, Bretonék előbb dadaista, később szürrealista költőcsoportjához. 1919-ben hozza össze jó sorsa második feleségével, Nush-sal, aki 17 éven át marad hűséges segítőtársa. A 30-as években fokozatosan eltávolodik a szürrealistáktól, a spanyol polgárháború, majd a második világháború baloldali elkötelezettségű politikai költővé teszi. Franciaország német lerohanása után az Ellenállás egyik szellemi vezéralakjává lesz; az 1942-ben megjelent *Költészet és valóság* számos darabja, így a kötetnyitó *Szabadság* is, a legnépszerűbb "mozgószó" szövegek közé tartozik. Ugyanebben az évben belép a kommunista pártba. 1946 őszén Nush hirtelen meghal, ez súlyos válságba dönti a költőt, nevére is letehet, az elvesztett kedves emlékének szentelt két kötetét álnéven adja ki. Megpróbáltatásából *Egy ember látkörétől mindenki látköréig* c. lírai önéletrajzával lábal ki. Hátralevő néhány éve az újra

vállalt közéletiségnek, az újra fölfedezett francia irodalmi hagyománynak és — 1949-től — a harmadik feleség, Dominique oldalán megtalált nyugalomnak a jegyében áll. Szívroham végző vele.

Dadaizmusból kinövő szürrealizmusának, "kék korszakának" legfontosabb tanúsága *A fájdalom fővárosa* (1926) c. kötet. Szürrealista verseiben a gyakran egész életművén végigvonuló motívumokra (kéz, szem, ajak, víz, ajtó) épülő zárt képeket nyelvi kötőanyag helyett a gondolatátvitel lengeteg, mégis biztos szárai fűzik össze. Értelemről átszökött és zabolázott szürrealizmus ez, kissé vértelen. Ekortájt munkálja ki jellegzetes versalakzatát: mellőzi a rímet, a kötött szótagszámot, a központosítást, de megtartja a nagybetűs sorkezdést, a szakaszokra tagolást, és ponttal zárja a költeményt. A harmincas évektől költőként ugyancsak a politikum szolgálatába szegődik, igaz, ő már a szürrealizmust is a valóságformálás eszközeként tekintette: "A képek vannak, élnek, és minden képpé válik. Sokáig illúzióknak tartották őket, mert a képet

határok közé szorították: alávették a valóság próbájának, az érzéketlen és halott valóságénak, ahelyett, hogy a valóságot vetették volna alá ama kölcsönös függés próbájának, amely a képeket élővé, termékennyé teszi és örök mozgásban tartja." *A közvetlen élet* (1932), *A termékeny szemek* (1936), majd a *Politikai költemények* (1948), *Erkölcsei lecke* (1950), *Mindent elmondani* (1951) verseiben azonban a zárt képi szerkezet fellazul, az asszociáció szerepét visszaveszik a nyelvi-fogalmi kötelek, a hangvétel nemegyszer tanús. Az *Erkölcsei lecke* kéthasábos darabjai — akárcsak a Robinson-féle följegyzések Defoe regényében — először azt mondják el, "Ami rossz", utána azt, "Ami jó". Pályájának végén hagyomány és szürrealizmus szellemi és alaki összehangolására törekszik a költő. Aragon úgy véli: "a szürrealizmus legfőbb értelme az volt, hogy megszültette Éluard-t". Egy másik méltatója szerint: "Minden bizonnyal Éluard gyakorolta a szürrealizmus valamennyi költője közül a legmélyebb és legszelebb hatást a két háború közötti költőnemzedékekre."

PAUL ÉLUARD VERSEI

Omló narancs hajad

Omló narancs hajad a világ nagy üreben,
Mely csöndtől súlyos és homályos lomha tükrök
Üreben, hol pucér kezem képed kutatja.

Szűved formája képzeletbeli,
S szerelmed elveszett vágyaimra hasonlít.
Ó, ámbra sóhajok, álmok, tekintetek.

De nem voltál mindig velem. Emlékezetem még ködös
Attól, hogy láttalak, amint jössz s távozol.
Az idő is szavakkal szól, mint a szerelmem.

RÓNAY GYÖRGY

Arany ajaku száz

Arany ajaku száz énbennem nem kacag
S csillagzó szavaid oly mélyértelműek,
Hogy éveim, halálom és ifjúságom éjén
Minden zajból felém a te hangod remeg.

A selyem hajnalon, hol tenyészik a fagy,
És a veszendő kéj a tűnt álmat siratja,
A nap kezei közt ébredő test vacogva
Gondol csak arra, hogy a szíve visszatér.

Zöld erdők emléke, köd, miben elmerültem,
Magamra zárva két szemem, tiéd vagyok,
Rajta csüng életem, s már nem tudom lerázni
A szörny semmittevést, amibe dönt szerelmed.

SOMLYÓ GYÖRGY

Feltámasztó csókokra készen

Szegény én nem tudok tudatlanságban élni
Látnom kell hallanom és birtokolnom
Látnom hallanom a meztelenséged
Hogy csókjaidat birtokoljam

Üdvösség-e vagy kárhozat
Kívülről tudom titkodot
Birodalmadnak kapuit
A szemedet a kezedet
Melledet s szívedet hol minden nyelv elolvad

Az idő kapuja combjaid közt kitérve
A villám ajkain nyádrézsakak virága
A táj előtt ahol sír s nevet a virág
Míg arcodon halott-gyöngy sápadtságod őrzöd
S átadod szívedet kitérve combjaid

Tenger vagy csillagot ringatsz a szerelem
Rétje vagy te költöd össze s választod el
A szerelmeseket s örültek te vagy
Az éhség a kenyér a szomjúság a mámor
És a végső frigy az álom és az erény közt.

Álom

1943. november 12-én

A fehér sziklahegy
Jobbról balra suhan
Mint utas nélküli bárka
Egy láthatatlan folyón

A nappal anyagából
Több szürke virág-léggömb támadt
Elsiklanak a hegy előtt
Balról jobbra

Egy repülő leány
Száll le nagyon lassan felém
Alig dalol a fuvalomban
Ne higgyétek hogy szárnya van

Csalogatom mint egy pacsirtát
Kezemben egy bádogdarabbal
Többször is elszökik előlem
Talpig fehérbe öltözött

A kabátja fehér
Nyakig begombolja mert fázik
Kalapja is fehér
Olyan amilyen a szökőkút illik
Hőfolt villogó nap alatt

Mikor megfogom elvisz
Egy szürke kis faszorba
Könnyedén leereszkedünk
Nagyon szép és nagyon hideg van
A nappal véget ér de én már

Ismerem melle langyos titkát.

Egy fontnyi test

Férfi vagyok a semmiben
Néma süket világtalan
Roppant fekete csönd-talazaton

Semmi végtelen feledés
A szorított zérus teljes semmisége
Kiegészült magány

A nappal foltatlan s az éjjel tiszta

Néha fölveszem a szandálot
S elindulok feléd

Néha fölöttem a ruhádat
S melleddel és méhéddel élek

Akkor meglátom magam álarcodban
S magamra ismerem.

RÓNAY GYÖRGY

Szabadság

Kis irkalapjaimra
Padomra és a fákra
Homokra és a hóra
Felírlak én

Minden beírt papírra
Minden üres papírra
Ha nincs hamura kőre
Felírlak én

Ó képek aranyára
Harcosok fegyverére
Királyi koronákra
Felírlak én

Dzsungelre sívotagra
Fészekre rekettyésre
Zengő gyermekkoromra
Felírlak én

Az éj csudáira
Fehér cipő napokra
A mátká évszakokra
Felírlak én

Az elrongyolt egekre
A lápra mely penész nap
S tóra mely eleven hold
Felírlak én

Mezőre láthatárra
Szárnyra kelt madarakra
Árnyak malmaira
Felírlak én

A friss hajnali szélre
Tengerre és hajókra
A tébolyult csúcsokra
Felírlak én

A habzó fellegekre
Verítékszó viharra
A sűrű unt esőre
Felírlak én

Szikrázó villanásra
Tornyosuló színekre
A meztelen valóra
Felírlak én

Az ébredő dülökre
Kitérő utakra
Szétáradó terekre
Felírlak én

A fényre mely kigyullad
A fényre mely elalszik
Sok régi otthonomra
Felírlak én

Szobámnak a tükröben
Kettészelt gyümölcsére
Ágyam üres hűjára
Felírlak én

Nyalánc kis kutusomra
A fülét hegyezőre
S balog mancsára is
Felírlak én

Ajtóm trambulinjára
Meghiit kis tárgyaimra
Az áldott lángu tűzre
Felírlak én

A nyíló női testre
Baráti homlokokra
És felém tárt kezekre
Felírlak én

Döbbenet ablakára
Figyelmes ajkúakra
A csönd fölő magasan
Felírlak én

Feldúlt rejtekeimre
Ledólt fűszereimre
Bűnnak merő falára
Felírlak én

A vágytalan hiányra
A meztelen magányra
A halál grádicsára
Felírlak én

A boldog gyógyulásra
A szétfeszülő veszélyre
S emléketlen reményre
Felírlak én

S ez egy szó erejével
Kezdek el újra élni
Hogy rád ismerjek s neveden
Szóltatálak

Szabadság.

SOMLYÓ GYÖRGY

>>>>> folytatás a 16. oldalon

>>>>> folytatás a 15. oldalról

Mindig ő, minden ő

Ha azt mondom, elhagytam mindent,
Azért mondom, mert nem a testem lánya,
Sosem hívalkodtam vele,
Nem is igaz,
S a mély köd, melyben mozgok,
Sosem tudja, jártam-e arra.

Szája legyezőjéről, szeme csillogásáról
Egyedül én beszéllek,
Egyedül engem semmi keretbe
Ez az olyan semmi túlkör, hogy átkering rajtam a levegő,

S a levegőnek arca van, szerelmes arca,
Szerető arca, arcod,
A tiéd, kinek nincs neved, és más nem ismer.
A tenger így szól hozzád: jöjj, s az ég is így szól: jöjj,
S a legjobb pillanatban buggyanó vér,
A nagylelkűség vére
Gyönyörűséggel hordoz.

Éneklek örömem teljét, hogy énekellek,
Az örömet, hogy enyém vagy s nem vagy enyém,
A reád várás tisztaságát, ismerésed ártatlanságát,
Ó ki elfojtasz feledést, reményt és balgaságot,
Ki elfojtod a távollétet s világra hozol engem,
Énekelek, hogy énekeljelek, és szeretlek, hogy énekeljem
A nagy titkot, melyben a szerelem megalkot és fölszabadul.

Tiszta vagy, ő, te még tisztább vagy nálam is.

Szemed íve

Szemed íve szívemet körülzárja,
Tánc és báj karikája,
Idő dicsfénye, biztos éji bölcső,
És ha már nem tudom, mit éltem életemben,
Azért van, mert szemed nem látott mindig engem.

Nap-lombozat és harmat-mohaág, illatos mosoly, szélfuvalma-nád,
Szárnyak, világot fénybe takarók,
Tengerrel, éggel megrakott hajók,
Zaj zavarói, szín forrásai.

Mindig csillagok almán fészkelő
Hajnal-tyúkaljából rebtent illatok,
Ahogy a tisztaságtól függ a nappal,
Úgy az egész világ a te tiszta szemedtől,
S minden csöpp vérem a tekintetedbe árad.

Nappalunknál jobb az éjszakánk

A nappal visszatér mindent előnt a nappal
Nyílik a föld suhan s meghal és eltűnik
De már sorsukat az élők magukra vették
A férfi sűrűjének kialszik csillaga
S a nő fölemeli ólomnehéz szülöttét

A tenger palotája a kék azúrba szökken
Ma is mint tegnap a haragos pusztaság
A jövőtlen kezek a híre-nincs madár
Szoknya ház zárva mind a szerelem előtt
S kong-kopog a szegények talpa alatt az út

Nincs messze már a nap s te még alszol de lassan
Elindulsz majd s viszed utolsó álmodat hogy
Jóllakasd vele a messzeséget s a melled
Olyan akár a föld a mag mely szárba zsendül
Szükség-kút csillogó forrású kútfeje

S látjuk majd újra estéd látjuk majd éjszakádat
Márványosan bevont újból a meztelenség
Homlokodon a fény leejti lombjait
Lengeteg titkaid mindent befednek ismét
S végtelen életét éli hajnalig álmod.

RÓRAY GYÖRGY

A férfi elfut

A férfi elfut a ló leroggyan
Az ajtó nem tud nyílani
A madár hallgat. Gyilkos csönd van
Ássatok sírgödört neki

Az ágon lepke várja restül
Türelmesen a tél fagyát
Szíve nehéz az ág legörbül
Féreg gyanánt megráng az ág.

ILLYÉS GYULA

Megmérések

A Kolozs megyei magyar szakos tanárok szakmai köre az 1995-ös egyetemi felvételi vizsgái után a Magyar Irodalomtudományi Tanszéknek címzett levélben közölte felháborodását a felvételi tételek miatt. Akkor azt hittük, hogy a nevezett Tanszék Felvételi Bizottsága válasz helyett levonta a maga számára a szükséges tanulságot. A Helikon 1996/2. számában megjelent "Felvételi kiértékelő" öntelt magabiztossággal sorolja, hogy mennyi új és modern szempont érvényesült az őszi megméréseiben. Szándékaikkal a legmesszebbmenően egyetértünk. A felfoghatatlan csak az, hogy az ismeretek alkalmazása, a feladatmegoldás miért történt a magyar irodalom mellőzésével; az ismereteknek egyáltalán nem volt alkalmuk "funkcionálni."

Az első tétel: Csokonai Egy tulipánhoz és a Tartózkodó kérelem című versének összehasonlító elemzése. A kiértékelő szövege szerint: "Nem kellett folyton azon töprengeniük dolgozatírás közben, hogy ebben és ebben a tankönyvben vagy tanulmányfejezetben vajon még mi tartozik ehhez, mert a tétel feladványszerűsége magára a problémára koncentrált a figyelmüket". Ugyancsak a Helikonban közölt "Felvételi tájékoztató" ajánlott olvasmányai között ott találjuk Szabó Zoltán *Kis magyar stílustörténetét*, melynek 170-190. terjedő lapjain a két vers összehasonlító elemzése olvasható. A 99 *híres magyar vers* című kötet 88-92. lapján ugyancsak megtalálható a két vers párhuzamos elemzése Komáromi Gabriella tollából.

Összehasonlító verselemzéssel valóban ki lehet deríteni a szövegérzékenység, a kreatív gondolkodás, az irodalomelméleti szakkifejezések helyes alkalmazásának mértékét, talán még azt is, hogy alkalmas-e a jelölt tanárnak vagy tudósnak, de meg kell keresni azt a két verset, amely "szigorúan" feladatmegoldást tesz lehetővé, hogy igaz lehessen, amit a szerzők írnak: "... a versek összehasonlítását nem felidézni kellett, hanem helyben elvégezni."

Második tétel az úgynevezett "tesztkérdések."

1. "Melyik stílusirányzatra jellemző az alábbi megállapítás? Egészítsd ki a szöveget a kipontozott helyen!"

Nagyon kíváncsiak lettünk volna arra a szövegre, amely egyformán vonatkozhat az avantgarde-ra (expresszionizmusra? szürrealizmusra?) és a romantikára. Kár, hogy nem közölték a szerzők, mert bizonyára tanulságos lenne. "A művésznak saját tehetségét kell tehát a végsőig kiaknáznia..." — írja kínjában a 116. dolgozat szerzője. Ez a megállapítás legalább minden alkotóra érvényes, stílusirányzattól függetlenül.

2. Verstani szempontból kellett elemezniük egy epigrammát. Azt

nem állítjuk, hogy a felvételizők valamennyien ismerik a szapphói, aszklepiadészi, alkaioiszi strófákat, bár benne vannak a VIII-os tankönyvben, de a disztichont a hetedikés már felismeri.

3. Meg kellett magyarázniuk az *ars poetica*, a *l'art pour l'art* és a *paradoxon* szavak jelentését. Ezeket a kifejezéseket gyakran használják középiskolában nemcsak magyar, de román, a humánosok világirodalom órán is. Csak a paradoxon szó magyarázatára térünk ki. A 67. dolgozatból idéz a kiértékelő írója: "paradoxon: A lehetlenség. Különböző abszurd dolgok képzetársítása, ami a valóságban elképzelhetetlen". Szigorú lelkifróccs következik az idézet után: "... szerzőiknek csak halvány sejtéseik vannak e fogalmak jelentéséről; nem szokták meg, hogy az irodalomról való beszéd nyelvét magunknak kell kialakítanunk, s hogy ebben pontosságra kell törekednünk, ismernünk kell a szavak jelentését, tudnunk kell mindig, hogy miről beszélünk" stb. A tanuló, aki a lebunkózott magyarázatot írta, Bernard Shaw paradoxonjaira gondolhatott. A *Világirodalom* tankönyv 371. lapján ugyanis ez áll: "A paradoxon görög eredetű szó. Látszólagos lehetlenséget, fejetetejére állított igazságot, ellentmondást jelent, vagy tágabb értelemben szellemes, elmés mondást." Feltételezhetjük, hogy a számarának vélt felvételiző a Pygmaliont is olvasta. Érdekes lett volna két adat: hány tanuló válaszolt helyesen, és hány nem. Közismert, hogy a felvételizők között sok a "turista". Szép, hogy órájuk is gondoltak a tételek összeállítására.

Hét évszázad magyar irodalmából ennyit kérdeztek. "Irodalomértés" felmérése történt irodalom nélkül.

A felvételire nagyon odafigyel a középiskolás. Ezek a tételek azt bizonyították, amit már rég sejt, hogy ő zseninek született, s a gonosz tanárok stresszelik "önmagáért való lecke-felmondással". Azt nemcsak sejt, hanem biztosan tudja, hogy a tanár, aki tudást követel, már nagyon elavult személy...

Részünkről az irodalomtanítás szolgálat, igen kemény küzdelem a gyermeki értelem és lélek csiszolásáért. A tudás, az ismeret megszerzése nehéz munka, kérjük, hogy a felvételi "egzisztenciális és szakmai komolyságával" a Felvételi Bizottság a jövőben ösztönözze fiataljainkat arra, hogy olvassanak, tanuljanak.

Indokoltnak tartjuk a szövegcentrikus tanítást, az alkalmazó számonkérést. Sokan közülünk már régen ebbe az irányba fordították "szemléletüket". Szívesen követjük az irodalomtanítás csúcshintézményének elvárásait, ha az munkánkban távlatokat nyit.

A Kolozs megyei magyar szakos tanárok szakmai köre

Lábjegyzet: A következő szöveg bizonyos részei finn nyelven olvashatók, hogy lehetővé tegyék a finnül kevésbé vagy egyáltalán nem értők számára az illető szövegrészek teljesen szabad értelmezését, illetve behelyettesítését. A részletek valós jelentése iránt érdeklődők a 136860-as kolozsvári telefonszámon kaphatnak tájékoztatást.

JAKABFFY TAMÁS

ENTERIÓR

Együtt van hát megint minden: ritmus és dallam visszatalált a zenébe, ahonnan egy centrifugális nyomorúság perdítette ki őket úgy Krisztus után a huszadik század kilencvenharmadik évében; cicomátlan és szinte szemérmetlenül tiszta zene, eleinte mégis bonyolultnak tűnik, olyan, mint az egyik első reneszánsz, aki nem átalított hátraüzenni a nevét a Notre Dame barmészei számára: Machaut. Machaut: Misé.

De mársem járok a helyes úton!

Marina Benčićre szeretnék most visszaemlékezni — hiszen csak vissza, "tűnődni" jó rá. Úgy tudom, még mindig Zágrábban él, egy harmincas horvát tábornok felesége lett közben (vagy ezalatt). Marina Benčić, úgy emlékszem, Fribourg-ban tűnt el, pontosabban Fribourg és a sajtójával hívalkodó Gruyère között, ez pedig arra utal, hogy Marina Benčić — nem kitalált személy, bár teljes epikátlansága arra kísértene, hogy költelmi alakként húzódjék az emlékezetbe.

Szép, kerek kényelem, hogy nem teljes mondatra kell visszaemlékezni, csak egy alanyra (illetve: reális, ám nem malac gondolatársítással — tárgyra. [Itt merül fel annak a problémája például, hogy a *dédélgetés* és a *dédélges* pozícióváltása miként is fordítja át érzeinket gyöngérről elgyöngyölőre, adakozóról erogénre stb. De erről itt nincs szó.])

Mostan tehát Marina Benčić a mondattalan alany. A tér pedig az

Universitè Misericorde étkezőjének egyik túlsúfolt tere, pillanata. Röviden: Marina Benčić a félig összegyűrt szalvétáról az almára nézett. Az alma meg alig leplezetten libabőrös lett. A következő tetés kézenfekvő. A számára élvezhetetlenül túlsúfolt, ezért közömbös világban Marina Benčić, a radar, visszaverődő vibrációjával felfogta az alma — az észlelésre méltó tárgy — jelenlétét, de ezzel meg is zavarta nyugalmi állapotát. Egy pillanattig sem kételkedem benne, hogy a felülmúlhatatlan Sonda Stillmann számára valószínűleg értelmezhetőnek mutatkozott volna az alma emocionogramja. EG-görbe és Stillmann asszony híján azonban ez örökre az alma és Marina Benčić titka marad.

A készítés (lefegyverzett) ellenállás erőinek eredője arra int, hogy ilyenkor — mint a libabőröző alma esetében is — a sugárzó nő hatókörében lezajló eseményeket erőziós folyamatoknak tekinthetem. A sugárzás — vagy amint Hermann Bang nevezi: a szerelem-anyag, a Liebessstoff áradása — éppoly kétarcú, mint a jóságok legtöbbje. Az ébresztő gyöngédség és az "elviselhetetlen" gyöngédség kettőse vélhetőleg sohasem fog feloldódni, ettől fiatalodunk vissza és égünk szét. Marina Benčić eljárása pedig — mert kísérletnek, úgy gondolom, nem mondhatom — egyúttal azt is jelenti számunkra, hogy már a pretaktilis, szóval világból, az érintés-előttiség évszakában kifejezhetjük, mégpe-

dig nem is a viszonzatlanság félmével, a magunk ösztön- és érzékindulatát. Marina Bencic pillantását látva így hát csak ez juthatott eszembe: on vain hetken asian katsoa ja mittaila häntä, mutta vaa'an kieli ei löyde asteikkoaan; saan katsoa häntä niin perusteellisesti, kuin olisimme vuosisikaudet viettäneet iltamme yhdessä. Kynttilänvalossa valko-viinin, Brahmsin ja leijuvan piipunsavun kera. Kaiken tämän jälkeen hellin kosketuksin siirtsimme kukkuloiden maantieteesen. Ilman turnia puheita, mutta ei ilman sanoja, koska ihonläheisyys rakastaa sanoja, sametti kuisketta.

Nem túlbeszélve tehát, de nem is szótlanul. Mert a testközelség szereti a szavakat, a bárony a susogást. Mégis merő látvány-játék készül. Marina Benčić halványkékel megvilágított üveghegedű. Rezzenéstelen, képtelen a hangra. Állandóan a szememhez kapnék, elfedném, hogy akár erőszak árán is hallani próbáljak; nem megy.

Maantiede vaintui — kirjallisuudeksi, Petrarcaksi. Saan katsoa häntä niin kauan kuin haluan. Hän tietää katseessa kulutan hänet loppuun tai rakenaan. Ja siksi hän altistaa itsensä katseille, hän jättää aikaa ja tilaa silmäilylle. Vulgaarinnin: antaa itsensä. Ja minä otan.

Nézhetővé teszi magát, időt, helyet hagy a látásra. Ezért kezdődik a kapkodás (szerény embernek bőségben pánikba szokás esnie): dobolnak a velőben. Jambikusabban: dobolnak agyvelőben. A véráramszolgáltatás zavartalan, a látás közénk szorulva téblábol. Mit van mit tennem: akarás, tudás és nyelvnélküli értetlenség egyháromsága határozza meg a helyzetet, amely lassan kezd törmelékekkel feltöltődni, kovászodik puffad. félelem. lesben áll: sunyi állítmány.

lent csigaszarvpép tojáspor csörgőcserep. süketnéma önként ha már muszaj. (itt a kártya. cím fax minden. nincs mexólitás másodixemély.)

A földrajz elfordul — az erodalomba, Petrarca-ba. Nézhetem őt, ameddig akarom, tudja, ebben a nézésben elfogyaszthatom vagy felépíthetem. Ezért hát nézhetővé teszi magát, időt, helyet hagy a pillantásnak, vulgo: átadja magát. Átveszem. Ilyenkor minimális alapterületet kell keresni, arra kell összpontosítani, mihez mérten érvényes a felület, tanácsos ujjbegynyi tekintettel körülrajzolni, tudatosítani a bázist. Ebben a zűr-zavarban különben is meg lehet találni a nyugalmat — mert biztos, hogy valahol higadtság remetell benne.

Úl a másik térfélen, tarka blúz, a haja szervezetlen. Nem nyúl az almához. Más a nyelvünk, még amikor rám néz is.

Mit hiszek itt? Annyira idegen, mint egy tévedésből hozzám jutott szenegei levelezőlap. *Elméletben* senkit sem lehet tegezni, az Istent is miért?, át kell nézmem, mit gondoltam, át kellene írnom, uskon, että voinne olla ruumiin luomisen toverneita, ja sinäkin ajattelet niin: mekin voimme tehdä jotain sen hyväksi, että näkymä täydentyisi sanoilla, läheisyys erottamattomuudella. Katson sinua enkä koske sinuun, korvannen sinua, mutta en polta loppuun. Liitymme yhteen ja sekoitumme toisiimme, miközben körül vagyunk véve kacatokkal, ismeretlenül, összetéveszthetően.

Végso soron nem tehettem mást. Hazaküldtem egy cédulára írva: Kedves Katalin, ne haragudjon, hogy a múltkor morcos voltam. Csak a fáradtság volt az oka, nem más. Várom, hogy lássam.

EURÓPAI INTEGRÁCIÓ — NEMZETI HAGYOMÁNY

a MAGYAR NAPLÓ esszépályázata egyetemisták és fiatal értelmiségiek számára

A pályázat célja, hogy a fiatal generációt számvetésre, felelősségének végiggondolására, önmeghatározásra ösztönözze, s a szellemi életünkben olyan nyira hiányzó értekező próza művelésével járuljon hozzá közgondolkodásunk alakításához. A pályaművek szerzőitől azt várjuk, hogy a maguk szakterületével, érdeklődési körével kapcsolatban — az irodalomtól a társadalomtudományokig — fogalmazzák meg gondolataikat.

Hogyan látja a fiatal értelmiség a magyar társadalom mai helyzetét, hagyománytudatát, milyen a jövőképe?

Javasolt témák:

- A mai magyar társadalom jövőképe
- Kulturális hagyományrendszer és európai integráció
- Magyar irodalom — világirodalom ma
- Értelmiségi lét a Kárpát-medencében, kisebbségi helyzetben

— Természeti környezet és technikai civilizáció

A felsoroltakon kívül más témákkal is lehet pályázni.

A pályázatra beadható dolgozatok terjedelme a 20 gépelt oldalt (26 sor, 60 leütés) nem haladhatja meg.

A pályázaton olyan fiatalok vehetnek részt, akik 1965. december 31. után születtek.

A jelíges pályázatokat (zárt borítékban mellékelve a pályázó adatait) a Magyar Napló szerkesztőségének címére várjuk:

1062. Budapest, Bajza u. 18.

A borítékra kérjük, írják rá:

"Esszépályázat"

A pályázatok beérkezésének határideje: 1996. július 31.

A beérkezett pályaműveket öttagú zsűri bírálja el.

Pályadíjak:

I. díj: 50 000.-Ft

II. díj: 40 000.-Ft

III. díj: 30 000.-Ft

A jelíges pályázatok leadási határideje: 1996. június 30.

Ünnepélyes eredményhirdetés 1996. októberében.

A legjobbnak ítélt pályaműveket közöljük a Magyar Napló esszérovatában.

SEBESTYÉN MIHÁLY

TUTTI FRUTTI

A magabiztosnak látszó Hunternek azt mondta valaki telefonon Lundból: "Felkereshetnéed ifjúságod!". Egy svéd város telefonfülkéjében állva azt üzenté Hunternek, hogy végre írjon valamit a Tutti Fruttiról, hiszen azok ott a nagy kavargásban — itt habozott, keresgélte a lassan kihunyó magyar szavak között, vagy a hálózatban került rovarok felfalták a közbeeső nosztalgiákat — mi voltunk, és már csak te maradtál közülünk a városban, kötelességed, érted, megírni, az emlékezés nem jog, hanem kötelesség, ismételte meg a szót, amit Hunter nem szeretett, bár nem is utált jobban másoknál, noha nemzedékének valamennyi tagjával együtt azt a tíz hangot a szabadság megnyírbálásával azonosította.

A Tutti Frutti maga volt a szabadság. Avagy két kikötés között a pohár víz, a por, amelybe alázuhan az ember, ha eloldozták, s pázsitnak hiszi, hol elnyúlhat, míg újból felrázzák.

Ne élezd túl a szabadság fakardját.

Egyáltalán hol van annak a mértéke, hogy mennyire voltál, voltak a kötetlenség birtokában? Milyen mélyen vágott csuklótokba a kötél, hogyan horzsolta a parti őrsg csontig álmaidokat és dicsekvésedet vérsere?

Érd be, mondta volna annak a lundi telefonálóknak, de már megszakt a vonal, érd be a tények árnyékával, a mondatok visszfényével, ugyanis minden valóságosabb, mint a Tutti Frutti fekete-fényes asztallapjai acélrudakra szerelve a falak mentén, minden keményebb és elővehetőbb, mint az S alakú középmezőny találóasztala, alant a földtől két arasznyira, a székek kopottas, kivénhedt párnájánál, több élet szorult a sajnálat keskenyvállú bábájába, mint a még emlékezetben élő alakokba, akik naponta megfordultak a kávétermésben, jöttek a gimnáziumból és a törvényszékről, a kendőbolból és a szabók-tól, a kópult leomlott, a homokkal feltöltött forralóárkot kiséperte a dermesztő északi szél, a vörösréz findzákban muskátli nő egy hátulsó udvarban, nincs többé kávé bennük, a Karolina név hihetőbb, mint viselője, köténye — portörő, és ti többiek: lámpások, csézek, szétporladó kekszék, nyitva felejtett ajtó, lomha, asztmás légcsavar, gőzállatok és illatcsérjék, melyek kibukdácsoltok az utcára, rádőltek a holnaputáni koldusokra, a fodrászlányokra, kollégiumra, könyvesháza, udvarokra, boltokra és rozsdás kerékpárookra, a templomfestőre, a versekre... szóval, ti, mind ott, a hetvenes évek elejéről, még megvagytok valahol?

"Szinte a földön ültek, elérhető közelségbe került a halhatatlanság. Vagyonuk a jövőendő évek nyája, hiszen milyen mulat mondhattak magukénak húsz és harminc között?"

Ezt Hunter írta, de aztán mégsem fejezte be a gondolatot, elsőgyellte magát, megtorpan, élmélygés fogta el, nem tudta folytatni viszolygás nélkül. Pedig akkor már novellákat akart írni és felolvasni, hadd csodálják őt is, mint a többieket, akiket szárnyára kapott a szerencse, kötetük jelent meg, ott voltak az irodalom kopár dombjai

között. De ők nem ide jártak, ők egy másik városhoz tartoztak, egyetemen voltak valamikor, és most befészkeltek magukat a szerkesztőségekbe, egyszóval felnőttebbek, mint ő. Mert hiszen az ő novellájában így folytatódott volna az elszámolás: "Rendezetlen szövegek buggyantak fel ajkukon, mint a hirtelen visszaadott víz a csapból, této-vázva, nekivadulva, kivékonyodva csurogtak belőlük az ál-, a fél- és a nagy igazságok." Végképp elzárható.

Rövid lejárati kölcsönt kapott, de nem volt vak, annyit máris pontosan tudott, hogy soha egész összegben vissza nem fizetheti, a kamatok kamatokat fialnak, és ezekből lesznek a homályló arcok, sztorik, kis rettegek, az ide visszavágás meg nem valósítható álma, magányos lefekvések a történelem utcakövére, és átgurul rajtuk a gumirádlis rozoga megalkuvás.

Még semmi sem volt hivatalos, bebetonozott, híg és langyos kávék jöttek eléjük, száraz és nagyon sós perccet rágcáltak, recseve omlott szét a felgöbült nápolyi szelet a foguk között, és Herrgerichter bácsi, a tiszaháti nyugdíjas borbély — mit keresett ebben a távoli városban? — az utolsó cigarettát tömkölte fogatlan állkapcsába, Karolina ráförmedt, már megint azt a bűdös szivarat szívja, megjöhetne vénségére az esze végre, mert kiköpi a tüdejét a sok krakógástól, maga ócska buzi, és a tiszaháti borbélymester megvetően pillantott vissza, szóra sem méltatta Karolina nagysága kárpálását, hiszen már elkapta egy fordulóra tyúkanyót, igaz, nem volt valami nagy móka, feszítvél, ugyanis Karolina vonakodott megmutatni a mellét, csak csecstarisnyában akarta a melót a függöny mögött, záróra után, vasárnap délből, és folyvást noszogatta az öreg, na, csináljon már neki gyermeket, ha annyit hengegett a dákójával, és Herrgerichter bácsinak tényleg hadrendbe állott a szatmárcsekei csodafegyvere, az istennek sem kívánta elkapkodni az alkalmat, úgy akarta élete utolsó kedves mulatságát — dehogyan, megbízatását — véghez vinni, ahogyan azt rendes férfiember teljesítette volt szombaton este hét óra után a Szamos utcai Kék Elefántban, nem rontunk rá menten a menyecske-re, fiúkák, oktatta a földön ülőket, hanem előbb jól beettjük a fehérnépet, becsületesen felsimogatjuk nekije a keblt és az összes bozontját, bevezetőd tartunk, miként a nótában is van egy kis cicerész, ezt meg kell jegyezni, ha sikereket akartok aratni, és azután látunk neki a munkának alaposan, hogy elakadjon a szava, ne tudjon, csak nyögdecselni, magához szorítsa az ember fejét, legfernebb annyit lihegjen magából kikelve, lehelje fülbe, hogy még, még, még, amit már meg sem hall egy igazi férfiember ebben a nagyon is nekivaló derék munkában, de Karolina nyögőldött, hogy mindjárt itt lesz a férje, és Herrgerichter bácsi ne vacakoljon annyit, mert ő már vagy egy félórát áll jobblábon, nekidöntve a narancsosládának, s végleg kiszárad, becsukódik, mint a pipacs estére, vagy olyan lesz, mint egy elkorhadt akáca, aztán azzal járassa a bolondját, azt szolgathatja, ne az ő mellét akarja befalni, biztos, hogy még egyszer nem áll kö-

télnek, ha az öreg nem süti már el az ágyúját, ugyanis neki gyermek kell, nem szexfilm.

És aztán az öreg borbély mégsem csinált gyermeket Karolinának, mert az átkozott fejérnép nem akart fickándozni, olyan síkos volt, mint a Szahara délből, ő ugyanis megfordult Algériában és Marokkóban, az idegenlegióban tanult meg egy csomó kunsztot, amiről annak a ti Rejtőtöknek fogalma sincs, járhatna hozzá segédfogalmazónak, ilyesmirel azonban nem szabad sokat mesélnie, mert az efféle múltért három méter ler jár legkevesebb, és ő csak azt a két csésze svecart akarja nyugodtan elkölteni, ennyi év után már semmi sem érdekes, még Karolina sem, és ti talán, fiaim, behoznátok nekem hetente egy csomag meztlbas kárpácit a dutyiba? Na, ugye, hogy mindjárt a pucátokba gyűrődik a bátorság, mondta a kávécsészéjének, az újabb méltatlankodást csak azért úszták meg, mert Herrgerichter bácsit elborították a köhögés egyre erőteljesebb hullámai, futóhomok fedte be szürke arcát, mintha őrsgben állna a Szaharában és dacolna a februári szélviharral.

Karolina férje karjába kapaszkodva a fiúk mellett állt a ravatalozóban, a rokonoknak fenntartott helyen, a fal mellett padok előtt, Szabados Anikó adott neki zsebkendőt, és a pap csak csépelte, mondotta a bibliai szöveget, amikor lélegzetet vett, akkor ldi és Karolina szipogását lehetett hallani, és az öreg végül mégsem a szegények parcellájában kaparták el, mert Péntes Gyuri elment az egyházi irodába, és addig szívózkodott, amíg a temetőgondnok szóba nem állt vele, átvette Gyuritól a sírhely árát, amelyet a Tutti Fruttiban dobta össze az arra érdemesek, elsőosztályú temetést kért, mert Péntes Gyuri úgy hallotta, az a legmeghatóbb, neki aztán a pap ne sokat szövegeljen, de legyen benne mindenféle sírásra alkalmas mondas, és az összes ceremóniák, megfizeti, itt van, és mondja el a pap, hogy Herrgerichter bácsi egyszer a galíciai fronton majdnem megeretvált egy élő, valódi Habsburg főherceget, ám az oroszok éppen akkor törték át a frontot, és Herrgerichter bácsi csapatát visszarendelték Ungvárra, futólépésben vonultak hátra, és legyenek énekek, ezalatt Hunter összeszedte az egykori Lavotta-tetős cigánybandát, Rózsa Rudiék, és a sírnál azt húzta Rudi, hogy ablakom alatt jaj de szépen muzsikálnak, mert hogy az a nótá volt a kedvence, de ezt csak azok tudták, akik arra vigyáztak, hogy Karolina férje elkessen a Tutti Fruttiból, és akik Herrgerichter bácsi mellé odatették a csomag kárpácit, éppen a keze ügyébe, egy csészét teli kávéval és az összes szerszámai. Péntes lefizette a huszárakat, mielőtt azok leszögezték volna a koporsó fedelét, mindent sikerült becsempésznie.

A temetőben kinn gyülekezett a törzsköznég, más senki nem volt kíváncsi Herrgerichter bácsi utolsó útjára, pedig fenséges volt, mint amikor a csatahajót végleg a szárazdókba vontatják, csak a régi matrózok állnak a fedélzeten, a hűségesek csapatát akkor vehetted volna szemügyre, amint a közeli megfigyelő toronyból valakik bizonyosan jól észbe vették a társaságot, csak még az ürügy késett a jövőben, az el nem készült aktákra ezután leszálló por felhőiben. Aznap, november tizedikén a kávémérés lehúzza a redőnyt, "haláleset miatt", ír-

ta ki Sebach Laci, amiképpen ugyanő fogalmazta meg azt a gyászjelentést is, amely akkor került rá minden előzetes engedély nélkül a Tutti Frutti üvegére, amikor a városi hatóság úgy döntött, hogy egyszer s mindenkorra fölszámolja a botrányos híri kávémulatót, hogy emléket is elmossa idővel a kollektív nosztalgiából kiserkenő szabadság illúziójának.

Annyit azért tudni kell, hogy az üzlet hajnalban nyitott és a legelveteműltebbek között akadt olyan, aki azzal hengegett, hogy minden este tanúja a zárnak, sőt Karolina nem egyszer azzal fenyegette meg azilyent, hogy kihívja a hatósági közeget, ha nem lép le azonnal. A valóságban azonban a záróra lesújtó ünnepeletlenségét, a ceremóniákat nélkülöző hivatalnoki aktust kizárólag az agg borbélymester érte meg, őt ugyanis senki nem várta haza, gyermekei az Északi Sarkon árultak hűtőszekrényt és a Vatikánban voltak mohamedán hittérítők, állította meggyőződéssel, ugyanis a nagy futamok reggel nyolc és este hét óra között játszódtak le, e futamidő alatt álltak a játékosok a falnak fordulva egy csésze törökmávrá hajolva, vagy az S-alakú asztal mellett kucorogva regényt olvastak, átfutották a napilapokat és az irodalmi újságokat, volt, akinek már válaszoltak az Új Tolla rovatóiban és biztatva marasztalták az örök névtelenség öblében, itt szedte áldozatait Boldogfalvi-Bleyer, a József műgyemtem hamisított aranydiplomájával dicsekvő lakás- és házasságszédelőgő, aki eldta egyszer két szebeni atyafinak a sörgyár kerítését, és azt javasolta Hunternek, hogy rendezzenek hajnalig tartó viccversenyt, de Hunter nem fogadhatta el a kihívást, ugyanis Boldogfalvi könnyen megnyeri a fogadást, őt ugyanis, amilyen peches, már éjféltkor bekéserik az őrre, legtöbbjük azonban szájjalt, vitakozott, történeteket hozott be, a lányok pedig olyan minibe vetkőztek, hogy a veséjük láthatatl, anélkül, hogy különösebben erőlködnöd kellett volna, ismeretlen volt a szégyenérzet, s aztán itt a Tutti Fruttiban értelmele is lett volna, mint Herrgerichter bácsi fiainak mestersége, mert akik megjártsoták magukat, rövidnap arra ébredtek, hogy ki vannak utálva ebből az akváriumból, hiszen akkoriban az volt az ember meggyőződése, hogy rendes és bőkezű csajok csapódtak a Tutti Fruttihoz, volt szívük és száraz maradt a tenyerük, korlátlan számú simogatás fészkelte magukat azokba a gyönyörű és forró tenyerekre, ujjakra, kézfejekre, nem sajnálták a pénzüket, ha egy kávéért kértél tőlük, soha nem volt szó a kölcsön-hitel-törlesztés hármaseségéről, átlógtak a szemközti gimiből, egész osztályok vonultak föl (amelyekért mindig küldöncök jöttek és megkísérelték őket visszaterelni a padokba), mintha arra a tüntetésre készültek volna, amit később szerveztek a Tutti Frutti becsukása elleni tiltakozásul, de a dolog csak két és fél évvel azután válik eseményné, hogy Péntes Gyuri belefullad a Marosba, mert így volt kiszabva a sors forgatókönyvében, külön rendezői utasítás szolt erről, még piros ceruzával be is keretezte valaki ezt a halált, vagy a tartozik oldalon állott bíborszínű tintával a megjegyzés a főkönyvben, ahol minden tettünket számontartják a párkák, ezek az égi besúgók, és időről időre megvonják a summa vonalát életünk alatt.

Augusztus volt, már szinte teljesen besötétedett, Gyuri megint csak rongyot kötött magára, ülepét rendszerint fedetlenül hagyta, ha jól belegondolok, érvelt Hunter, teljesen egyedül maradt a városban, mert a fiúk a Tutti Fruttiból elmentek sátorozni a bőkezű műzsákkal a Szent Anna-tóhoz, illetve az Almási barlangba szerződtek egynyári denevérek, Gyuri beállította a bányaszlámpákat, valóságos ezermesternek született, bár ezt a legendát ma már lehetetlenség ellenőrizni. Gyuri nem mehetett velük, neki ugyanis rendszeres munkája volt, az ősökkel és hűgaival együtt hajnalban kihordta az árut, a belváros elegyes közönsége ugyanis nem maradhatott tejeske és tejfő, tejszín és tehéntúró szűkében, és Gyuritól elfordult a nagy szerelme, Puskás Ildi, a fodrászlány a szomszédos hajszítógodó kombinátról. Legkevesebb száz tabu akadt, amin össze lehetett zördültni, kiaknázták a kínálózó veszekedési lehetőségeket, de azt is ellesték a közelben lakó színész házaspártól, hogyan lehet mosolygós arccal, kimért méltósággal és halk diszkréció mellett veszekedni a nyilvánosság előtt. Ildi ejtette Gyurit hirtelen haragjában — rendszerint a hét elején kaptak össze és a hét végére melegedett fel közöttük a szerelem —, de azon a pénteken Puskás Ildi még mindig nem volt hajlandó kibékülni, sőt fogott valakit a Tutti Frutti véletlenjei közül, aztán őt is kidobta és felhívta Sebich Lacit, aki már hazajött a nyaralásból, csak hogy bosszantsa Pénzes Gyurit. Sebich Laci viszont azt mesélte később, hogy elnyerte pingpongból attól a tucatjogásztól Puskás Ildikót, aki azzal a pocskul játszó fiúval már futott Pénzes Gyuri előtt is. Amit Puskás Ildi viszont nem sejtett, hogy Laci esténként felment Pénzesékhez, kihívta Gyurit a körfolyosóra, részletesen beszámolt arról, hogy aznap mit csináltak, mit csinálhattak volna, de neki nem kell az a nő, s tudja meg Gyuri, hogy az egész csak szárazedés, semmi több, és előbb-utóbb vissza fog menni hozzá a fodrászlány, mert nincs mit tennie, de akkor este Sebich Laci később, egyáltalán nem futott be Pénzesékhez, hiába várták, az igazság szerint már nem számítottak rá, mert azon az augusztus huszonhatodikán délután Gyuri kiment a főtérre és észrevette, hogy a Tulipán teraszán ülnek mindketten, neki támaszkodott a fának, elbújt egy terepjáró mögé, és a dupla ablakon át is látta, hogy Ildi odahúzta a Sebich Laci kezét a cigányruha kivágásához, mire Sebich megcsókolta Puskás Ildit, és még akkor is egymást falták, amikor odajött hozzájuk Marci, a pincér és szólt nekik, biztosan azt mondhatta, hogy most már abbahagyhatják a tűzérségi párbajt, Gyuri akkor eltűnt, talán az erdőben kóborolt vagy kiment a temetőbe és nézte az eget, ahogy mások is szokta, este éppen csak megmosakodott, emlékezett az anyja, nem várt semmit, már majdnem teljesen sötét volt, amikor biciklire ült, és a Maros-parton odakötözte mindkét bokáját a pedálhoz, felhajtott a gátra, elengedte a kormányt, csak hajtott és belezuhan a vízbe éppen ott, ahol nyolc méter mély a Maros, tizenkét méter magasságból zuhan be, anélkül, hogy egyszer is fölmerült volna. Két napig keresték a könnyűbúvárok, amíg megtalálták, közvetlenül a gát fölött, előbb lentebb kotortak utána, mert már felhúzták a zsilepeket. Puskás Ildi

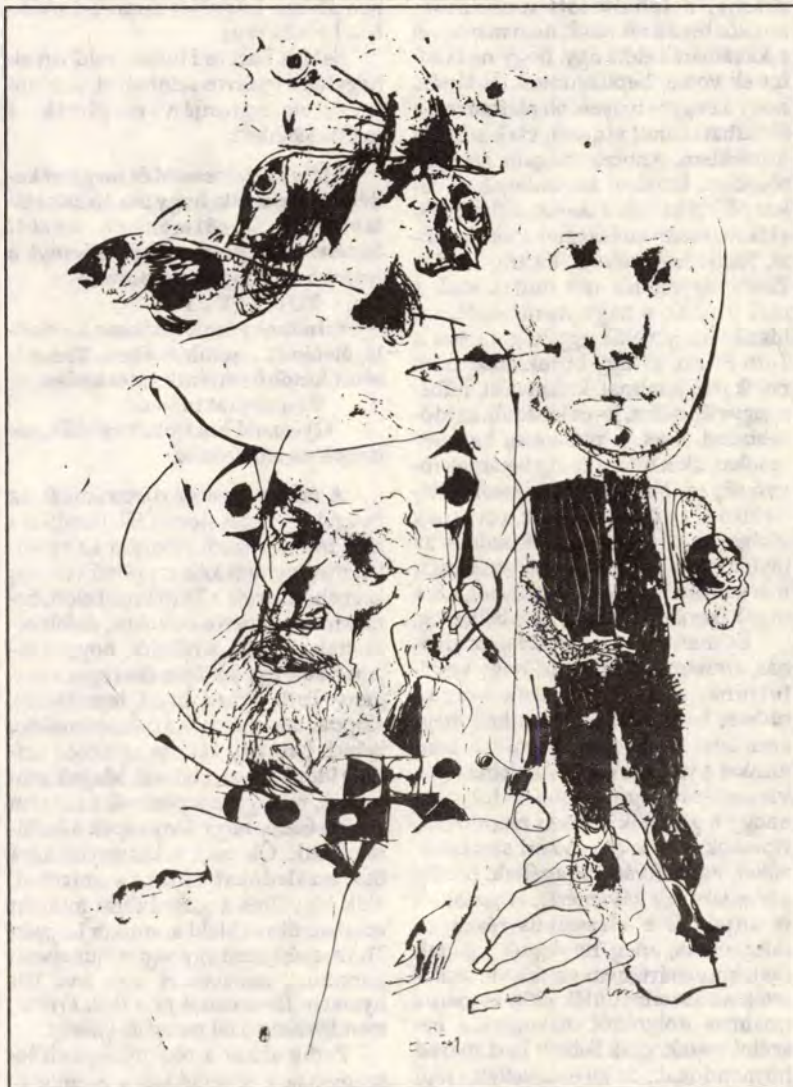
di a partra, a temetőbe sem jött volna ki, bögött a nagyanyjánál az ágyban, azért a fiúknak érte kellett menniük, Bandikó emlékezett rá, hogy hol kell keresni, hiszen bulizott már ott is (Bandikó, a későbbi hollywoodi fogász, akit egyszer szinte felfaltak a cápák Floridában, mindig tudta, hogy azon az estén a városban kinél tartanak éppen néphépaít, pontos adataiért még ma is fölkeresik őt a település elszármazottjai és azok, akik ide készülnek a világ négy sarkából), Pinky és Bandikó ráparancsoltak Ildire, hogy öltözzön fehérbe, de talpig patyolatfehérbe, semmi nyafogás, rosszullét, anyóca, kétoldról belekaroltak, jó erősen fogták egészen a sírgödör széléig, Lupsán Tibi elhozott az anyja főtéri menyasszonyi ruhakölcsönzőjéből egy fátlyat, és adventi virágkoszorút rendelt Babbéktól a Szentgyörgy utcában, amit Puskás Ildire föladtak, a fejébe vetették, és amikor már vége volt a temetésnek, de még nem kezdtek hozzá a sírásók a

éve, meg kellett váltani a sírt, és Hunter egymaga ment föl, a temetőgondnokságnak kifizette a kétszáz ezer lejt, és akkor ott az irodában eszébe jutott, hogy Lupsán Tibi kiszögezte a Tutti Frutti falára a Pénzes Gyuri festményét, a Halál lovasait, azt a képet, amit húsz lejtért vett meg Gyuritól három részletben, hiszen a tejkihordás csak hamuka volt, Gyuri igazából festő akart lenni, és szinte együtt volt a pénze, hogy egyszer ő is lemegy a tengerpartra, mert soha át nem lépte igazából a város határát, és a halálának hírére is úgy vették a fiúk, hogy meglepte őket a Szent Anna-tónál és Mamaian, pedig senki nem érthette el őket telefonon vagy táviratlag, nem emlékszenek, hogyan jutott el hozzájuk az értesítés, a fiúk testületileg fölkerelkedtek, Búkszádnál a nyílt országúton eltérítettek egy autóbust, a távolsági járat vezetőjét rávették, hogy hozza őket a Tutti Frutti ajtajáig, Pinky még hantázott is, hogy a vezér hátába nyomta az öngyújtóját, és az a

át, ahová másmilyen közönség jár, inasiskolások, suszterok, postások és könyvelők a Szövetkezettől, Anucza vállalta magára a kávékészítés művészetét, nem mondja, ugyanolyan jól csinálta, és még rájuk is mosolygott, hamar megjegyezte a neveket és a hozzá fűződő szokásokat, hírnevet, egy idő után azonban feltűnt mindenkinek, hogy az üzlet mások számára is fontos találkozóhelyé vált, idősebbek voltak, ismeretlenek, hivatalnok formájúak, hiába bújtak farmerbe és suba nagyságú pulóverbe, tüntettek több napos borostával, a szemük, a kezük volt másabb, összefogottabb, keményebb, célratörőbb, nem is lehet ezt tökéletesen meghatározni, ha az érzéseitere bízod magad, s elég régen élsz már ebben a városban, azonnal kiszűröd egyedül is, sejtethet, kikről beszélek, nagyon akartak fraternizálni a régi hűségeseikkel. Pinky látta, hogy este egyikük, olyan sűrű fekete mokány pofa, aki utóbb kihallgatta őket a tüntetés után, mellyel a bezárás jogtalanságára akarták ráébreszteni a közönséget és visszahúzódo közvélemény figyelmét, az a fazon este visszament Anuczához és hosszasan beszélgettek, a nő még aláírt egy papírt is, és Pinky esküdött, hogy az nem volt más, mint a beszerzési kötelezvény, a fiúk azonban letorkolták, hogy az efféle nem ott s nem ilyen nyíltan csinálják, vannak erre fenntartott lakások a blokknegyedekben. Anucza másnap figyelmeztette a bandát, hogy ne politizáljanak, mert abból mindenkinek zúrje lehet, és akkor Hunter egyik fal mellett asztallap alá nyúlt, a rögzítőrúdon az odaragasztott rágó-gumiját kereste, mert olyan ideges lett, valamit azonnal a szájába akart tölteni, hogy ne kezdjen el menten kiabálni, ahogy a torkán kifér, neki senki ne mondja meg, mit beszéljen, mert ők aztán senkinek sem ártnak azzal, hogy néha megeresztenek egy-egy rázósabb dolgot, a fehér gubics helyett azonban ujjai beleakadtak egy cernaszálba, drótbá, amely nem akart elszakadni, csak könnyen eresztett, és amikor lehajolt, akkor látta, hogy a vékony huzal eltűnik a falburkolat mögött, mint kiteszik, akkoriban még hiányoztak a rejtélyesebb verzaigok az eszköztárból, megrántotta a drótot és levált a kis kerek vacak az asztallap aljáról, nem volt nagyobb, mint a Bori néni (a nagyanyja nővérének) hallókészülékébe illő elem, sőt még ennél is parányibb műszer, és beleszólt: *Halló, halló, itt Hunter beszél, hall engem, ezredes elvtárs?*

Erre aztán megérkezett kisvártatva három tag a közegészségtől, hogy poloskaveszély van, lakossági bejelentésre fertőtleníteni kell a helyiséget, kiszórták a közönséget, Anucza pedig szemrehányóan sügta oda, hogy én figyelmeztettelek benneteket, fiúk, és befellették mindenüvé, a kirkat üvegét leragasztották papírral, három nap alatt renoválták a Tutti Fruttit. Más nem történt, elhanyagolták látszólag a koromcéget, a hűségese bandáját, Anucza barátságatlan volt és gyakran veszekedett velük, mindent elkövetett volna, hogy elűzze őket, de Pinkyék lerázhatatlanok voltak, a művészetről vitatkoztak, absztraktok és realisták csaptak össze, holott még nem tudták, hogy valamennyiüket már elsdorta a posztmodern új hulláma, könyveket csereberéltek, Hájszi, a dadogós, nem, nem

>>>>>> folytatás a 20. oldalon

lapátok csikorgatásának, nem hanyták a köves-agyagos földet Pénzes Gyurira, akkor ráparancsoltak Puskás Ildire, hogy vegye le a fejeről a koszorút, dob be, és mondd, bocsáss meg nekem, Gyuri, mert csak egy ócska ribanc vagyok, úgy dobjad oda, hogy a fátlyat és a koszorú örökre ott marad a göröngyök között a koporsóra szögezve.

Akkor Pinky nem mondott semmi különöset Sebich Lacinak, hanem egész éjszakára kinn maradtak a temetőben, olyan részegen jöttek haza, mintha megittasultak volna az elmúlás gyönyörűségétől, holott nem volt náluk egy korty ital sem, virágot viszont minden héten visz valaki a Pénzes Gyuri sírára, most van huszonöt

mafla azt hitte, hogy valódi stukker van a fiúnál, hiszen akkoriban az újságokat ki lehetett bélelni a terrorista támadásokkal és repülőgép eltérítési történetekkel, nem egészen három óra alatt elhozta valamennyiüket a kávéházba, Karolina pedig kimért egy fél vodkát az érkezőknek sorra, hallgattak, de ebben el volt mesélve Pénzes Gyuri élete és halála, töviről hegyére.

Az egész nyár el volt szabva, rosszul állott rajtuk, még az sem segített, hogy valaki előhozta Herrgerich ter bácsi ekecselését Karolinával, valahogy megsavanyodott bennük a sztori, ki sem lehetett köpni, vissza sem nyelheték, és Karolina maga kérte, hogy helyezzék el a Tutti Fruttiból, a Deák Ferenc utcai Tekenyőbe ment

>>>>> folytatás a 19. oldalról

a félfülű, akkor ő már nem járt a Tutti Fruttiba, megnősült a szerencsétlen, elcsérélte a Száll a kakukkot A 22-es csapadójáért és az Örkény Egypercse-kért, két Kenny Rogerset lehetett kapni egy Ray Charles-nagylemezért, Pinky a fejébe vette, hogy színész lesz, és a fiúkon próbálta ki a betanult verseket, a felvételin Edgar Allan Poe-t és Szilágyi Domokost mondott, de a bizottságnak ez sem kellett, bánatában sokkal később üzletember lett, a Calcutta-Montreal repülőjártat business-osztályán szokott reggelizni, ha ez még érdekel valakit, kitört a Mozart és country-örület a Tutti Frutti keblében, ezt illet hallgatni, vitatkoztak az amerikai elnökválasztásról és Kennedy elnök meggyilkolásáról, érdekesebb volt, mint a szombati Angyal meg az El Fugitivo, elképzelhető, milyen nyugósek voltak a Városbíró és a Filemle utcai drótosok, nagy összeesküvést gyanítottak, ráadásul Pinky nem jött haza Cseszkóból, valahol sikerült átjutnia Nürnbergbe, írt egy lapot, hogy Szállt bójé, és őket sorra berendelték a Filemle utcai székházba, a sűrű fekete pacák elé kerültek, Feketics hadnagy elvtárs mind azt kérdezte, hogy vajon tudtak arról, hogy Pinky disszidálni fog, és miért nyilatkozta azt a Delutáni randevűben a barátság, hogy őket meg akarják félemlíteni és üldözik a zenéiket, miért dobta piros-fehér-zöld koszorút Pénzes Gyuri koporsójára, igaz-e, hogy Lupsán Tibi arra biztatta az egész XII. bé osztályt, hogy ne maradjanak filozófia-órán, hanem mindenki jöjjön át a Tutti Fruttiba, mert a dial-mat egy nagy rakás hazugság, és csak be akarják őket hülyíteni ilyen vizelei dumákkal?

Most mondd meg, mit lehet erre felelni?

Feketics elvtárs előkotort a fiókjából egy régi újságot, amelyet állítólag a Tutti Fruttiban találtak, és a főtájkárnak valóban Hitler-bajuszt rajzoltak, és ki volt tolvaj a szeme, egy augusztusi lapszám volt, hiába esküdtek meg, hogy akkor otthon sem voltak, mert a tengerben úsztak vagy a Szent Anna-tónál tartottak énekőrád, de ez még nagyobb zűr volt, mert a drótosok nem tudták, hogy a régi hűségesek is ott voltak fenn a nagy székel Woodstock-buliban, amikor a rendőrségnek kellett szétosztani a srácokat, a magyarországiakat pedig kitiltották a hazácskából, váltig mondták, hogy ők különben sem olvasnak újságot, Feketics elvtárs csak hajtogatta, hogy az újságot a Tutti Fruttiból juttatták el a hivatalhoz jószándékú segítők, a székek alatt felejtette valaki, mert a székeken mindig a fiúk ülnek, a többieknek állniuk kell a fal mellett, haszontalan naplopással töltik a nyarat és arról ábrándoznak, hogy megváltják a világot, holott nem kell ide semmiféle megváltás, tudjuk mi, miről ábrándoztok, fiúk, minket nem lehet mindenféle nyári mesével megejtetni, harminc extemporalét írtak velük, egyiket a másik után tépték össze a szemük előtt, reggel értük mentek dzsippel, Daciával, vagy várták a Filemle utcai hátsó bejáratnál, későn éjszaka kirakták a srácokat, mert senki sem látott letartóztatási parancsot, és nem lehetett őket 24 óránál tovább benntartani, nem volt rá tulajdonképpen jogcím, tudományoskodott Hunter, amikor egyszer sikerült összerakni a nyár legvégén Pénzesék lakásában.

Ki mit vállalt magára, mit mondott odabenn? Látnod, ezt egyszer sem tisztázzák, valahogy sosem került terítékre közöttük. Néha kaptak egy pofot, nem nagyobbbat annál, amit kiosztott az ember az okvetetlenkedőknek, akik nem akarták megérteni a Tutti Fruttiban, hogy az asztal mellett minden hely nekik van fönntartva, s volt, aki hepciáskodott, hogy már régen eltörték az elitet, nincsenek itt páholyok és fenntartott székek, vagy fekvőhelyek a szűk Cementlapoknál a Maros-parton. Elengedték őket, nem volt per, ítélet, száműzés, nehézség ablaktalan cellában, csak évekig nem állott útlevele a házhoz, a városi munkahelyek bevezetetlenek maradtak, és a kéréseiket indoklásmentesen utasították el, a pályázatokon a minimális pontszámot sehogyan sem ütötték meg, és annyit már ők is felfogtak: fellebbezésnek helye és értelme nincs.

A kor közhelyei és a megszokás uralkodott lelkiük felett, s ebbe beletartozott a Tutti Frutti reggele-délutánja, a lehalkított mondatok, amikor beszéltek róluk, nem mentek el a kávémérés előtt úgy, hogy ne lassítottak volna, bepillantottak és látták, hogy az egyre fényesebb rézfíndza, a fáradhatatlanul táncoló, csak sifittel a homokban, Anucza rángatja a felforósodott, kihabzó kávéadagokat; cukor nélkül kérték, a lányokat figyelték, akik már nem emlékeztek Puskás Ildiré, Szabados Anikóra, Katira, Sándor Zsúra, egyáltalán mit tudtak ezek a mai fruskák a nagy menetekről, azt hiszik, hogy velük együtt született a Tutti Frutti, és úgy birtokolták, mint nekik járó jutalmat, kitüntetést, hűbéri jegyajándékot, le- és kinézték az idősebbeket, őket, a pulóveres harmincasokat, akik még mindig betérnek fogó-sápadóbb meggyőződéssel. Rövidebb időt töltenek, nem olvasnak újságot és a kávék megkeserednek az ínyükön, még mielőtt belekóstolnának, már tudják, hogy azt a bódulatot, azt a másikat, korábbi zamatot nem lelik meg.

És mindig ott a tagadás, az elvonás, amikor már érezzük, hogy veszítettünk, ekkor vagyunk igazán otthon, ha a veszteségeket kell megsejlelni, hiszen ehhez születtek bennünk a világra, mert nem lehetséges visszalépni ugyanabba a folyóba, ahogy a görögök bölcsen mondták, ripacsok vették át egykori szerepüket, hamisítványok ágyaltak, hétfőn zárva tartott a kávémérés, szeszitalt is adtak és a klasszikus részeket odaszokták, meg hotdogok ugattak reájuk mustárt, nem voltak verseskötetek az asztalnál ülők előtt és csupa unalmas dolgokról makogtak a beszélőn restek, csak Sebich Laci maradt hírmondónak, de kit érdekelték a régi hűségesek?

És mégis, egy szép reggelen kálapot emelt reájuk a végső nap, az idő, amely füttyül arra, hogy mit is szeretnének, hiszen a történelmi küldetés beteljesítését nem akadályozhatják meg a törmelékhegyek és vakvezető kutyák.

Emberek álltak előtte zavartan, mert felvonták ugyan a szürke redőnyt, de a Tutti Frutti ajtaja zárva maradt. A gimisek vállalt vontak és elmentek a Deák Ferenc utcai Tekenyőbe. Ők maradtak ott, éppen olyan rejtélyes hívásnak engedve, mint amikor Pénzes Gyuri temetésére jöttek haza. Anucza kiragaszotta: a bolt elköltözött. Beszéltek, hogy panaszkodtál hangos a város, mert állítólag gyermekei emitt zúzódtak el, indultak romlásnak. Ne ácsorogjanak, emberek, tessék hazamenni, hessegette őket szét egy rendőrfőnök. Az üzlet üresen állott.

Előzte Lupsán Tibi, Huntert, Sebich Lacit, Bandikót, s akiknek nevét illendőségből eddig is elhallgattuk, mert a "sokan mások" kérték kitérőt homályban hagyását személyi okokból. Lelkiük rajta.

Sebich Laci és Hunter valóban elhagyták a gyászszínhelyet, és Hunter Remingtonján megírták a gyászjelentést:

Mély fájdalommal és megtört kedéllyel tudatjuk, hogy ma éjszaka ismeretlen körülmények között hirtelen és búcsú nélkül elhunyt a legjobb és legigazabb barátunk:

TUTTI FRUTTI, mindannyiunk kedvenc kávézója, életének tizedik évében. Temetéséről később történelmi intézkedés.

Requiescat in pace! Gyászoló barátok, tisztelők, rokonok és ismerősök.

A fekete keretes partacédulát az üvegajtóra ragasztották föl. Bandikó a házi múzeumából előhozta az egyetlen megmentett kék szegélyű csészét, körbehordozták a Tutti Frutti előtt, bementek az ismerős boltokba, és felszólítottak minden járókelőt, hogy dobjanak bele egy jelképes összeget a szegény Tutti Frutti bácsi temetésére. Koppantak az érmék a csésze fenekén, Sebich Laci egy vászon zacskóba ürítette időnként a tartalmát. Maguk sem tudták, mi legyen a pénzzel, s azt sem vették észre, hogy fényképek készültek róluk. Ők csak a látványosságra összeszaladókra láttak, a srácokat, akik kigyűltek a gimnázium minden emeletéről az ablakba, amikor Lupsán Tibi megérkezett egy régi május elsejei pannóval, amelyre rá volt írva két nyelven: Tümasszátok fel a Tutti Fruttit, mert támasz nélkül marad az ifjúság!

Pedig akkor a régi hűségesek leszámoltak a tévhitekkel: a memóriapart valamennyi kikötője bezárt

előttük, a nyílt tenger a legbiztonságosabb, az öblöket feltöltötte a felejtés lassú hordaléka. A parti őrség gyorsnászádja elindult a tüntetők, fel-felkiáltók, a gyászjelentéskészítők ellen, és hihetetlenül gyorsan bekerítette az apró csempészhajókat.

Feketics tengernagy régi ismerős-ként üdvözölte őket. A szobák sem változtak, a szag is ugyanolyan személtelen volt, és régen kihűlt dohányt sugárzott a székek borítása.

A kérdésekre volnál kíváncsi? Unalmasak. Egyhangúak, folyton ilyeneket kérdeztek: hányan voltak? Kik kezdeményezték? Ki fogalmazta meg a szomorújelentést? Kik állnak a háttérben, milyen nyugati lapból vették az ötletet? Mintha ki sem tudnának találni maguktól efféle vicceket.

Nem szabad a parti őrséget alábecsülni. Tudták, hogy valaki egyszer csak beadja a derekát, és akkor más is a felszínre kerülhet, ez itt csupán a lasszó, azzal mindannyian tisztában voltak, de a pártkongresszus előtt csak semmi tüntetés, holmi bezárt kávéházak miatt. Egy hetük van, szerintem — súgta Hunternek Sebich Laci —, azalatt le kellett zárni az ügyet. Honnan tudhatta? Ki hiszi el? Különben is, mit takargathattak még, amikor nem hitték a titkok megőrzhetőségében. Azt mondták, össze sem kellett beszélniük, ők egyszerűen csak inni akartak egy csésze forró feketét az egyetlen vagány helyen ebben a városban, ott, ahol még jól érzik magukat. Egy jobb tipphez nem kell senkitől sem biztatás, rajtuk kívül kár keresni ötletgazdát, és gondolja meg, Feketics elvtárs, ha a Tutti Frutti feltámasztásától megdőlhet a kongresszus sikere, kinek fáj, hogy hatszáz-tizenegy lej gyűlt össze, mikor a Tutti Frutti forgalma naponta...

Azt mi jobban tudjuk, szólt közbe a tengernagy, és mutatott nekik egy fényképet a kihallgatás harmadik napján, az egyik olasz lapból vágta ki, Sebich Laci látható rajta, amint feltartja azt a hülye táblát, és a képaláírás szerint a városban többeszes tüntetés volt a diktatúra ellen. Profi munka — elötétlencsével.

A leíratott vallomásukat nem tépték szét előttük. Azt akarták megtudni, hová dobta Lupsán Tibi a pannóról leszaggatott május elsejei jelszót, miért Bandikó gépelte a szöveget, amikor Hunter sokkal gyorsabban dolgozik? Mindennap hazaküldtek egyet közülük. Nem volt szabad találkozniok. Hunternél verődtek össze a városi könyvtárban. Rejtő-könyveket kölcsönöztek, miközben Hunternek be kellett vinnie a Remington írógépet a Filemle utcába. Sebich Lacit várták, hiányzott a kacagása, a fölünyes jókedve, amely eddig soha nem hagyta el.

Sebichtől azonban csak egy képeslap jött Athénből. Aláírás nélkül.

A történet végét te is tudod: Feketics főhadnagy a Laci kezébe nyomott egy útilaput, úgyis két éve iratkozott föl Németországba, ahol a nővére élt, és azt mondta neki, Du-te dracului, magyarul is megismételte, menj a búsba, te kis hülye.

De azt már nem tudod, hogy Hunter két héttel ezelőtt találkozott Pinkyvel, aki azt újságolta, hogy látta egy madridi strandon egymás mellett napozni Sebich Lacit és Feketics főhadnagyot. Am az is lehet, hogy a hír nem több Pinky szokásos nagyotmondásánál.

Erdős I. Pál grafikái

Búcsú Rónai Antaltól

Tréfásan hunyorgott, amikor — van annak húsz-huszonöt éve — megkért, beszéljek majd a temetésén. Úgy tűnt, mulat azon, hogy sikerült zavarba hoznia. Tettem magam, hogy nem hozott zavarba, és csak annyit kérdeztem, lehet-e majd a beszéd rövid. Azt mondta: annál jobb. Csak igaz legyen, amit mondok.

Ha most egyetlen mondatban búcsúztatnám Rónai Antalt, az az egy az volna: köszönjük, hogy volt, s hogy olyan volt, amilyenek ismertük. De hogy megnyúljon ez a rövid lealkudott halotti beszéd, ha csak jelzőszóval is felsorolom mindazt, ami mesterünk személyét oly hálára kötelezően tiszteltté és szeretetté tette, s ami mind-mind igaz!

Először örökölt adottságait, roppant zeneművészi tehetségét kell neki — s benne fölmenőinek — megköszönnünk. Azt, hogy szuverén ura volt mesterségének, aki fölényesen tekinthetett el a kétharmados és a háromnegyedes tehetségű törtetők feje fölött, aki egész életében — ha kellett, a legnagyobb rendezőkkel és énekművészekkel szemben is — eredményesen képviselte a partitúrák igazát.

Másodszor azt, hogy egész életében példaadó módon pallérozta remek képességeit, még nyugdíjas éveiben is. Mindent tudott, amit egy jó operakarmesternek tudnia kell — zongorázni, kísélni, partitúrát olvasni, betanítani, vezényelni —, de mindig voltak zongoráján új tanulnivalók.

Kivételes adottságainak és szorgalmasan fejlesztett képességeinek hála, számtalan nagyszerű operaelőadást vezényelt. Ha csak ennyit kaptunk volna tőle, pusztán karmesteri teljesítményeit, akkor is azt kellene mondanunk:

köszönjük, hogy személyében honi előadóművészetünk nagyságát tisztelhattuk.

Ha csak tanár lett volna s csak annyi marad utána, amennyit a zeneművészeti főiskola diákjainak nyújtott, akkor is elmondhatnók: életművet teremtett.

De nemcsak kiváló operakarmester és tanár volt, hanem egy nagyszerű, szeretetreméltó ember is. Hogy tudott rajongani az igazi értékekért, micsoda hűséggel őrizte azoknak a pályatársainak az emlékét — nemcsak karmesterekét, hanem rendezőket és énekeseket, akár egy-egy világosító munkás vagy kellékes emlékét is —, akiket volt oka tisztelni!

Meg kell köszönnünk Rónai Antalnak, hogy példát mutatott a mértéktartó életvitelben, hogy ami a zenén kívül lekötötte — a természetjárás és a bélyeggyűjtés, operaházi dokumentumok archiválása és sírfeliratok megörökítése, az operaházi anekdotakincs írásos rögzítése és közreadása s még annyi minden —, mind nem és többnyire közhasznú foglalatosság volt.

Hogyne köszönnök meg népszerűségét, azt a képességét, hogy minden rendű és rangú emberekkel élvezetesen tudott elbeszélgetni!

Hogyne köszönnök meg neki, hogy őt ebben a hajdan kincsesnek mondott, ma inkább köztudathasadásos városban mind a románok, mind a magyarok egyformán tisztelték és szerették! A Román Operában, ahol a húszas és a harmincas években karmesterei személyisége kiforrott, és a Magyar Operában, ahol az ötvenes és a hatvanas években tudása és művészete legjavát nyújtotta, egyaránt otthon volt és azonosult a társulattal.

Rövid és igaz beszédet ígértem Rónai Antalnak. Ígéretem szükségszerűen teljesítetlen marad. Sok igaz dologról kellene még hosszasan beszélnem, ha most, amikor a véges életből átköltözött a végtelenbe, mind föl akarnám emlegetni, hogy mi, akik ideig-óráig még itt maradunk, mi mindenért vagyunk hálás lekötelezettjei.

Isten vele! Isten velünk!

LÁSZLÓ FERENC

Rónai Antal 1906. július 22-én született Szegeden, 1996. február 9-én halt meg Kolozsvárt. 1924-ben — szülei kívánságára — kereskedelmi középiskolát végzett Kolozsvárt, ahol azonban ugyanakkor a Román Operához szerződött korrepetitornak. 1926-ban párhuzamosan végzett zenei tanulmányait is lezárta. Végleg elkötelezte magát a zeneművészi pálya mellett. Nemsokára karmesterré lépett elő Románia első állami opera-

házában. Iramosan bontakozó pályáját a bécsi döntés derékba törte: a Temesvárra távozó román társulat elbocsátotta, az új hatalom viszont nem tartott igényt szolgálataira. Lakásán korrepetált. 1944-ben Nagybányán volt munkaszolgálatos. Az új román világban időlegesen ismét a Román Opera karmesterévé lett. 1948. december 11-én ő vezényelte az első kolozsvári állami magyar operaház intézményalapító előadását, a Hány Jánost. 1949-ben végleg átszerveződött az új intézményhez, amelynek 1952 első napjától 1956 utolsó napjáig igazgatója is volt. 1970-ben — művészi készségeinek teljében — nyugdíjazták. Operakarmesteri pályájával párhuzamosan csaknem mindvégig tanított a Konzervatóriumban (a mai Gheorghe Dima Zeneakadémián), karvezetést, partitúraolvasást, hangszerismeretet, operarepertoárt. A Magyar Opera közönsége az ötvenes és a hatvanas évek nagy operabemutatóinak legjavát köszönheti neki (*Carmen*, *Fidelio*, *Igor herceg*, *Hegyek alján*, *Sába királyánéje*, *Gianni Schicchi*, *Pillangókisasszony*, *Turandot*, *Falstaff*, *Otello*, *Rigoletto*, *A nürnbergi mesterdalnokok stb.*). Nyugdíjaztatása után kezdte közölni hosszú és eseménygazdag muzsikuspályájának adomáit. Az *Utkunk* 6. oldala 1984 és 1989 között hetenkénti rendszerességgel közölte a *Rónai Antal meséi* című, igencsak népszerű rovatot. Mint aki mind az 1920-ban alapított Román Opera, mind a Magyar Opera történetének első két évtizedében volt a kibontakozás tanúja és cselekvő hőse, egyedülálló pályát futott be.

Ez a beszéd 1996. február 12-én hangzott el a Házsongárdi temetőben.

BUSTYA ENDRE

Rögzített időszletek

"[...] Azok a falak az én lelkem egyik része. A nagyobbik része. Hiába is akarnék szabadulni. Az én lelkemet itt formálták. [...] Aki vagyok, az a négy zilahi esztendő által vagyok. És más nem lehetek. Minden perce végzetesen szabogatta ki utamat.

Itthon vagyok... Sehol másutt, csak itt... [...] Öntalajunkból kiszakítani magunkat nem lehet. Néha siralmas ez a nagy kényszerűség. De törvény. Szent és hatalmas törvény... [...] — valotta Ady Endre.

Idestova negyven esztendeje, mióta 1957-ben megfogalmaztam az Ady-novellák gyűjteményes kiadásában az *Ila nemet mond* című novellához fűzött jegyzetemben, majd 1961-ben — az Ady Endre *Összes novellái* Budapesten megjelent kötete számára — szinte duplájára bővítettem az eredetileg sem rövid jegyzetet, azóta készülök Erdély hét kálvinista kollégiumának (Nagyenyed, Kolozsvár, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Szászváros és Sepsi-

szentgyörgy) ezt az egész életre kiható nevelő erejét egy hosszabb — a régmúltig visszanyomozó, e kollégiumok egymással oly rokon hagyományait, belső életét, azonos megszervezettségét nyomon követő — tanulmányban, átfogó szintézisben összegezve feltárni azt a "titokzatos valamit", amelynek emberformáló erejét a zilahi kollégiumban mindössze négy évet eltöltött Adyknak sikerült a legtömörebben és legszebben megfogalmaznia.

Csekme Istvánnak is, aki hét esztendőn át volt a marosvásárhelyi református kollégium tanulója, s 1929-ben érettségizett, 66 esztendőre volt szüksége ahhoz, hogy 1995-ben megjelent *Diákélet, diákdalok a marosvásárhelyi Református Kollégiumban az 1920-as években* című könyvében végre megoldódjék a nyelve, s az egy életen át magában hordott élményéről vallani tudjon. Írása nem terjedelmes (a kis alakú — 20x15 cm formátumú — kötetnek mindössze 77 oldalát foglalja el a tulajdonképpeni szöveg), de messze túlnő a terjedelmes kései emlékező valomásának jelentősége, érdeme és ereje.

Legnagyobb ereje, hogy nem akar "tudományos" művet írni, hanem — mindössze egyszerű és közvetlen emberi hangon — "mesél". Igaz mesét, valós mesét mond, a "mesterkéltan

tudományoskodó" hangvételre törekvő igénye-szándéka nélkül. Egyetlen kollégiumi nap eseményeinek fonalára fűzve mégis benne van a kollégiumi élet teljessége. Minden benne van, és — ami a leglényegesebb! — minden a helyén van.

Bemutatja a kollégiumi élet napirendjét, a tanítás lefolyását, milyenségét, a bentlakási élet hagyományos rendjét és szokásait, s élő, eleven valóságukban állítja eléink a kollégium tanárainak alakját.

Különösen a különböző jellemű, képességű, vagy "bogaras" szokásokkal rendelkező tanárok egybehangolódásának, egyetlen cél és feladat érdekébe állítódásának érzékeltetésében-bemutatásában remekel. Ezekben a passzusokban már-már a hivatásos író kvalitásait csillogtatja meg. Hasonló erőssége "meséjének" a kollégiumi — és legfőképpen internátusi — atmoszféra, szellemiség szinte megfoghatóan plasztikus érzékeltetése.

Bevallom, mehökkentett, amikor írása *Bevezető sorok* címet viselő — első — fejezetében elolvastam a következő sorokat: "1920-as évekbeli diákéletünk sok tekintetben tükrözi egykori tanáraink egyéniségét, jellemét, nevelési

>>>>> folytatás a 22. oldalon

FELHÍVÁS

A Szatmárnémetiben működő Szent-Györgyi Albert Társaság, a honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából meghirdeti a

II. DSIDA JENŐ KÖLTŐI VERSENYT

Dsida Jenő Szatmárnémetiben született, költészetének lenyűgöző formaművészete ihlette a pályázat meghirdetését. Tökéletes ritmikájú és zeneiségű sorai bizonyítják, hogy a kötött forma nem csak béklyó a költő számára, hanem az érzések szilárd váza, hiszen a vers "az élők mértana".

A honfoglalás 1100. évfordulójára rendezett költői versenyre várjuk a világon bárhol élő magyar költők jelentkezését, eddig még nem közölt

ELÉGIÁVAL.

Részvételi feltételek:

- Két pályaműnél többel nem jelentkezhet ugyanaz a pályázó.
- Egy-egy pályamű terjedelme nem léphet át 100 gépelt sort.
- Antik időmértékes vagy hangsúlyos magyar verselési formában írott pályaművet fogadunk el.

A Szent-Györgyi Albert Társaság hat, egyenként 100.000 lejes díjat ajánl fel, melyet hétagú zsűri ítél oda. A hat díjazott műből egyet-egyet kötelező módon meg kell tanulnia és be kell mutatnia a Gellért Sándor vers- és prózamondó versenyen résztvevő szavalóknak.

A díjkiosztásra 1996. december 8-án 12 órakor kerül sor a VII. Gellért Sándor vers- és prózamondó verseny ünnepélyes eredményhirdetésekor.

BEKÜLDÉSI HATÁRIDŐ

1996. július 31.

A kéziratokat a következő címre várjuk:
3900 Satu-Mare (Szatmárnémeti)
Mihai Viteazul u. 10. sz.
Románia

**Szent-Györgyi Albert
Társaság**

A "Hajnal akar lenni" népdaléneklési verseny szervezőbizottságának felhívása.

A Szatmárnémeti RMDSZ, a Szatmárnémeti Dinu Lipatti Filharmónia, a Szatmárnémeti MADISZ, a Szatmárnémeti Szent-Györgyi Albert Társaság, az EMKE Szatmár Megyei Szervezete

1996. május 31-június 2 között

hatodik alkalommal rendezi meg a "Hajnal akar lenni" népdaléneklési versenyt. A honfoglalás 1100. évfordulója jegyében megrendezésre kerülő találkozót a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Világszövetsége, a KÖT, és a Romániai Magyar Dalszövetség támogatja.

A rendezvény célja a magyar népdal népszerűsítése, eddig ismeretlen tehetséges énekesek felfedezése, különböző tájegységek dalosainak és a világon bárhol élő énekesek találkozója.

Részvételi tudnivalók.

A Szatmárnémeti népdaléneklési versenyen részt vehet bárki, aki nem végzett énekszakot, zeneművészeti akadémián vagy főiskolán, nem hivatásos énekes, nem végzett színművészeti főiskolát, tehát műkedvelő.

Betöltötte tizenhatodik életévét.

A versenyzők elküldik a Szatmárnémeti Szent-Györgyi Albert Társaság címére (3500 Satu-Mare, Mihai Viteazul Nr. 10. "Hajnal akar lenni") jelentkezési lapjukat a következő adatokkal: név, születési adatok, foglalkozás, pontos lakcím, telefonszám, a döntőben előadásra kerülő dalok kottája és szövege.

A versenyen azok is résztvehetnek, akik valamilyen ok miatt kimaradtak a helyi elődöntőről. Számukra 15.000 lej részvételi díj befizetése után nyílik lehetőség a döntőn való részvételre.

Jelentkezési határidő 1996. április 10.

Az énekverseny zenei anyaga.

1. Minden versenyzőnek két dalcsoporttal kell jelentkeznie.
2. Egy-egy dalcsoport 2-3 NÉPDALBÓL áll, lassúból és gyorsból, de kialakíthatóak műfaji, tematikai szempontok szerint is.
3. Az egyik dalcsoportot szabadon állítja össze az énekes, saját hangterjedelmének megfelelően, amelynek kottáját és szövegét

legkésőbb 1995. április 10-ig kell beküldenie.

4. A másik dalcsoportot a szervezőbizottság által ajánlott 25 népdalból egyéniségének, hangszínének megfelelően állítja össze az énekes. Ezt az anyagot a jelentkezési lap, valamint a versenyző által kiválasztott dalcsoport ismeretében postafordultával küldjük.

5. Az énekesek szabadon dönthetnek arról, hogy versenyműsorukat népzene-karral, esetleg minden kíséret nélkül óhajtják bemutatni. Aki zenekari kíséretet igényel, kérjük a jelentkezési lapon ezt tüntesse fel.

6. A különböző megyéket a következő számarányban képviselhetik énekesek:

— 3-3 énekest várunk: Bihar, Hargita, Kovászna, Maros és Szatmár megyéből.

— 2-2 énekes indulhat Kolozs, Máramaros, Szilágy és Temes megyéből.

— A többi megyéből egy-egy énekest várunk.

— 1-1 énekest hívunk meg:

— 1-1 énekest a magyarországi megyékből.

— 3-3 énekest Felvidékről, Kárpátaljáról, Horvátországból, Szlovéniából, Vajdaságból.

— MÁS ORSZÁGOKBÓL 1-1 VERSENYZŐT VÁRUNK

Ezeknek a résztvevőknek a verseny idejére teljes ellátást biztosítunk. Rendelkezniük kell a küldő szervezet vagy más közművelődési intézmény ajánlásával, amelyből kiderül, hogy méltóképpen képviselik a megye népdaléneklési kultúráját.

Felvilágosításért forduljanak titkárságunkhoz, telefon: 040-61-717590 vagy 16 óra után 040-61-735162

Díjazás:

— a zsűri első, második, harmadik díja (100.000, 80.000, 70.000 lej)

— közönségdíj 70.000 lej

— intézmények és magánszemélyek különdíjai.

Minden résztvevőnek sok sikert kívánunk.

>>>>> folytatás a 21. oldalról

magatartását. Ezért írásomban többükkel foglalkozom. Nevüket olykor mellőzöm, illetve csak a diákok adta megnevezésüket említem. (Kiemelés tőlem, B. E.)

Szerencsére, erről a maga megszabta "irányelv"-ről a továbbiakban "megfeleldekzik"! Valamennyi tanár eredeti neve szinte egyazon oldalon szerepel, mint a "diákok adta megnevezés", sőt nem egy alkalommal ugyanabban a sorban. Csak dicsérni lehet, hogy e "mereven" megfogalmazott intenció megvalósításában már egyáltalán nem érhető tetten. Ehhez volna néhány "hiánypótló" kiegészítem-megjegyzésem. Tróznér Józsefet "Cuder" elnevezéssel említi, holott volt még egy neve: "Supak". Édesapám például csak ezen a néven említette. Spánél Vincét például az én időmben csak "Sicc" névvel illettük (igaz, hogy erre pontos magyarázatot tudok adni: "Sicc-úr" alakja ugyanis — a Színházi Élet c. hetilap gyermekmelléklete révén csak a 30-as évek elején tűnt fel, tehát évekkel azután, hogy Csekme István már túl volt az érettségén, s így az ő kollégista korszakában

még ismeretlen volt). Nem említi, hogy az egyébként kiváló latin-magyar szakos, ám kirívó szigorú híres, sőt hírhedt, szalonképesnek aligha minősíthető modorú, vajszívűnek meg éppen nem nevezhető Szabó Józsefet, a rettegett Szabó Józsit a diákok csak "kocsis" néven emlegették. Ioan Lupsa, a román tannyelvű tanítóképző és a katonai alreáliskola tanára (később a tanítóképző igazgatója), aki a román nyelv- és irodalmat, valamint — román nyelven — a történelmet tanította (egyébként kitűnően beszélt magyarul), kimondottan szívesen vette, ha — magyarul — egyszerűen csak "János bácsi"-nak szólították kollégista tanítványai! A tanárok jó részének viszont nem volt külön, diákok adta nevére így például Kiss Tamást, Paál Gusztávot, Kovács Benedeket, Gulyás Károlyt, sőt még Vajda Mártont és Spánél Vincét is egyszerűen csak Tamás, Gusztó, Benci, Károly, illetve Marci és Vince bácsiként említettük, sőt egyiküket-másikat még így is szólítottuk meg.

A volt bentlakó, Csekme István részletesen ismerteti az internátus beosztását, megemlítve azt is, hogy valamennyi lakószobát külföldi vá-

rosokról neveztek el, de nem teszi hozzá, hogy ezek nem "akármilyen" városnevek voltak, hanem olyanokéi, amelyek egyetemeken a XVII. századtól kezdődően az erdélyi protestáns stipendista diákok folytatták tanulmányaikat (mint pl. Utrecht, Göttinga, Heidelberg stb.). Nagy kár, hogy ezeket a szobaneveket ma már senki sem tudja hiánytalanul felsorolni, illetve a megfelelő szobákkal azonosítani, pontosítani. Végül még egyszer szeretném kiemelni, hogy amit Csekme lenyűgöző, szinte kaptiváló elmesélő stílusáról mondtam, azzal nem lebecsülni akartam, hanem — éppen ellenkezőleg! — hangjának pozítmenszerűségét kívántam kiemelni.

Istenem, be szép is volna, ha Csekme István könyvén fellelkesedve, példáját követve minél többen vállalkoznának (vállalkoznánk!) annak az idő-szeletkének az írásba rögzítésére, amelyet a Kollégiumban éltek (éltünk) meg. Hátha e mozaikdarabkákból egy szélesebb képet sikerülne összerakni. És e mulasztást nagyon-nagyon szigorú és keserű önkritikának is szánva merem leírni.

KÓDEX—

Az ellenforradalmi megmozdulások leverésére azonban a Forradalmi Kormányzótanácsnak már volt "receptje", a szovjet példa. Lenin ilyen irányú intézkedése, aki már 1917 decemberében Feliks Dzerzsinszkij irányítása alatt létrehozta az oroszországi Cse-kát: az állambiztonsági bizottságot.

Kun Bélák tehát 1919. április 29-én létrehozták az úgymond "Front-mögötti Forradalmi Bizottságok"-at, amelyeknek elnöke egy 29 éves újságíró, Szamuely Tibor lett. Rangja népbiztos volt, teljhatalommal felruházva. Operatív egységként "terrorcsapatok" (ez volt az egységeknek a hivatalos neve) álltak rendelkezésére. Szamuely 1919 április végétől ezekkel az egységekkel jár Abonyban és Szolnokon, hogy a helyszínen számoljon le a helyi ellenforradalommal, vagyis gyakorlatilag rögtönítélő bíróságként akasztasson.

Időközben a régi Belügyminisztérium átalakult Belügyi Népbiztossággá. Élre Landler Jenő került. A rendőrség új neve Vörös Őrség lett, amelyet "megbízható" proletár káderekkel egészítettek ki. A Belügyi Népbiztosság fennhatósága alatt szervezték meg a politikai Nyomozati Osztályt is. Vezetője egy 25 éves banktisztviselő, polgári úriúrból szocialista világmegegyéltő lett forradalmár, Korvin Ottó lett. Májusban már 120 nyomozó tartozott ezen belügyi osztályhoz, amelyet a későbbi korok Államvédelmi Hatóságának anyavállalataként könyvelhetünk el.

Korvin — aki magát szívesen hasonlított össze Dzerzsinszkijel — éjjel-nappal dolgozott a Politikai Nyomozati Osztály kialakításán. A régi belügyi alkalmazottakat elbocsátotta. Helyükbe osztályöntudatos munkások kerültek. Münnich Ferenc, Szamuely Tibor és Korvin Ottó tevékenységéhez fűződik a vörös "belső karhatalmi" egységek kiépítése. Ők alkották a "Vörös Őrség" élcsapatát, amelyet a pesti nép hamarosan mint a "Lenin-fiúk" csapatát emlegette. Már megjelenésük félelmetes (és szokatlan) volt: bőruhás, antant-szíjas, állig felfegyverzett, proletár kinézésű legények — nem egy közülük folyami matróz vagy tengerész volt. A "Lenin-fiúk" parancsnoka egy állítólagos bormunkás, magát haditengerésznek mondó 27 éves férfi volt, Cserny József, akinek fékezhetetlen természetét, korrupt tevékenységét a Tanácsköztársaság végnapjaiban már saját elvtársai is megsokallták és leváltását sőt, felelősségrevonását kívánták.

A "Lenin-fiúk", illetve vezetőik a szovjet példa nyomán a forradalmi romantika eszméi szerint éltek és működtek. A Tanácsköztársaság pretoriánus gárdájának tartották magukat, a "forradalmi terror" szükségességére esküdtek. Korvin parancsára 1919. április 28-án egyetlen éjszaka például 489 tüst szedtek össze Budapesten (jó módú polgárokat, katonatiszteket, egyszóval "burzoákat"), akiknek fizikai megsemmisítése csak attól függött, hogy sikerül-e a Vörös Hadseregnek a Tiszánál megállítani a királyi román csapatokat? A szerencse azonban időlegesen Kunék javára billentette a hadihelyzetet. No meg az antanthatalmak budapesti képviselői is közbeszóltak. Így az 1919-es budapesti Szent Bertalan-éjszaka elmaradt.

Ennek ellenére is történtek gyilkosságok. A túsok soraiból Csernyék terrorcsapatai 12 embert likvidáltak.

Szamuely Tibor a "Lenin-fiúkkal" június közepén a Duna-Tisza közötti úgymond "ellenforradalmi lázadás" leverése során faluról falura járva a helyszínen hoztak statáriális ítéleteket. E közben a Tanácsköztársaság mind súlyosabb külső és belső nyomás alá került. A győzedelmesnek tűnő felvidéki hadjárat június 23-án történt leállítására és az általános visszavonulás (okairól nem kívánunk itt beszélni) megint mozgásba hozta a román hadsereget. Élelmiszerhiány ütötte fel a fejét a városokban. Pesten a munkásszorongók éhségtüntetését szerveztek a Duna-parti Népbiztosok Háza előtt. A kommunista rezsim impotenciája az élet minden területén megmutatkozott.

Az elégedetlenség, főleg vidéken, mindinkább fegyveres felkelésekbe torkollott, többek között azért is, hogy a magyar Vörös Hadsereg élelmiszereket rekviráló osztagait a falvakból a nép elkergethesse.

Kun Béla a bomlást megakadályozandó drasztikus eszközöket vett igénybe. A fronton a Vörös Hadsereg fegyelmének megszilárdítására a megbízhatatlan vagy megfutamodott csapatok között tizedeltetett.

Részlet Gosztonyi Péter: *A magyar Golgota* című könyvéből, Budapest, 1993.

—INDEX

REFLEXIÓK 15.

Isten veled (régi) zeneszerzés

Ámulva hallgatom, figyelem legeslegfiatalabb zeneszerzős-kos hallgatóimat, mennyire más-keppen gondolkoznak, ítélnék és egyáltalán, viszonyulnak a dolgokhoz általában és a zenéhez különösképpen. Úgy tűnik, mint-ha egy idegen álomvilágba csö-pentem volna. Amit a 60-as években jósolgattam — hihetetlen, de — kezd valóra válni: a ze-ne teljesen a technika hálójába bonyolódik, és mégcsak azt sem lehet mondani, hogy ebből kára származik.

A számítógépek csodáiról már régóta lehet hallani, ahány éve hozzánk is elért ennek minden modern komfortja. A szövegszerkesztő gépek ma már (szinte) nélkülözhetetlenek. E-lőnyük óriási. A beírt szövegbe bárhol javíthatunk. A teljes szöveg tetszés szerint átcsoportosítható. A betűtípus széles skálán változtatható (persze gépe válogatja!). Magam is beadtam a derekam, de valahogy mégis idegen számomra a képernyős szöveg; ha magam akarok lenni, értsd, bensőből fakadó gondolatokat akarok közölni, akkor visszaülök harminc éve koptatott (és még mindig *el nem koptatott*) Olympia írógépemhez. Hiába, a szokás hatalma. 2095-ben valaki majd azt írja, hogy "ha otthonosan akarom érezni magam, akkor visszaülök az IBM 384-hez". Minden viszonylagos.

Így van ez a zeneszerzésben is.

Az én nemzedékem még órákat, napokat, sőt heteket töltött el egy partitúra letisztázásával. A gondos, szép grafikájú kottakép döntő jelentőségű volt az interpretáció szempontjából is; sok felesleges magyarázkodástól, félreértéstől, időpazarlástól óvta meg a szerzőt... és művét. Emlékszem, hogy diáktársaim körében az 50-es évek elején milyen feltűnést keltett, hogy minden partitúrát fekete tussal írtam. Sokáig ujjal mutogattak rám. Aztán mindenki fekete színnel kezdte a partitúraírást, míg végül elérkeztünk a "másképpen nem is lehetig".

És aztán sorban mi mindent ki nem találtunk, csakhogy könnyítsünk zeneszerzési munkánk fizikai részén. Ahol a vonalrendszeren szünetjel volt a kéziratban, a tisztázatlan már a vonalrendszer is eltűnt. Csodagrafikák jöttek így létre, lépcsős piramisábrák, szakadozott rácsrendszerek. És gyönyörködünk az ábrákban, dicsértük, hogy mennyi időt takarítottunk meg írás közben. Úgy látszik, hogy valahol, a tudatunk mélyén megéreztek a csendben készülő változások előszelét: MÁS LESZ MINDEN A ZENESZERZÉSBEN.

Kezdő tanítványom invitál csillogó szemmel, nézzem meg frissiben vásárolt (az én zsebem-hez képest) méregdrága szintetizátorát. A hangszer majdnem zongora, billentyűinek terjedelmét tekintve is. Egy sorhangsín előállítására képes. És meg is jegyzi mindazt, amit rajta eljátszik valaki. Vissza is játssza tökéletes pontossággal bármilyen hangsín, tempóbeli és ki tudja még milyen változtatásokkal. Aztán összekapcsolható egy képernyővel, és mündaz a rögtönzés, ami pár perccel előbb még valahol az ideák többdimenziós világában szunnyadt, most a szem számára is láthatóvá válik. Gyönyörű nyomtatott partitúrakép jelenik meg a szemlélő előtt. Most már a kottáírásba is bevihető tetszés szerinti változtatás, hiszen ez utóbbi már úgy működik, mint a szövegszerkesztő gép, csakhogy hangjegyek jelennek meg, no meg vonalrendszerek, betűk helyett. Hihetetlenül felgyorsul a zeneszerzési munka. Egy rövid, ihletett improvizáció-jú zongoradarab akár tíz perc vagy talán még rövidebb idő alatt is nyomtatott partitúrában kézbe vehető, hiszen a gép nyomtató berendezéssel is össze van kapcsolva. Ide már csak *idea* kell (sok és szép matematikai egyenlet). Ki mire predesztinált, ahhoz fordul "segítségért".

Az előbb leírt csoda részleteit már régebből ismer-tem, de mint napi probléma csak újabban került eléem. Hát ezek után nehéz lesz zeneszerzőnövendékeimet kézírásra fognom. Isten veled, zeneszerzés, amelyben a lélek melegét, a szív dobbanásait mágikus mozdulatok vittékraafehérpapírlap oltárára.

TERÉNYI EDE

HOL-

Kolozsváron, életének 76. évében, 1996. február 29-én elhunyt dr. Kós Károly néprajzkutató, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja.

A *Látó Irodalmi Színpad*ának negyvenedik előadójaként átadták a folyóirat 1995-ös évfolyamában megjelent legjobb írók szerzőinek járó díjakat. Nívódíjasok: Kányádi Sándor (vers), Mózes Attila (próza), Szilágyi Júlia (esszé), László Noémi (debüt-díj).

»Szerelentelevízió« címmel, Medvigy Endre válogatásában jelent meg a Duna TV a levelek tükrében kötete. Szerepelnek benne többek között: Sütő András (bevezetés), II. János Pál pápa, Antall József, Markó Béla, Csoóri Sándor, Farkas Árpád, Beke György, Pomogáts Béla, Király László, Kodály Zoltán, Wass Albert, Szilágyi Domokos, Cs. Gyimes Éva, Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, László

lőffy Csaba, Simonffy András, Nemeskürty István.

A *Kelemen Lajos Múemlékező Társaság* két-évenként kiadásra kerülő emlékérmét február 24-én osztották ki Kolozsváron. Kós Károly Emlékérmét kapott dr. Kovács András történész, Debreczeni László Emlékérmével jutalmazták Gyöngyössi János kutatót, Veress Ferenc Emlékérmével tüntették ki Szabó Tamás fotóművészt.

A *Corvineum Kulturális Alapítvány* magyar-román-német összefogással szervezte meg február 24. és március 2. között a *Reneszánsz Napok* rendezvénysorozatát. Elnök: Ambrus Gy. Csaba; spiritus rector: László Bakk Anikó.

Február 22-én csütörtökön a kolozsvári Róser Könyvesházban került sor Király László *Bevezetés* című kötetének bemutatására. Bevezetőt tartott Mózes Attila, a költő verseiből felolvasott Katona Éva színművésznő, a kolozsvári Állami Magyar Színház tagja.

A kolozsvári Dávid Ferenc Egyetel február 18-án tartott felolvasó ülést az *Unitárius Egyház* dísztermében. A családi eszmény változó világunkban címmel jegyzett előadást dr. Szabó Árpád. Paganini M=zes fantáziáját és Messiaen Jézus örökévalóságának dicsőítését gondolkán előadta Roman Storojenco, zongorán közreműködött Angela Albu. Szavalt Vitályos Ildikó színművésznő.

Megjelent a *Látó* 2. száma, amelyben verset olvashatunk Páll Lajostól, Veress Gerzson-tól, Fazakas Attila Hunortól, Tömör Pétértől és Major-Zala Lajostól. Hogy mi történik, a lelkiismeretemre van bízva cím alatt Kiss Zsuzsanna beszélget Földes Imrével. Prózaírást jegyez Vári Attila (*A holtak kárpótlása*), Lászlóffy Csaba (*Hadizóna*), Markó Bálint (*A csapda*), Lakatos Mihály (*A búcsú*). A Fórumban Pomogáts Béla *Ady Erdélye* és Molnár Sára *Másvilági séták* című írása. *Disputa*: Visky András *Egység a kétségben*. *Múterem*: Szatmári Ágnes *Múterem?*; Kovács András Ferenc *Szatmári csend: élet*. *Prózatár*: Kuszálík Péter M. S. mester korai remekéről, továbbá: Márai Sándor *A zsoké*. Kis lírai antológia: Tóth István *Magyarországi latin himnuszok*. A műmellékleten Szatmári Ágnes festményei és Tarda Sándor grafikái. *Hadikikötő*: Visky András.

A *Hitel* 2-es számában Chovan István *"Rendezzük végre saját dolgainkat"* cím alatt recenzálja Sigmund István *Ügassak magának, Rezső?* című könyvét. A lapban Faragó József A csiksomlyói pünkösdi búcsú, Cseke Péter pedig A teljesség sóvárgása (Horváth István utolsó pályaszakaszáról) címmel ír tanulmányt.

A *Cigányfűró* 1-es számában olvasható egyebek mellett Mózes Attila *Közkegyelem* című elbeszélése.

-MI

Tavaszi holdtölte

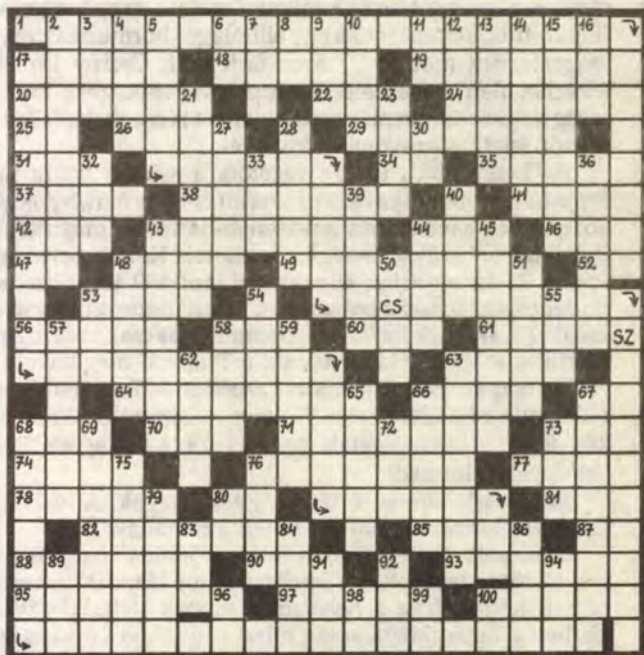
Tóth Árpád verseiből idézzük a függőleges 17., vízszintes 1., függőleges 5. és 68. számú sorban.

VÍZSZINTES: 1. Az idézet második sora (zárt betűk: H, L, Á, N, E). 17. Jellemző vonás, angolul. 18. A szerelmi költészet műsaja az ókori mitológiában. 19. Azt az időpontot megelőzően. 20. Fel..., a kerti munkát mással végeztette. 22. Vonatkozó névmás. 24. Nagy iparváros Ukrajnában. 25. Újzélandi gépkocsi nemzetközi betűjelzése. 26. Áramforrás közismert rövidített neve. 29. Tumor. 31. Irányítószám, románul. 34. Germánium vegyjele. 35. A farkas neve A dzsungel könyvében. 37. Jeges eső jelzője. 38. Nedvességgel egészen átjáró. 41. Eseményt veszti. 42. LDS. 43. Hentesáru. 44. Arany, spanyolul. 46. Farkatlan egér! 47. Határozói igenévképző, a -ve párja. 48. Esőben állók. 49. Orszárvuak, románul. 52. Némán zúg! 53. Jegyzed. 56. Fűszerez. 58. Továbbította vala. 60. Zaklat összefüggő betűi. 61. Bőségesen ömlessz. 63. Vissza: gerinces állatok testében található kemény, rugalmas szövet. 64. Apránként szagatók. 66. Hagyományos írásmódú családnév. 67. Egymást követő mássalhangzók az ábécében. 68. A zsúrozni kezd! 70. Történelmi időszak. 71. Erősen óhajtunk. 73. Elé kevert betűi. 74. Zománca. 76. A virágrendezés japán művészete. 77. Rostély. 78. A patkányfogó írójának személyneve. 80. Erdei állat. 81. Fél zsálya! 82. Dél-ázsiai folyam (ék.f.). 85. A földből a felszínre szed. 87. Hangtalanul lóra! 88. Kegyelettel ... emlékének, megemlékezne róla. 90. Mienk, angolul. 93. Cseh gyártmányú gépkocsi. 95. Francia kikötővárosból származó. 97. Kellemes íz és illat. 100. Ékezetserével: küzdőporond.

FÜGGŐLEGES: 2. A világűr jelenségeinek tanulmányozására fellőtt mesterséges hold. 3. SAA. 4. Hívta, népiesen. 5. Az idézet

harmadik sora (zárt betűk: I, L, N, P, I, D). 6. Ellentétes kötőszó. 7. Hazai terepjáró-márka. 8. Egyiptomi napisten. 9. Muftag ... 7438 m magas hegy a Pámirban, jelentése jéghegyek atyja. 10. Tászdísz. 11. Mint a 47. számú sor. 12. Távolabbi dolog, de feltételesen (két szó). 13. Román női név. 14. Eltett, régiesen. 15. Tászdította le. 16. Délutáni teázás időpontjának kezdete! 17. Az idézet első sora (zárt betűk: A, U, Z, S, K). 21. Aknaveetővel lövöd. 23. Othello ellenlábasa. 27. Nem érdekelt. 28. Fedett hintó. 30. Vége véget! 32. John ... Passos, amerikai író. 33. Negyvenhat a régi Rómában. 36. Nélkülözhetetlen életfolyamat, szuszogás. 39. Töltőtollba szükséges. 40. El..., kinyújtott kézzel megfoghatod. 43. Beszélni szeretnék. 44. Kerülés, románul. 45. Időmérő szerkezetek pénzbeli ellenértékei. 48. Férfi-név, tárgyraggal. 50. Elavult, régi. 51. Vissza: itt született II. Rákóczi Ferenc. 53. "És az ... partján ama hű barátot" — Arany János: Válasz Petőfinék. 54. Vajon arra a helyre? 55. Vissza: La ..., Bolívia fővárosa. 57. Kivándorolt nevezi így eredeti országát. 58. Kard kevert betűi. 59. Talajt műveljek. 62. A Metamorphosis Transilvaniae szerzője (Péter). 63. Német tengernagy a második világ-háborúban. 65. Afanisztán fővárosa. 66. Régi germán rovásírás betűjelek. 67. Kezdetleges világítóeszköz fénye. 68. Az idézet utolsó sora (zárt betűk: L, A, L, K, O). 69. Bálnavadász fegyvere. 72. Szótoldalék. 73. Hőemelkedés. 75. Kellemetlenül megszegeztette. 76. ... Miklós (1831-1875), népi zsánerszobrai-ról híres magyar szobrász. 79. A belsejében, de felfelé! 80. OE. 83. Benzin az USA-ban. 84. Apróra törő. 86. Ismert kolozsvári önkiszolgáló üzlet. 89. A Musza... negyven napja. 91. Tesz, rendez. 92. Maró folyadék. 94. Kezdet és vég nélkül ideér! 96. Olasz és osztrák gépkocsi betűjelzése. 98. Te és én. 99. Néma tusa! 100. Argon vegyjele.

SALLÓ LÁSZLÓ

A *HELIKON* 4. számában közölt, *Február végén* című rejtély megfejtése: Most még csak ő, a cinege fűzifa csend vásznába ezüst fonalát./S milyen furcsa lám, mintha rég elmúlt/tavaszaidból szőved hallanád.

Főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztőhelyettes: KIRÁLY LÁSZLÓ
Felelős titkár: SIGMOND ISTVÁN

Főmunkatárs: SZABÓ GYULA
Szerkesztőség: LÁSZLÓFFY ALADÁR: világkultúra
SZÓCS ISTVÁN: K. JAKAB ANTAL: vers, irodalomtörténet

MÓZES ATTILA: próza, kritika
NAGY MARIA: olvasószervező
RAKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számitógépes tördelés: NAGYMÁRIA; nyomtatja a Miskolczi Kis Miklós református sajtóközpont; felelős vezető: TONK ISTVÁN

A szerkesztőség címe: 3400 Cluj-Napoca, str. Iasilor 14. Postafiók (casuta postala) 245. Telefon: 132309, 132096

A *HELIKON* alapítványi támogatással jelenik meg - kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE